

tv-15 naš TOVARIS

Št. 1

12. januarja 1984

Leto XXII

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Spomin na junake živi

Krajani Dražgoš, vse Gorenjske in Slovenije so minulo nedeljo slovesno obeležili dvainštiridesetletnico legendarne bitke Cankarjevega bataljona, sedemindvajsete prireditve Po poteh partizanske Jelovice in praznik občine Škofja Loka.

Pred veličastnim spomenikom borcem Cankarjevega bataljona se je zbralo več kot štiri tisoč ljudi. Med njimi so bili ugledni predstavniki našega družbenopolitičnega življenja: predsednik skupščine Slovenije Vinko Hafner, predsednik republiške konference SZDL Franc Šetinc, poveljnik teritorialne obrambe Slovenije generalpodpolkovnik Radislav Klanjšček, predstavniki poveljstva ljubljanskega armadnega območja, republiškega sekretariata za notranje zadeve, republiške konference ZSMS in drugi. Letos se je spominskih prireditev v Dražgošah udeležilo tudi sedemdeset planincev, zamejskih Slovencev iz Števerjana v Italiji.

Slavnostni govornik je bil predsednik republiške konference SZDL Franc Šetinc.

Bojan Kuntarič

Praznovanje ob 40-letnici Zidanškove brigade

V soboto, 7. januarja je bila v vojašnici Franc Rozman-Stane v Mariboru slovesnost ob 40-letnici ustanovitve 11. SNOUB »Miloša Zidanška«, ki so se je poleg nekdanjih borcev te brigade in vojakov enote, ki nadaljuje njene tradicije, udeležili tudi nekateri ugledni gosti: član predsedstva SFRJ Sergej Kraigher z ženo Lidijo Šentjarc, članico sveta federacije, član predsedstva CK ZKJ Mitja Ribičič, komandant ljubljanske armadnega območja generalpolkovnik Branko Jerkič, narodni heroji in nosilci Partizanske spomenice 1941, predstavniki občinskih skupščin in družbenopolitičnih organizacij Maribora in Podravja ter drugi gostje. Na slovesnosti v vojašnici je generalpolkovnik Branko Jerkič čestital udeležencem proslave k pomembnemu jubileju. Starešina Tomislav Mesič je spregovoril o borbeni poti Zidanškove brigade in o uspehih enote, ki nadaljuje njeno tradicijo. Poudaril je, kako zelo si prizadevajo za usposabljanje vojakov in starešin na vojaškem strokovnem in idejnopolitičnem področju. V enoti so dosegli tudi pomembne uspehe v streljanju z različnimi vrstami orožja, pri samooskrbi s hrano, zidavi nekaterih infrastrukturnih objektov in druge. Na slovesnosti je predsednik mariborske mestne skupščine Rafael Razpet v imenu skupščine mesta in vseh družbenopolitičnih organizacij čestital bivšim borcev brigade in vojakom JLA k pomembnemu prazniku. Prvi komandant Zidanškove brigade Boris Čizmek-Bor je spregovoril o akcijah Zidanškove brigade, s katerimi je povzročila veliko škodo sovražniku, saj se po njeni ustanovitvi ni več čutil varnega.

Po njegovih besedah so bili Nemci presenečeni, ko je bila 8. januarja 1944 pri Primožu na Pohorju ustanovljena Zidanškova brigada. Ves čas so namreč govorili, da je bilo partizansko gibanje uničeno po padcu legendarnega Pohorskega bataljona 8. januarja 1943. Že po letu dni pa se je pojavila nova močna in dobro oborožena partizanska enota. Na slovesnosti so prebrali tudi čestitko zveznega sekretarja za ljudsko obrambo admirala flote Branka Mamule. Delegaciji borcev, pripadnikov JLA in tabornikov so izročili venec, ki ga je odnesla na zadnje bojišče Pohorskega bataljona na Osankarico. Prebrali so tudi uredbe o nagradnih dopustih, pohvalah in drugih nagradah. Pri tem so 22 vojakom izročili znak vzornega vojaka, sedmim pa znak odličnega strelca. Poslali so tudi pozdravne brzojavke predsedstvu SFRJ, predsedstvu CK ZKJ, predsedstvu SRS in zveznemu sekretarju za ljudsko obrambo.

V domu JLA so ob jubileju Zidanškove brigade pripravili slovesnost, na kateri je spregovoril generalpolkovnik Branko Jerkič. Nadalje se je pomudil pri uspehih brigade, ki je med NOB vrgla iz stroja in uničila okrog 4500 sovražnikovih vojakov in uničila ter zaplenila velike količine orožja in streliva. V svojem govoru se je spomnil tudi vseh tistih borcev, ki so v borbi z večkrat močnejšim sovražnikom žrtvovali svoja mlada življenja. Brigada je imela težke bitke v Savinjski dolini, na Dolenskem in drugje. Dobila je pismeno pohvalo štaba 4. operativne cone, po vojni pa tudi visoka odlikovanja predsednika republike. Ko je spregovoril o konceptu SLO, je Branko Jerkič dejal, da se moramo opreti na lastne sile in storiti vse, da se bo naša obrambna pripravljenost še izboljšala. Koncept SLO pa moramo dograjevati na izkušnjah NOB.

Prvi komandant Zidanškove brigade Boris Čizmek-Bor je na slovesnosti v domu JLA izročil tudi spominske plakete 11. SNOUB Miloša Zidanška, ki so jih prejeli skupščina mesta Maribora, skupščina občine Radlje ob Dravi, skupščina občine Slovenjegra Gradca, osnovna šola 11. SNOUB Miloša Zidanška s Primoža na Pohorju, osnovna šola 11. SNOUB Miloša Zidanška v Šmartnem pri Slovenjem Gradcu in gimnazija Miloša Zidanška v Mariboru.

Spominske listine Zidanškove brigade pa so prejeli vsi borci Zidanškove brigade, ki so letos dopolnili 70 let starosti. To priznanje so ob svojem življenjskem jubileju dobili: Štefan Korošec, Florjan Dolinšek, Anton Beškovnik, Znanoslav Štokovnik, Štefan Krznar, Janko Butara, Karel Stritar, Jože Mlačnik, Jernej Grobelnik, Jože Pačnik, Jože Šertel, Miha Tomše, Jože-Još Tretjak, Avgust-Janko Urbanc, Avgust Krebl, Ernest Vobovnik, Ivan Jeznik, Karel Kovše, Anton Korošec, Božo Zorko, Anton Viher in Jože Podjed.

V Vuzenici so pripravili krajevno proslavo, na kateri je spregovoril komisar brigade Franta Komel. Odprli so tudi razstavo fotografij vuzeniškega foto-kino kluba Svoboda. V nedeljo je bila pri Primožu na Pohorju slovesnost, na kateri je spregovoril tudi nekdanji politični komisar 4. operativne cone Slovenije Mitja Ribičič-Ciril. V osnovni šoli pri Primožu na Pohorju so odprli tudi spominsko sobo 11. SNOUB Miloša Zidanška.

Marjan Kos

Opreti se moramo na lastne sile

Na proslavi ob dvainštiridesetletnici dražgoške bitke je bil slavnostni govornik predsednik republiške konference SZDL Franc Šetinc. Najprej je opisal razmere na Gorenjskem tik pred dražgoško bitko. Predvsem je opozoril na satanski načrt okupatorjev o istrebitvi slovenskega naroda. Omenil je tudi zgodovino prireditev v Dražgošah, nato pa je med drugim dejal:

»Ne smemo izneveriti sanj in upanja prvih partizanov, padlih za svobodo! Njihove sanje so bile nadaljevanje tiste trdožive in vztrajne energije, ki je v slovenskem človeku, delavcu, kmetu in izobražencu, zorela v gotovost, da je narodova prihodnost možna le v skupnosti svobodnih in ponosnih ljudi in v tesni zvezi z drugimi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi; hkrati pa je bila ta energija v vsakem trenutku prežeta z jasno zavestjo, da je v temelju naša usoda vendarle lahko odvisna zgolj od nas samih in da nam svobode ne bo nihče prinesel na pladnju. Tej jasni zavezanosti sebi se ni mogoče izmikaniti niti danes, v trenutkih sedanje krize in boja za stabilizacijo moralnih in ekonomskih vrednot naše družbe. Opreti se na lastne sile je zdaj klic časa!

Stabilizacija se mora iz dolgoročnega programa spremeniti v trdoživo prizadevanje, v doslednost na vsakem koraku, v vsestransko odgovornost vseh in vsakogar, v zavestno družbeno disciplino kot prevladujočega načina ravnanja v samoupravljanju. Pred leti smo rekli, da pri stabilizacijskih prizadevanjih ne moremo biti uspešni, če se ne bomo hkrati pripravili nečemu odreči, kako investicijo ustaviti, kak načrt spraviti v predal, kak proračun skrajšati, kako drago zabavo odpovedati. Skrajni čas je, smo rekli, da manj posedamo po pisarnah in neproduktivnih sestankih in več delamo v organizaciji proizvodnje in izvoza. Tedaj bo tudi delavec pri stroju lahko dal več od sebe, kajti višja produktivnost je odvisna predvsem tudi od načrtovalcev, komercialistov, organizatorjev proizvodnje, tehnologov, v končnih posledicah tudi od večje učinkovitosti družbenih dejavnosti, upravnih organov in izvršnih svetov pa tudi od vodstev družbenopolitičnih organizacij na vseh ravneh. Prve uspehe smo že dosegli, a jih še ni toliko, da bi lahko hvalili dan pred nočjo. Samo konkretni rezultati štejejo, vsak je vreden več kot sto blagovnočnih resolucij, napovedi in obljub, v katere ljudje tako in tako ne verjamejo, če jim kmalu ne sledijo dejanja ali če niso v skladu s stvarnimi možnostmi. Samo z dejanji lahko izboljšamo gospodarske razmere in standard naših ljudi in samo z doslednostjo lahko utrdimo socialistične samoupravne odnose. Prav zato se moramo odločno postaviti po robu tistim, ki z besedami vseprek razmetavajo samoupravne pravice, z nesamoupravnimi ravnanji, se pravi samovoljo, pa vse to sproti podirajo. Tudi zdaj imamo fronto: fronto dela in premagovanja težav, fronto boja za večjo proizvodnjo in večji izvoz, fronto zaostrovanja odgovornosti in prav tako tudi fronto spopada z vsem, kar poskuša skruniti veličino dejanj našega ljudstva, vrednost naših dosežanj pridobitev in ciljev, za katere se moramo še naprej trdoživo bojevati.«

Ob 41. obletnici boja legendarnega Pohorskega bataljona

V globini zemlje se naša kri pretaka

Pesem ptic naše sanje prenaša...
Šumenje vetra naše besede buči...
V vrhovih smrek naša pravda živi...
Po jasah so vzkille rože trpljenja...
V mislih ljudi naša borba živi...

Mirno, kar nekam skrivnostno je bilo Pohorje. Le drobne in goste snežinke so vztrajno padale z neba, ko smo se v gosjem redu, kot nekoč partizani, pomikali od Osankarice proti Trem žebjem, kraju, kjer je 8. januarja 1943 v neenakem boju s sovražnikom izkervavel bataljon. Na okrvavljenem snegu je takrat obležalo 69 mrtvih pohorskih junakov – borcev za svobodo domovine. (Več na 16. strani)

Franjo Hovnik

Igrice s cenami

Upanje, da bo vnovična zamrznitev cen zanesljiv ukrep, da bi le stopili na prste (ali vsaj na rep) – draginji in inflaciji, je bilo izjemno kratke sape. Kljub vsem prepovedim, zlasti pa zapornici, ki jo je 24. decembra lani spet spustila zvezna vlada, so cene spet prebile led. Kaj drugega tudi ni bilo mogoče pričakovati, saj se podobne slabe izkušnje ponavljajo iz leta v leto.

Novoletna igrica, ki jo je gospodarstvu spet vsilil zvezni izvršni svet, je prav zares stara, s podražitvijo in zamrznitvijo se že nekaj let ponavlja stara igrica mačke z miško. Očitno je, kako nesposobni smo reševati cenovna in s tem inflacijska gibanja. Lansko rekordno cenovno leto smo prav ob koncu, hkrati z zamrznitvijo, posolili še z vsaj dvajsetodstotno inflacijo, ki jo prenašamo v letošnje leto. Podražitev električne energije, premoga, železniškega prometa, naftnih derivatov in nekaterih kemičnih ter lesnih izdelkov znaša prav toliko. Vlada se torej ne more pobahati, da je ustavila inflacijo, ki jo je poredno gospodarstvo napihovalo. Ko je sprejemal ta odlok, ki je že dolgo časa pogosto rabljena reč iz zastarele orožarne administrativnih ukrepov, se je ZIS najbrž zavedal, da gre za ukrep, ki ne bo doležen prevelike naklonjenosti. Zavedal se je najbrž tudi dejstva, da cen na tak način še nikoli nismo uredili, čeprav naj bi jih z zamrznitvijo za šest mesecev za toliko časa spravili z dnevnega reda. Po zamrznitvi pa pride odjuga in

izkušnje nas poučijo, da bo prišlo do verižnega povečanja cen, ki bo prav gotovo sledilo popravljanju »nekaterih najizrazitejših cenovnih disparitet.«

Seveda so tudi tokratni odlok o »vseobsežni zamrznitvi« krepko izigrali. V naši republiki so se spomnili, da takse niso izdelki in podražili so »le« cestnino. V glavnem mestu, ob sotočju Donave in Save, so povečali šestnajst taks: od parkiranja, do taks za male živali, čolne, splave... ZIS se je razhudil in objavil, da so vse podražitve nezakonite. Požugal je z inšpekcijo, zagrozil, da bo vsem tistim, ki so prekrškili odlok, omejil porabo posojil iz primarne emisije. Pa kaj, ko odloka niso izigrali v gospodarstvu. To so storile družbenopolitične skupnosti. ZIS pa je očitno pozabil, kljub nekaj podobnim izkušnjam, da imajo pooblastila na področju cen tudi občine, mesta, republike in pokrajine: Katera posojila jim je mogoče vzeti? Kaj na »zaboli družbenopolitične skupnosti, ki živijo od proračunov? Zastavi se tudi vprašanje, kolikšna je moč in odločenost zvezne vlade in kakšen doseg imajo njeni odloki, ko pa jih ne uboga niti oblast na nižji ravni.

Javnost na katero se tako pogosto sklicujemo, lahko zdaj posumi v učinkovitost predpisov, ki naj bi zavirali nezakonito divjanje cen. Zmeda je tolikšna da nihče ne ve več, kdo kaj dela in kdo je za kaj odgovoren. Vemo, le kdo bo plačal račun.

Pa vendar poskusimo pomisliti, da se to več ne bo dogajalo, da bodo cene šest mesecev res ostale zamrznjene in da bomo ta čas porabili za uveljavljanje novega zakona o cenah, ki bo – kot obetajo – pospravil vsa cenovna podstrešja. Zadnji čas pogosto govo-

rimo, tako v forumih, kot v gospodarstvu, o svetovnih cenah. Svetovno ceno prav tako pogosto omenjamo kot enega temeljnih kriterijev za nov način boja za stabilizacijo in proti inflaciji.

Prav zares: ostali bi na obrobju svetovne ekonomike, ko ne bi v svojih bilancah upoštevali cen, ki jih prizna svetovni trg. Res pa je tudi, da se domači trg dolgo časa ni kaj pridla brigal za svetovne cene. Bil je to čas, ko je bilo blaga dovolj, ko je bilo denarja dovolj, tuje konkurence pa malo in si lahko doma prodal vse, kar se ti je zahotelo, po tisti ceni, ki si jo določil. Časi pa so se spremenili. Na tuji trg ni mogoče z vsako ceno, ki jo doma stuhamo. Analize, ki so jih doslej izdelali kažejo, da je vrsta naših izdelkov precej dražja od tujih, tudi za dvesto odstotkov. Izkazalo se je tudi, da smo na tujih trgih konkurenčni, ko prodajamo rudna bogastva in energijo, da pa konkurenčnost našega blaga pada s stopnjo obdelave. Tuji trg torej ne prizna vseh naših težav in nedoslednosti, slabo izkoriščanje zmogljivosti in nizko storilnost.

Izkazalo se je tudi da svetovnih cen ni mogoče kar »prepisati«. Po drugi strani pa ne bi smeli dovoliti, da bi svetovne cene preprosto preračunavali po veljavnem dinarskem tečaju in čakali na – podražitev.

Če se bomo cen lotevali še naprej le s papirji zveznih uradov, bo zakon o cenah ostal le zaprašen papir in spomin na čase, ko smo nekoliko le upoštevali tržno in samoupravno urejanje cen in njihovih razmerij.

Ivan Vidic

V pričakovanju Stockholma

Minulo leto se je končalo morda z eno najbolj mršavih bilanc, kar zadeva izboljšanje mednarodnega ozračja. Spomnimo se, kako sta najprej veliki sili brez sledu dobre volje za kakršenkoli uspeh končali – pravzaprav pretrgali – ženevska pogajanja o tako imenovanih »evroraketah«, kmalu zatem so se na Dunaju – brez dogovora o novem sestanku – razšli pogajalci obeh blokov o zmanjšanju oboroženih sil v srednji Evropi. Staro leto se je izteklo in novo se je začelo v znamenju izjemno nevarnega položaja, ki ga je prinesel začetek nameščanja novih raket na ozemlju nekaterih evropskih držav. S tem se je še bolj približala nevarnost jedrskega spopada, ki sicer že ves povojni čas kali in bremeni mednarodno življenje.

Edina svetla točka na obzorju novega leta je bil edinole dogovor oziroma sklep madridske konference pod konec lanskega leta, da bodo takoj v začetku novega – to se bo zgodilo 17. januarja – sklicali novo konferenco evropskih zunanjih ministrov, ki naj bi imela kot poglavitvo nalogo razpravljati o razorožitvi. Spricho stvarnega stanja, kakršno je ta čas po svetu, še posebej spricho nezmanjšane zaostrenosti odnosov med blokovskimi silami, je kajpada popolna utvara pričakovati od konference 35 evropskih držav, vključno z Združenimi državami Amerike in Kanado, da bi mogla v hipu kaj bistveno spremeniti obstoječe stanje, da bi, denimo, mogla preprečiti namestitev raket Pershing 2 in SS 20 v posameznih državah zahodne in vzhodne Evrope. Vendar, v razmerah, kakršne so, je velikega pomena še sam sklic konference, ki ima na dnevnem redu vprašanje razorožitve ne pa oborožitve. Četudi je

izid konference še povsem zavrt v meglo, pa bi že pred njenim začetkom kazalo poudariti nekatera dejstva, ki jih ne gre prezreti, kljub še tako neugodnim mednarodnim razmeram in kljub zagnanosti blokovskih sil, da v oboroženi moči iščejo zagotovilo njihovega položaja in veljave v svetu.

Predvsem gre za spoznanje, da so evropski narodi v pretežni večini proti novi jedrski oborožitvi. Tudi v tistih državah zahodne in vzhodne Evrope, ki so jim namenjene nove rakete, javnost v teh raketah nikakor ne vidi zagotovila za njihovo večjo varnost, prej nasprotno, izraža bojazen, da utegnejo njihove dežele prav zaradi raket na njihovem ozemlju še toliko prej postati žrtve nasprotnikovega napada. Evropo tako preveča spoznanje, da nova raketa oborožitev ne prinaša večje varnosti, pač pa približuje nevarnost atomske vojne. To spoznanje, ki so ga minulo leto na različne načine izpovedovale milijonske množice v mnogih evropskih državah, je eno izmed stvarnih oporišč za delo stockholmske konference.

Če kdaj, je ta čas povsem jasno, da so zagovorniki oborožitve Evrope v manjšini in da imajo vse tiste vlade, ki so – bodisi zlepa ali pa zgrda – pristale na rakete te ali druge vrste, v veliki manjšini v odnosu na voljo in mnenje njihovih ljudstev, njihove javnosti. Tudi to dejstvo ne more ostati brez vpliva na delo stockholmske konference.

Ob tem kaže dodati še novo dejstvo: morda je prav nebrzdana oboroževalna tekma blokovskih sil pripomogla, da se je celotna svetovna javnost začela zelo resno zavedati, kam svet drvi z neustavljivo oborože-

valno tekmo. Nikakor ne morejo ostati brez vpliva na vest in zavest milijonskih množic po svetu dejstva, ki jih odkrivajo znanstvene ustanove, ko preučujejo jedrsko oboroževalno tekmo. Po podatkih teh znanstvenih raziskav je ta čas samo v Združenih državah zaloga jedrskega orožja z močjo 9.000 megatonov trinitoluola. Če vemo, da pomeni en megaton milijon ton tega razstreliva, potem spoznamo vso obsežnost uničevalne moči jedrskega orožja, ki ga ima samo ena blokovska sila. Da bi si znali predstavljati, kaj pomeni sedanja oboroževalna tekma, moramo vedeti, da je obseg te tekme samo v Združenih državah tolikšen, kot da bi vsakih 30 minut izdelale po eno atomsko bombo s tolikšno močjo, kot jo je imela tista, ki so jo leta 1945 odvrgli na japonsko mesto Hirošimo, se pravi 12 in pol tisoč ton trinitoluola. Torej, vse od Hirošime pa do danes se pojavlja v ZDA vsake pol ure po ena hirošimska atomska bomba, pomeni, že polnih 38 let. Naj k temu dodamo, da se je Sovjetska zveza v to tekmo vključila že leta 1949, ko je izdelala svojo prvo atomsko bombo. Zato mora svet ostrmeti pred strahotnim dejstvom: obe blokovski sili priložita vsake pol ure k svojim zalogam jedrskega orožja vsaka po eno hirošimsko bombo.

Zato ni pretirano venomer ugotavljati, da svet dejansko živi v nenehni in vse bolj preteči nevarnosti pred uničenjem z atomskim orožjem. Ali bo to spoznanje dovolj močno, da bo vplivalo na odločanje predstavnikov evropskih narodov v Stockholmu, ali pa bo tudi tokrat blokovska politika sile zatrla glasove miru?

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna

Od tedna do tedna

Od tedna do tedna

Krmar Petrove ladje

Z novim letom je Afrika bogatejša za nov vojaški režim. V Nigeriji, največji in najpomembnejši afriški državi, so vojaški krogi izvedli državni udar in vzpostavili vojaško oblast. Vzroke za tak prevrat v Nigeriji kaže iskati v težavnem in zapletenem gospodarskem položaju, ko je prejšnji režim vse gradil na proizvodnji nafte, zanemarljivo pa vse druge dejavnosti. Nižja cena nafte in manjša proizvodnja sta sprožili celo vrsto gospodarskih in socialnih pretresov. ■ Prav tako z začetkom novega leta je postal svet bogatejši za novo neodvisno državo, in sicer Brunei na otoku Kalimantana pri Indoneziji. Ta žepna država, ki šteje komaj kakšnih 200 tisoč prebivalcev, sodi med najbogatejše države na svetu, saj znaša narodni dohodek na prebivalca okrog 20.000 dolarjev. Deželica je prepolna naftnih vrelcev, ki prinašajo letno nad 4 milijarde dolarjev dobička. ■ Združeni narodi so morali prvo letošnje sejo Varnostnega sveta nameniti razpravi o agresivni politiki Južnoafriške republike. Južnoafriška vojska, podobno kot Izrael v Libanonu, neposredno ogroža neodvisnost Angole. Ves južni del je v rokah južnoafriške vojske, ki tam podpira protiangolsko gibanje Unita in preganja zambijsko osvobodilno gibanje Swapo. Združeni narodi so – ob vzdržanju Združenih držav in Velike Britanije – obsodili početje južnoafriške republike. ■ V Trstu se je okrepila protislovenska gonja. Njen nosilec je v zadnjem času postal Manlio Cecovini, voditelj tako imenovane Liste za Trst, ki je bila nekaj časa najmočnejša politična skupina v Trstu. Cecovini zahteva preštevanje Slovencev in odkrito zagovarja postopno asimilacijo Slovencev, zahteva prepoved slovenskega jezika v javni in uradni rabi. To njegovo početje je naletelo na odpor Slovencev in demokratične italijanske javnosti na Tržaškem.

Od tedna do tedna

Od tedna do tedna

Od tedna do tedna

tv-15 naš
TOVARIŠ

Nekaj misli ob knjigi Papež Karol Wojtyła

Poročali smo že, da je Cankarjeva založba izdala knjigo Papež Karol Wojtyła. Napisal jo je publicist Andrej Novak, dopisnik Dela v Rimu.

Ze več poročevalcev o tej knjigi je ugotovilo, da se je piscu posrečilo izrisati impresiven portret sedanjega papeža. Zares: Wojtyła tu zaživi pred bralcem kot najvišji cerkveni dostojanstvenik, kot teolog, kot dušni pastir in kot človek. Zagledamo ga hkrati kot avtoritativnega voditelja in politika, kot državljana tukajšnjega in onstranskega sveta, še posebej pa kot zavednega poljskega domoljuba. Srečamo se z osebnostjo, v katere velikem formatu so se sešle nekatere protislovne lastnosti in intencije: naprednost in konzervativnost; širokosrčna težnja po spravi med cerkva-

mi in po dialogu s svetovno-nazorskimi ateisti ter bojevitost proti liberalizmu in herezijam v lastni hiši; empiričen ustvarjalni duh, ki se zavzema za svetovni mir in socialno pravičnost – pa filozofija, katere genezo je menda iskati v sholastiki sv. Tomaža Akvinskega in v mistiki sv. Janeza od Križa.

Novakov spis je kompozicijsko spreten; odlikujejo ga posluš za bistvo, koncizen slog, dober jezik in avtorjeva večšina, da tudi zelo zahtevno snov predstavi na zanimiv, mestoma celo anekdotičen način. Predvsem velja piscu šteti v dobro, da se ni zaustavil pri večerniško ploski biografski sliki Janeza Pavla II., marveč da je razčlenil njegovo dejanje v kontekstu novejših zgodovine katoliške cerkve. Knjiga daje vseobsežen odgovor, kako slovanski papež krmari Petrovo ladjo v obdobju, ko je le-ta zaplula že v tretje desetletje po Koncilu; kako mu uspeva zdaj z modro politiko, zdaj z disciplinsko trdoto uravnavati nasprotujoče si tokove znotraj Cerkve; s kakšnimi sredstvi si prizadeva okrepiti moč in ugled te Cerkve po vsem svetu, vključno na socialističnem Vzhodu. Avtor je očitno zelo dobro preučil odnose v cerkveni hierarhiji – tako v rimski kuriji kot v državnih in nacionalnih vodstvenih strukturah, kontinuiteto delovanja papeške ustanove, novejšje papeške okrožnice, ekumenske dosežke in pastoralne težnje zlasti pokoncilске Cerkve. Zbral je veliko citatov – novinarskih, modroslovnih, cerkvenopo-

O NOB bodo pisali rodovi, ki šele prihajajo

Za naslov svojemu polemičnemu zapisu sem izbral izjavo Toneta Partljiča v lanskem 52. številki TV-15 v rubriki »Naš pogovor«, ki jo je dal novinarki Bojani Žokalj-Jesihovi. Naslovu sem dodal vprašaj, ker se mi zdi izjava zelo problematična. V pogovoru je Partljič izjavil še dopolnil: »Prepričan sem, da bodo najboljše dela na temo revolucije in vojne pisale generacije, ki niso bile udeležene v njej.«

Če razčlenimo to nedvomno izredno samozavestno in precej neskrbno izjavo Toneta Partljiča, ki sodi v generacijo, ki se NOB ni udeležila, potem iz nje razumljivo izhaja, da dela, ki jih imamo in so jih napisali udeleženci NOB, ne predstavljajo tistega, kar bi si želele generacije, ki se NOB niso udeležile.

Večkrat smo že prebirali, to so zapisali predstavniki Partljičeve generacije, da je dosedanja literatura o NOB preveč črno-bela, da so nasprotniki revolucije v njej prikazani zgolj v črnih, predstavniki revolucije in NOB pa samo v svetlih barvah.

Pisci iz generacije, ki ni bila v NOB in revoluciji, si prizadevajo, da bi tudi v nasprotnikih revolucije odkrili človeka in človečnost. Tak poskus je naredil tudi Tone Partljič v televizijski nadaljevalki Oblaki so rdeči. V njej je skušal predstaviti višjega nemškega oficirja, ki so mu sina likvidirali gestapovci, medtem pa je on »osvobajal« Slovenijo in jo priključeval tretjemu rajhu, kot oficirja, ki se ne strinja s hitlerizmom, ki je proti gestapovskim metodam in proti temu, da bi nemški vojaki pobijali civilno prebivalstvo okupirane dežele.

Poskus se ni posrečil, čutiti je bilo, kako na silo je Partljič vpletal humanost v tega nemškega oficirja in kako je bila ta vrtilina izrazito papirnata in literarna. Kajti kljub temu, da je bilo v tem oficirju morda res za kanec več človečnosti kot v njegovih kolegih, je vendarle poslušno izpolnjeval povelja svojih nadrejenih in po njihovih ukazih streljal in moral kar naprej.

Človek ima občutek, da se Partljič muči, kako bi napisal nekaj, kar ne bi dišalo po »tradicionalni« partizanski literaturi, ampak izid je mučen: liki nasprotnikov NOB in revolucije, ki jim avtor vceplja človečnost, so izrazito papirnati in neprepričljivi. Čutiti je tudi, kako se igralci, ki take like igrajo, nelagodno počutijo v odmerjeni vlogi. Na eni strani delajo zločine na ukaz svojih nadrejenih, na drugi pa bi morali po avtorjevih navodilih čutiti s svojimi žrtvami.

Vrnimo se k samozavestni Partljičevi izjavi, da bodo najboljše dela na temo revolucije in vojne pisale generacije, ki niso bile udeležene v njej. Teoretično dopuščam možnost, da bi se ta izjava uresničila, ko bi se rodil oziroma rodili pisci, ki bi na podlagi zgodovinskih virov in z resničnim navdihom napisali delo iz NOB in revolucije, ki bi bilo prepričljivo. Je pa težko verjetno, vsaj dosedanjí blede poskusi literarne generacije, ki se NOB ni udeležila ne vzbujajo tega upanja.

litičnih itd., s katerimi je organsko izpopolnil svojo pripoved. Samo tako je lahko zgradil, kot že rečeno, živopisno Wojtylovo podobo.

Čeprav je Novak v svojem pisanju ohranil hvalevredno šego, po kateri naj podatki in indikacije govorijo sami po sebi, je vendar dovolil, da ga je pisanje tu in tam nekoliko zaneslo. Denimo, iz knjige je čutiti, da avtor pristaja na nekritično mnenje: Wojtyla je mit našega časa. Takšna sodba, ki se lahko skoti samo v kakem vatikanskem uradu, da bi se ponudila urbi et orbi, ne ustreza niti po svojem slavnem tonu niti po nasilni splošnosti. Zanesljivo ni pogodu niti papežu samemu, saj se predobro zaveda, da za zdaj ne deluje kot »mit« niti med mnogimi svojimi kardinali niti med milijoni bolj kritičnih vernikov, kaj šele med množicami ateistov. Čeravno Wojtyla ne manjka smisla za pridobivanje popularnosti – saj slovi kot politik, svetovni popotnik, govornik in celo športnik – si utegne pridobiti mitično slavo »v našem času« s

povsem drugimi sredstvi: predvsem s premočrtnimi in doslednimi dejanji v duhu Koncila, ki ga je sklical papež Janez XXIII., da bi sprožil v Cerkvi revolucionarne spremembe.

Novakova knjiga sicer na različnih mestih implicitno priznava, da Wojtylovo petletno papeževanje v marsičem pomeni korak nazaj glede na koncilске reforme in načrte, toda takšna opažanja povsem zabriše enostransko navajanje papeževih zaslug. Dokler bo Wojtyla na eni strani sicer upravičeno obsojal državno forsirani ateizem, na drugi pa z enako agresivnostjo uveljavljal doktrino: »Sodobni svet, podvrži se božji moči!«, je težko verjeti v njegov demokratizem. Z gluhoto, ki jo je doslej papež izpričeval do predlogov revolucionarnih škofov, z dokaj zadržimi stališči do perečih vprašanj sodobnosti (n. pr. celibat, splav, vloga ženske v bogoslužju itd.), z neprikrito mržnjo do dialektičnega materializma, marksizma in komunizma – v praksi ni potrdil, da bi se kajpri-

Revolucija raste iz človeka, treba jo je doživeti, jo nositi v sebi, se zanjo boriti, potem je literatura o njej lahko pristna in resnična. Pisati o revoluciji in je ne doživeti, je lahko samo satelitstvo, doživljanje iz tretje roke, pisanje po pripovedi drugih... Lahko sicer nastanejo dela, ki so spretno napisana, tudi zanimiva, vendar niso unikat, slej ko prej kopije, prej poustvarjanje kot ustvarjanje. Zadeti pravo, avtentično vzdušje je piscu, ki ni doživel revolucije, skorajda nemogoče.

Obstaja tudi teza, da je treba tekste iz NOB in revolucije pisati iz distance. Če napiše pisec, ki se je revolucije udeležil, besedilo iz distance, to še razumem, kajti ta pisec nosi revolucijo in partizanstvo v svoji zavesti. Kako pa naj piše iz distance pisec, ki se revolucije sploh ni udeležil in kaj bo takemu piscu distanca?

Pisati objektivno, po dokumentih, po pripovedovanju drugih, brez čustev in strasti, brez avtentičnega vzdušja, brez dvomov in omahovanja, brez vere in zanosa, ali je to sploh še pisanje?

Da, narodnoosvobodilno vojno in revolucijo se da uporabljati v različne namene: kot motiv, kot okolje, kot fabulo, kot kolorit, kot podlago nekemu tekstu. Toda če motiv ni zrasel z avtorjem, če pisec nima do njega notranjega odnosa, se lahko rodi iz tega razmerja kvečjemu literarni hibrid, ki z revolucijo in narodnoosvobodilno vojno nima nobene povezave.

Pisati o revoluciji v topli, zakurjeni sobi, s copatami na nogah in s pipico v ustih, mar ni to parodija, burleska o revolucionarni umetnosti?

Da, lahko se rodi literatura, kajpak se lahko rodi, pisati se da o marsičem, vendar z revolucijo takšna literatura ne bo imela krvne povezave, najsi je pisec še tako spreten in še tako več. Taka literatura piscev, ki se revolucije niso udeležili, je lahko tudi stilno bleščeča, psihološko znansirana, fabulozno napeta in mikavna, vendar nujno ostaja rutinska, epruvetska in kabinetska.

Poglejmo na primer Borovo pesniško zbirko PREVIHARIMO VIHARJE! Ali lahko nastane taka zbirka iz distance, po revoluciji, v kabinetu? Ta zbirka se je rodila sredi revolucije, napisana je s krvjo in z uporom proti okupatorjevemu nasilju, poet jo je zakričal, zatulil, zarjovel, treščil tujemu zavojevalcu v obraz!

V miru, za zapečkom revolucije ni upora, ga ne more biti. Iz miru in sreče, iz svobode in iz zadovoljstva se ne porajajo take pesniške zbirke! Nastajajo pa iz smrtnih stiske, iz ogroženosti, iz borbe za golo preživetje!

Zato takih samozavestnih, neskrbno, z ničimer podprtih izjav, kakršne daje Partljič, ne morem jemati resno. Nasprotno, trdim, da je najboljša o naši revoluciji že tu, že napisano in ohranjeno. To velja tako za književnost, kot tudi za glasbo in likovno umetnost, to preseči bo skorajda nemogoče. Tu in tam se bo morda pojavil kak zanimiv umetniški dosežek s tematiko iz NOB in revolucije tistih ustvarjalcev, ki se revolucije in NOB niso udeležili, to pa bo tudi vse. Zato moramo tisto, kar imamo, imamo pa zelo veliko in za čuda vredno, ohraniti in gojiti do tega ljubezen in spoštovanje. Kajti to, kar imamo, to, kar je do zdaj napisano o NOB in revoluciji, kar so prispevali udeleženci revolucije in NOB, to je vrabec v roki, to

da oddaljil od stališč in ravnanj Pija XII. Wojtylova verbalna podpora »teologiji osvoboditve«, »teologiji revolucije«, »iskrenemu dialogu z neverujočimi« in podobnim naprednim tokom ne more biti prepričljiva, dokler, denimo, ni niti z besedico obsodil delovanj cerkvenega vodstva v času druge svetovne vojne. Še posebno bridko občutimo to Wojtylovo nedosledno ravnanje mi, Slovenci in Jugoslovani, ki nam je bil vojni katolicizem na krilih svojega fanatičnega programa »Povsod Boga!« prinesel toliko žrtev.

Zdi se tedaj, da je avtor knjige »Papež Karol Wojtyla« v svojem sicer imenitnem delu vendarle spregledal neko vsebinsko razsežnost. Ali pa se je uklonil političnemu pragmatizmu, ki je piscu naložil nehvaležno dolžnost, naj se pred morebitnim papeževim obiskom v Jugoslaviji izogne sleherni senci disharmonije.

Zvone Kržišnik

kar obljublja Tone Partljič, pa je golob na strehi. In narodni pregovor pravi: »Bolje vrabec v roki kot golob na strehi!«

DUŠAN MEVLJA

Organizacija 14. divizije za prehod čez Sotlo

Zelo me prizadene, kadar berem o raznih izmišljenih organizatorjih priprav za prehod 14. divizije čez reko Sotlo na Štajersko. Že večkrat sem nameraval v našem borčevskem glasilu javno obravnavati to vprašanje. Zdaj me je k temu živo spodbudil zadnji zapis v TV-15, ki je bil objavljen 11. februarja lani. V njem tovariš Herman Slamič opisuje, kako je pripravil diviziji most čez Sotlo. Tovariš Slamič omenja, da ga je kot gradbenika poslal štab divizije, naj se poveže z Jurakom, s predvojnimi prijateljem tovariša Tita – in skupaj naj bi izpeljala to stvar. Prav tako je nekdo pred letom ali dvema napisal članek v Delo in zapisal, da je bil on organizator gradnje mostu za 14. divizijo. V tem članku opisuje, kako so odšli v Plavci po smrekove hlode in nato še po deske za most. Trdi, da so ta most dvakrat postavljali. Ko pa opisuje, kako so se celo prevažali z majhnim čolnom, ki so ga uporabljali pri gradnji, si nehote zastavljam vprašanje, le kje so našli tak čoln. Sam sem bil namreč na tem terenu kot zveza Slovenije s Hrvaško od septembra 1943 pa do maja 1944, zato dobro poznam stvari na tem terenu. Od Podčetrka pa vse do Klanjca nisem nikoli videl nobenega čolna. Za prevoz čez Sotlo, kadar ni bila prehodna, sva si s tovarišem Tonetom Lahom-Zmagom že v jeseni izmislila prevozno sredstvo. Priskrbela sva si korito (»banjo«), ki ga kmetje uporabljajo pri kolinah – in prav takšno korito smo uporabljali pri gradnji mostu. Razlika med koritom in čolnom pa je bila velika. Tudi drugi organizator gradnje mostu navaja, da se je povezal z Jurakom.

To pa me je še posebej spodbudilo k pisanju tega odgovora. V njem bom povedal resnico. Sprašujem se, zakaj se ti pisci tega niso spomnili že prej, ko sta še živela komandant divizije tovariš Vasja in tovariš Efenka, s katerim sem imel stalno zvezo med postavljanjem mostu. Za to me je določil štab 4. operativne cone. To bi lahko potrdila tudi tovariša Vasja in Efenka. Čudim se, kako so se razni »organizatorji« mogli povezati z Jurakom, saj je bilo to zanj »španska vas« in ni ničesar vedel o diviziji ali mostu, zdaj pa naj bi bil celo vodja pri gradnji mostu. Po mojem so se ti tovariši povezali z Jurakom v povojnem obdobju, ko si je Jurak prilastil zasluge drugega, to je tovariša Antona Sladoviča. Tovariš Sladovič, takratni predsednik narodnoosvobodilnega odbora, pa mi je res bil desna roka pri gradnji mostu. Bil je dober, hraber, delaven in discipliniran aktivist, ki je skupaj s svojo ženo in hčerko Miciko mnogo prispeval k naši zmagi. Njegova družina je bila ena najbolje organiziranih, pri njihovi hiši pa je bila že od jeseni ena od glavnih javk na Hrvaškem. Čudim se, zakaj nihče od teh organizatorjev ne omenja mene, ki sem bil resnično odgovoren za prehod 14. divizije čez Sotlo, ali pa Sladoviča, ki mi je pri tem največ pomagal. Slamič opisuje predvojno prijateljstvo tovariša Tita z Jurakom, ki je bil do maja 1944 tak, da bi lahko zapel tisto: »Kako sva si različna...«, saj mu nismo preveč zaupali. Sedaj pa naj bi bil glavni organizator, tako vsaj trdijo ti pisci. Še vedno ne razumem, kako so mogli ti »organizatorji« delovati brez vsake divizije, kajti to je bila izredno pomembna naloga. Slo je za ljudi, ki bi lahko doživeli katastrofo. Če pa so bili za to določeni, bi se morali po vseh vojaških pravilih najprej javiti v štabu divizije, kjer bi dobili nadaljnja navodila. Komandant divizije bi prav gotovo napotil vsakogar k meni, ne bi pa jih povezoval z Jurakom, ki ni imel o tej nalogi nobenega pojma.

O vsem tem sem pisal dosti zgodaj v reviji Borec št. 2 iz leta 1953. Ta članek bi lahko dopolnil le še z vsebino pisma, ki mi ga je med vojno poslal štab 4. Operativne cone. Pismo pravi:

»Tovariš Boris!«

Štab 4. Operativne cone ti daje nalogo, da takoj po prejemu tega pisma kreneš na Hrvaško in prek Hrvaškega Zagorja nadaljuješ pot preko Velike Hrvatske proti Tuhliju in – če bo potrebno – tudi naprej proti Trgovišču. Tam boš prišel v stik s 14. divizijo, s tem pismom se javi v štabu divizije. Kot vidiš, je to strogo zaupno; ko prebereš pismo, imej vsebino strogo samo za sebe. Nihče ne sme ničesar zvedeti o tem. Zavedaj se, da je to zelo važna in odgovorna naloga, kjer ne sme priti do izdajstva. Prepričani smo, da boš naloge v redu izvršil, saj kot vem, dobro poznaš teren, kjer vzdržuješ zvezo med Hrvaško in Slovenijo. V slučaju, da bi pršlo po tvoji krivdi do izdajstva, se

zavedaj, da odgovarjaš s svojo glavo. Želimo ti poln uspeh.

Smrt fašizmu – svoboda narodu!«

Kot sem zapisal že v omenjenem članku v Borec leta 1953, je bil kraj, ki sem ga izbral za prehod čez reko Sotlo, resnično idealen. Najprej sem si ga šel ogledat; že od prej sem ga poznal, saj sem pred vojno na tem travniku kosil. Po mojem je bil kraj prehoda izvrstno izbran, ker se je reka na tem mestu v loku oddaljila od vasi Sedlarjevo in od glavne ceste, ki pelje proti Brežicam.

Kraj prehoda je bil torej dosti daleč od nemških postojank. Obenem pa se tu reka zelo približa cesti, kar je omogočilo, da smo pripravili material v neposredni bližini, kjer naj bi postavili most. Poleg tega je bilo tu ob cesti gosto gmrovje, kot nalašč.

Kot je bil kraj kot nalašč, z ene strani (iz Štajerske) idealen, pa je bil z druge nevaren s strateškega vidika, posebno če bi Nemci kaj odkrili. Zavedal sem se nevarnosti. Ko smo prekorčili Sotlo, smo šli najprej daleč po ravnini, šele nato smo se pričeli položno vzpenjati proti vasi Sedlarjevo. Če bi nas Nemci opazili, bi nas lahko zajeli v past, ki bi za divizijo pomenila katastrofo. Nemci bi lahko naredili zasedo za vasjo Sedlarjevo in še naprej ob cesti, kjer bi imeli izvrsten položaj, mi pa bi se znašli v tistem kotu spodaj, kjer reka dela ovinek. Poleg tega bi Nemci dobro videli ostali del divizije, ki bi bil še na hrvaški strani.

Vse dni pred tem dogodkom sem premišljeval, kaj bi še ukrenil. Zadnjo noč pa mi je šinilo v glavo, kako bi lahko Nemce ukanil. O tej ukani nisem nikomur pripovedoval, da ne bi nastala kakšna zmešnjava, ki bi vplivala na izid. Šele ko sem stopal na čelu kolone, ki je že zakoracila v Sedlarjevo, se mi je kamen odvalil od srca. Postal sem vesel in zadovoljen, da je težka naloga za mano.

Ko smo na Klakah nekoliko počivali, me je tovariš Vasja pohvalil, da sem dobro opravil vse in dejal, da je v resnici čudno, kako smo brez enega samega strela prešli mejo, ki jo varujejo Švabi. Takrat sem mu zaupal, kako sem ukanil Nemce. Omenil pa sem mu, da bodo kmalu za nami, še preden se bo zdanilo. In tako je tudi bilo. Nikoli ne bom pozabil njegove pohvale, ko je dejal: »Veš, tovariš Boris, precej časa se že borim, vendar kaj takšnega mi ne bi prišlo na misel – vsa čast ti!«

Tudi pozneje mi je tovariš Vasja nekoč dejal: »Prav, da si se spomnil pohoda 14. divizije. Lepo si opisal resnične dogodke, pa še moja slika je zraven.«

ALOJZ VEČKO-BORIS

Kurirji in krajan hočejo resnico

Dijak srednje šole Ivan Črv iz Pečin v občini Tolmin je za prvo mesto na tekmovanju dobil knjigo Revolucionarna izročila, Domociji v slovenskih občinah. V njej je na kratko opisana tudi zgodovina kurirske postaje P-21 na Pečinah. Prebivalci te vasi so zelo nezadovoljni z zapisom o tej postaji na straneh 696 in 697, ker je v njem veliko protislovij.

Dejansko pa je opis približno takšen. Prvi kurirji so se zbrali v Griču pri kmetu Tenacu nad Pečinami in se tam dogovorili, kje bodo postavili kurirsko postajo, ki se je kasneje imenovala P-21. Utaborili so se nad Bizjakovo kmetijo v Rakucu pri Logarščih.

Postaja P-21 se je veliko selila, tako se je iz Rakuca premaknila na Nibce pri Logarščih, od tam pa v Zlebe nad Slapom ob Idriji. Po kapitulaciji Italije se je preselila na Pečine, od tam v Murovce, ki prav tako sodijo h Pečinam, nato na vrh Kala, ki tudi sodi k Pečinam. Spomladi 1944. leta se je umaknila v Globoko rupo nad Pečinami in tam ostala do konca vojne. Avtor knjige poimensko navaja vse komandirje postaje, med njimi tudi Slavka Fratrika. Prvi kurirji in tudi drugi pravijo, da tovariš Fratrik ni bil nikoli komandir na tej postaji. Tudi sam je povedal, da je bil komandir na P-22, ne na P-21.

Posebej pa prebivalca Pečin moti trditev pisca knjige, da je bila postaja P-21 največ na območju vasi Ponikve. To ni res, kajti od ustanovitve pa do konca vojne je bila na Pečinah in v njeni okolici. Med padlimi kurirji postaje P-21 je zapisano tudi ime Franca Kikija, ki je bil na postaji P-22 v okolici Ljubinja, kjer je tudi padel.

Napak je v knjigi zapisan tudi datum o podelitvi domicila. Pisec trdi, da so ga kurirji prejeli 18. julija 1980, krajevna skupnost pa ji ga je dejansko podelila 24. avgusta 1980. leta.

Zato krajan in kurirji zahtevamo, naj avtor popravi napake, kajti šele potem bo imela knjiga pravo zgodovinsko vrednost.

Krajan Pečin in kurirji P-21

Za vse, zdravilišča in oddiha željne

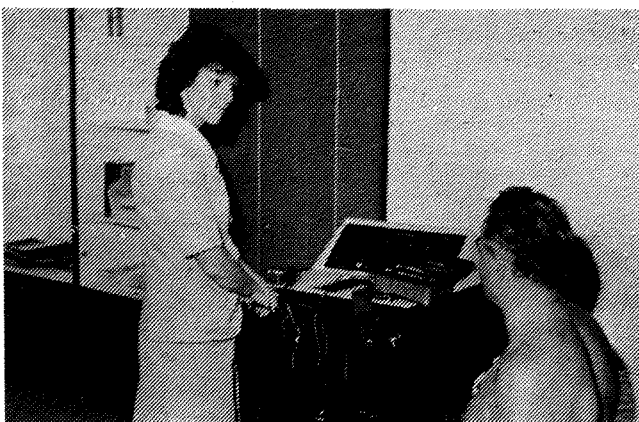
Krkina spomladanska ponudba

Vojaški invalidi, borci! Strunjan, Šmarješke in Dolenjske Toplice vas vabijo tudi zdaj, ko je zunaj zima in n. raz. To ni reklamna ponudba splošne ekonomske propagande. Kdor se še spominja, da je bil pred nekaj meseci z delovno organizacijo Krka iz Novega mesta podpisan samoupravni sporazum o upravljanju s strunjanskim zdraviliščem, se bo spomnil tudi, da se je s tem sporazumom Krka zavezala dati tudi v ostalih dveh svojih zdraviliških borcem in vojaškim invalidom nekatere ugodnejše pogoje za bivanje in zdravljenje.

Leto je novo, cene tudi. To velja za vse – od elektrike do hotelov. Zato bo brez dvoma tale vest o dvajsetodstotnih popustih pri cenah »paketov« v zdraviliščih Šmarješke, Dolenjske Toplice in Strunjanu marsikoga zanimala.

Naj takoj v začetku pove-mo, da popusti ne veljajo le za dan, dva bivanja v vseh teh toplicah. Veljajo pa, če tam ostanete najmanj tri dni. Takim aranžmajem pravijo paketi, in ker bo beseda o cenah paketov, jim recimo kar »paketne cene«. Strunjan, dolgoletno priljubljeno letovišče, kraj oddiha in zdravljenja vojaških invalidov in borcev NOV Slovenije (in Jugoslavije) vam ponuja do konca letošnjega aprila

pakete (najmanj tridnevne, nato pa še sedem- in deset-

Holter, elektronska naprava za spremljanje delovanja srca, je ena novjših pridobitev v vrsti drugih, s katerimi so opremljeni v Šmarjeških Toplicah.

dnevne), katerih posamični dan vas bo veljal 750 din. V to ceno pa niso vštete le penzijske storitve in kopanje v bazenu, ampak tudi pregled pri zdravniku in vse skupinske terapije (telovadbe v telovadnici pod nadzorstvom fizioterapevta in telovadbe v bazenu...).

V Šmarjeških Toplicah, kjer že vrsto let uspešno zdravijo predvsem bolezni srca in ožilja, vam ponujajo

»paketni dan« po 800 dinarjev in adaptiranem hotelu in po 880 dinarjev v novem hotelu »Krka«. Tudi tu imajo v tej ceni posebej za borce zdravniške preglede ob prihodu in odhodu s potrebnimi navodili bolniku, enkrat na dan skupno telovadbo pod nadzorom strokovnjaka in seveda – kopanje v bazenu, termalne kopeli.

V Dolenjskih Toplicah vas bo veljal »paketni dan« v Zdraviliškem domu 680 dinarjev in v Kopališkem domu 760 dinarjev. Kot v prejšnjih dveh vam tudi v Dolenjskih Toplicah za to ceno dajejo zdravstvene storitve (prvi pregled, skupinske terapije...) in naj ponovimo, da ta ugodnost (poleg dvajsetodstotnega popusta) velja (četudi kot paket) le za člane ZZZB NOV. Seveda, vsem tem cenam je za vsak dan treba prišteti še dvajset dinarjev (dva stara tisočaka) turistične takse (v Dolenjskih in Šmarjeških Toplicah), v Strunjanu pa 12 dinarjev.

Poleg naštetega pa daje Krkina TOZD »Zdravilišče« borcem in vojaškim invalidom tudi dvajsetodstotne popuste pri vseh zdravstvenih storitvah, terapijah, ki jih imajo na voljo. Seveda to velja, če je član ZZZB NOV samoplačnik, to pomeni, da pride v zdravilišče po določene zdravstvene storitve na svojo željo.

Edini dokaz, ki ga potrebujete za uveljavitev popusta, je potrdilo ene vaših borčevskih organizacij – bodisi krajevne organizacije ZB ali

občinskega odbora ali pa RO ZZZB NOV. Le za tiste, ki bodo posebej za Strunjan uveljavljali republiški regres, bo izdajal potrdilo le RO ZZZB NOV v Ljubljani.

Zaradi naraščajočega zanimanja za topliško in klimatsko zdravljenje vam v vseh treh zdraviliških priporočajo rezervacije. (Dolenjske Toplice – tel.: 068

85-730, Šmarješke Toplice – tel.: 068 84-900 ali 84-901, Strunjan – te.: 066 75-881).

Ker odhajajo tudi borci radi na oddih (pa tudi na zdravljenje) v družbi koga iz kroga svoje družine (ki mora da ni član ZZZB NOV), vam postrežemo še z rednimi cenami paketov v vseh treh zdraviliščih.

Ponudba aranžmajev v predsezoni v Dolenjskih Toplicah

1. vikend paket	1.800 din
2. 7-dnevni paket	6.000 din
3. 10-dnevni paket	8.000 din
4. 10-dnevno zdravljenje	11.000 din

(Gornje cene veljajo za bivanje v dvoposteljnih sobah, doplačilo za Kopališki dom je pa 100,00 din)

V ceno vikend paketa je všteta prehrana od petkove večerje do vključno nedeljskega kosila, poleg tega pa seveda kopanje v termalnem bazenu. V sedemdnevnem paketu sta poleg penzion-skih storitev in termalnih kopeli vključena še zdravniški pregled in kontrola krv-

nega pritiska. V desetdnev-nem paketu dajejo poleg penzion-skih storitev in kopeli tudi zdravniški pregled in kontrolo krvnega pritiska, medtem ko imajo pri desetdnevnem zdravljenju poleg že naštetega še po dve stori-tvi fizikalne, termalne ali elektroterapije.

Ponudba aranžmajev v predsezoni v Šmarjeških Toplicah

1. vikend paket	2.000 din
2. 7-dnevni paket	7.000 din
3. 10-dnevni paket	9.500 din
4. 10-dnevno zdravljenje	14.000 din

Tudi v teh cenah je upošte-vana uporaba dvoposteljnih sob, za enoposteljne sobe pa je treba doplačati 250 din na dan. Prav tako velja doplačilo za bivanje v hotelu Krka 100 din na dan.

V sobah s starši imajo otroci do sedmega leta od 30- do 50-odstotni popust. (To velja za vsa tri zdravilišča, med-

tem ko sta v cene paketov v Šmarjeških Toplicah poleg penzion-skih uslug in kopanja v bazenu všteta tudi pre-gled pri zdravniku in kontrola krvnega pritiska, pri desetdnevnem zdravljenju pa še po dve zdravstveni stori-tvi fizikalne terapije, termalne ali pa elektroterapije.

B. Ž. J.

Kaj so še rekli borci ob novem letu

Ni zapečka za veterane

Kakor je od začetka štetja po koledarju v navadi, se vsakič ozremo po preteklem letu in ga ocenjujemo. Pogledov je toliko, kolikor je ljudi. Vendar pa splošne skupne ugotovitve stopijo na plan ter dajejo ton in barvo načrtom in željam za naslednje leto. Po »Četrtem juliju« smo povzeli še nekatere misli borcev o minulem in želje za to leto.

»Borci so bili nezadovoljni s tistim, s čimer so bili nezadovoljni tudi drugi državljani v Jugoslaviji: od najrazličnejših nevednosti kot so pomanjkanje nekaterih, za življenje potrebnih potrebščin, pa do divjanja cen in redukcij električnega toka. Navsezadnje, kako bi moglo biti drugače, saj smo tudi mi del tega naroda in z njim kot v revoluciji ter povojni graditvi delimo isto usodo – enako nas vse dobro veseli in slabo – žalosti.

Resnici na ljubo je treba povedati, da je tu še eno široko postavljeno vprašanje, ki ga dobronamerno, konstruktivno in samokritično postavlja veliko število naših delovnih ljudi: »Kako se nam je moglo to zgoditi«, oziroma, »ali so se vse te težave res morale prav vse in na tak način zginiti nad nas?«

Mi to vprašanje postavljamo tudi sebi in se »sprašujemo«, ali smo tudi mi, kot organizacija in kot vodstva borčevskih organizacij stori-li vse in pravočasno opozarjali na nekatere stvari, da bi jih morda lahko prehiteli in preprečili negativne posledice...« Tako je razmišljal Jure Ivezić, predsednik RO ZZZB NOV Hrvatske in nadaljeval, da v pogledu na prete-klo leto in da delo hrvaške borčevske organizacije ne more najti področja dela (ki je v skladu z delom, kakršnega narekujejo politične, družbene in nenazadnje tudi ustavne odgovornosti), ki bi ga borci ne opravili nadvse odgovorno. V prvi vrsti, je dejal, so borci podpirali akcije zveze komunistov, držav-

nih in samoupravnih organov, vse to pa niso počeli le deklarativno, ampak aktivno, tako, da so delovali v delegatskem in političnem sistemu.

Luka Koprivica, predsednik RO ZZZB NOV Črne gore je poudaril, da so črnogorski borci poleg boja za ekonomsko in moralno stabilizacijo družbe, uresničili tudi vrsto programov dela, predvsem s področja razvijanja revolucionarnih tradicij. Obeležili so nekaj večjih jubilejev, med njimi štiridesetletnico ustanovitve divizije »Garibaldi«, objavili so zbornik spominov borcev Seste proletarske udarne divizije in skupaj z mladino obravnavali več tem o povezovanju tradicij s sedanji oblikami javnega delovanja mladine. Poleg tega, poudarja Koprivica, so bili tudi v Črni gori borci povsod prisotni, kadar je šlo za prispevke k ekonomski in tudi politični stabilizaciji.

Nikola Andrić, predsednik RO ZZZB NOV BiH je stnil svojo oceno delovanja bosansko-hercegovske borčevske organizacije v pogled na delovanje zadnjih nekaj let: »Organizacija ZBB NOV je kot družbenopolitična organizacija in kot del SZDL v zadnjih nekaj letih skrbela za poglobljanje vsebine svojega dela in se je organizirano ter konkretno ukvarjala z vsemi družbenopolitičnimi vprašanji, pri čemer je bilo zraven tudi več vprašanj s področja ožje borčevske problematike.

Organizirana široka in konkretna aktivnost organizacij, organov in članstva

ZZB NOV se zaradi načina življenja objektivno zmanjšuje in takšnemu stanju se moramo prilagajati, biti realni in borčevsko akcijo usmerjati k tistim vprašanjem, na katera lahko, upoštevajoč njihove fizične zmogljivosti, hkrati pa tudi njihovo revolucionarno izkušnost, največ prispevajo (v družbenopolitičnih organizacijah in društvih, v delegatskih telesih, na zborih občanov in v svojih okoljih)...

Nikola Andrić je pri tem poudaril, da bodo morali borci v prihodnjem obdobju storiti še več za izmenjavo izkušenj med republikami in pokrajinskimi odbori ZZZB NOV, še zlasti pa ob vprašanjih širšega skupnega interesa. Ti pa so v sedanjih okoliščinah osredotočeni v uresničevanje dolgoročnega programa ekonomske stabilizacije.

Živko Mali, predsednik pokrajinske organizacije ZZZB NOV Vojvodine je prav tako dejal, da ostaja prva naloga vojvodinske borčevske organizacije, da po svojih najboljših močeh prispeva (tudi kot del skupne fronte) k uresničevanju dolgoročnega ekonomskega stabilizacijskega programa. Drugo pomembno torišče pa ostaja skrb za razvijanje revolucionarnih tradicij, katerih pravo pot razvoja vidijo edinole v podružljanju delovanja.

Aleksandar Spasovski, sekretar RO ZZZB NOV Makedonije: »Tudi za makedonske borce ostaja prva skrb dosledno izpeljevanje stabilizacijskih nalog. Ob tem pa je dodal Spasovski, je izredno pomembna skrb, ki je s prejšnjim nalogo neločljivo povezana – skrb za ustrezno kadrovanje! Prav tako se bodo makedonski borci zavzemali za doslednejše uveljavljanje delovanja ekonomskih zakonitosti na tržišču, s tem pa tudi proti vsm oblikam zapiranja v ozke kroge. Članstvo borčevske organizacije na vasi bo pa moralo bolj aktivno sodelovati pri utrjevanju in širjenju kooperantskih odnosov med kmeti in zadrugami – z dolgoročnejšimi osnovami.«

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BOR

Ravne na Koroškem – Seja področnega odbora

Na seji področnega odbora koroških partizanov nekdanjega dravogradskega okrožja so se sestali člani odbora iz vseh štirih občin, in sicer: Slovenj Gradca, Dravograda, Radelj in Raven na Koroškem. Predsednik odbora Peter Tomazin-Skala je račlenil delo tega odbora v letu 1983 in ugotovil, da je bilo na tem področju v minulem letu veliko stórjenega.

Ob 40-letnici napada na Mežico je osrednji odbor koroških partizanov na svoji letni konferenci v Mežici med drugim sprejel sklep, da podelijo domicil prvemu koroškemu bataljonu, ki je vodil akcijo ob napadu na Mežico 3. aprila 1943. Hkrati je krajevna skupnost Mežica podpisala listino, da se kraj Mežica preimenuje v mesto. Ob praznovanju dneva republike so v Mežici odkrili doprni kip komandantu prvega koroškega bataljona, narodnemu heroju Francu Pasterku-Lenartu, ki je padel ob napadu na Mežico. Področni odbor koroških partizanov se zahvaljuje krajevni skupnosti Mežica za slovesno izpeljavo tega srečanja koroških borcev.

Področni odbor koroških partizanov skupaj z občinskimi odbori ZZZB NOV na Koroškem pripravlja partizansko transverzalo po poteh koroških partizanov. Odbor tudi predlaga, da bi se avtomobil-ska cesta Koprivna-Solčava imenovala po koroških partizanih, saj pelje skozi kraje, kjer so se največ zadrževali naši koroški bataljoni. Borci iz Prežihovih Koteljsko predlagali, naj se cesta v Kotljah (ulica) poimenuje po narodnem heroju in koroškem borcu Tonetu Okrogarju-Nestlu.

Na Koroškem šolska mladina v sodelovanju z borčevskimi organizacijami tekmuje za Prežihovo bralno značko. Področni odbor predlaga, da se morajo krajevne organizacije ZB na Koroškem bolj povezati s šolami ter skupno s šolsko mladino nagraditi vsako leto vsaj 15 borcev iz vsake krajevne organizacije ZB. Borci skupno s šolsko mladino pa naj tudi tekmujejo za Prušnikovo bralno značko druge stopnje, seveda, če že imajo bralno značko prve stopnje.

V vseh krajih na našem predelu Koroške pripravljajo seznam aktivistov OF za Koroško. Posebna komisija ima že izbrano vse gradivo in dokumentacijo o aktivistih OF na Koroškem. Vsi aktivisti bodo prejeli posebno značko in odličja. Teh odličij naj bi (po prvih še neuračunljivih podatkih) prejelo 660 aktivistov OF v celotni regiji.

Ignac Zdovc

Izola – Obiskali smo Dolenjsko in Ljubljano

Komisija bivših zapornikov, internirancev in izgnancev pri občinskem odboru ZZZB NOV Izola je organizirala v oktobru in novembru 1983 dva zelo uspešna izleta z obiskom kulturne prireditve.

Tako se je 13. oktobra 55 članov ZB (po večini bivših zapornikov in internirancev) odpeljalo na izlet po Dolenjski. Prvi postanek smo imeli na Muljavi, kjer smo si ogledali rojstno hišo Josipa Jurčiča. Pot smo nadaljevali mimo Novega mesta ter se ustavili pri kartuziji Pleterje. Tu so si moški ogledali notranjost samostana, ženske pa smo si ta čas ogledale zanimivo zbirko dokumentov in fotografij o delovanju KPS pred vojno in med NOB iz šentjernejske doline. Pot nas je nato vodila čez Kostanjevico na Krki in ogledali smo si galerijo.

Postanek smo imeli v Amerškem pri Brestanici. Popoldne smo si ogledali brestanski grad. Grad je sedaj spremenjen v muzej. Ogledali smo si zbirko dokumentov o grozodejstvih, ki sta jih fašistični in nacistični okupator izvajala po Sloveniji, o preseljevanju ljudstva in o trpljenju internirancev v raznih koncentracijskih taboriščih. Na vse so ti dokumenti napravili močan vtis. Še bi se razgledovali in ustavljali ob panojih in fotografijah, a čas je hitel. Morali smo se odpraviti proti domu. Kratek postanek smo imeli še pri gradu Otočec.

Sklenili smo, da se bomo še vrnili v deželico pod Gorjanci in si ogledali še druge kraje. Po zaslugi organizatorja smo se ob vsej poti seznanjali s posebnostmi posameznih krajev, njihovo preteklo zgodovino, ki nam jo je nazivala tovarišica Sava Demšarjeva; v vsakem kraju pa nas je čakal še vodnik, ki nas je popeljal skozi razstavne prostore muzejev in zbirke.

Drugič smo odšli v Ljubljano 23. novembra. Na povabilo republiške komisije bivših zapornikov, internirancev ter izgnancev pri RO ZZZB NOV Slovenije je naša komisija organizirala odhod na prireditve v Cankarjev dom. Petinpetdeset naših članov je poslušalo »Kantato Ravensbrück«, ki jo je skladatelj A. Ajdič skomponiral na besedila pesmi, nastalih v tem nacističnem taborišču. Pester in doživet program so pripravili člani baleta. Tudi partizanski pevski zbor nas je presenetil s svojimi pesmimi, dramski igralec Polde Bibič pa nas je ganil z recitacijo iz Hlapca Jerneja.

Pred predstavo smo si ogledali stavbo republiške skupščine SRS, kjer nas je pozdravila predsednica Silva Jerebova.

M. G.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BOR

Obsodili so slabo pripravo okrogle mize

Na skupni seji Pokrajinskega odbora in Pokrajinskega komiteja za SLO in DS za vzhodnoštajersko pokrajino so obravnavali nekatere osrednje naloge Pokrajinskega odbora, Izvršnega sveta in štaba Teritorialne obrambe vzhodnoštajerske pokrajine v 1984. letu. Posebno skrb bodo posvetili krepitvi družbene samozaščite in uveljavljanju sprejetih sistemskih rešitev na področju ljudske obrambe in družbene samozaščite. V teritorialni obrambi bodo poskrbeli za usposabljanje starešin, štabov in poveljstev. Enote bodo v večji meri usposabljali tudi za posebne naloge v izrednih razmerah in elementarnih nesrečah. Tudi sistem mobilizacije bodo v prihodnjem letu dogra-

dili in izpolnili. Načrtno bodo dopolnjevali opremljenost poveljstev, štabov in enot in pripravili vrsto tečajev in seminarjev za vsa področja dela. Organizirali bodo tudi praktične oblike usposabljanja in mobilizacijsko-taktične vaje ter sodelovali v preverjanju bojne pripravljenosti posameznih enot. Na seji so obravnavali tudi elemente varnostno političnih razmer in republiške usmeritve za načrtovanje ljudske obrambe v prihodnjem letu.

Udeležencem so posredovali tudi informacijo o poteku okrogle mize o podružbljanju SLO in DS, ki jo je 7. decembra letos pripravila mestna konferenca ZSMS Maribor. Obsodili so slabo

pripravo in zlasti način vodenja. Ugotovili so, da je član predsedstva republiške konference ZSMS, navzoč pri tej okrogli mizi, v svoji razpravi izkrivil nekatera splošno veljavna in sprejeta stališča s tega področja. Očitno je šlo v tem primeru za poskus enostranskega prikazovanja razmer na področju SLO in DS.

Razprava je pokazala, naj se mladina v prihodnje bolje organizira in pripravi za nadaljnjo razpravo o problemih podružbljanja SLO in DS. Poudarili so, da se mladi v okviru mladinske organizacije zelo trudijo za podružbljanje SLO in DS.

Po seji Pokrajinskega odbora in Pokrajinskega komiteja za SLO in DS je predsednik mariborske mestne skupščine Rafael Razpet

izročil državna odlikovanja posameznikom za njihovo aktivno in požrtvovalno delo v obrambnih pripravah v vzhodnoštajerski pokrajini.

Red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem je prejel Stane Medvešek, **red republike z bronastim vencem** Ljubomir Delibašič, **red dela z zlatim vencem** Alojz Gavzoda, Franc Krivec in Marjan Pečarič, **red zasluga za narod s srebrno zvezdo** dr. Ivo Černič, Franc Fistrovič, Slavko Kleindienst in Emil Slamnjak, **red dela s srebrnim vencem** Anton Gliha in Ivanka Soršak, **medaljo dela** Zorica Kocič in **medaljo zasluga za narod** Josip Bunnford, Mihael Kovačič in Miran Očepek.

Marjan Kos

Prehodna zastavica karavli »Ivan Sulič Car«

Obisk v najboljši karavli

V tekmovanju za najboljšo obmejno karavlo v enoti Radomira Lazića je prvo mesto in prehodno zastavico osvojila karavla »Ivan Sulič-Car«, ki jo vodi Dragič Milovanović.

V istem tekmovanju je karavla »22. julij« za las izgubila prvo mesto, tretje mesto pa je dobil obmejni vojaški kolektiv »Solkan«. Fantje karavle Ivan Sulič-Car so v letošnjem tekmovanju dosegli najboljše uspehe zaradi krepitve bojne pripravljenosti, sistema varnostne države meje, moralnopolitične enotnosti in stabilizacijskega obnašanja. S tem je ta vojaški kolektiv zaslužen dobiti prvo mesto, prehodno zastavico in drugič pismeno pohvalo poveljnika LAO generalpolkovnika Branka Jerkića v tem letu.

Spodnjo Vipavsko dolino je tistega dne, ko smo obiskali fante v obmejni karavli, ki nosi ime narodnega heroja in revolucionarja Ivana Suliča-Carja, bičala mrzla burja. Lepo urejeno poslopje zunaj naseljenega mesta in še lepše okolje karavle so nas prepričali, da smo prišli prav. V pisarni komandirja Dragiča Milovanovića so stene skoraj povsem zapolnjene s priznanji in pohvalami, ki jih je prejel ta vojaški kolektiv.

»Naši rezultati niso naključni,« je povedal Dragič Milovanović, »saj imamo vse možnosti zanje. Varovanje državne meje je resda naša osnovna naloga – in to vest-

Vojaka-graničarja Gaspar Puhanaj in Vlado Billić med rednim obhodom meje

no izpolnjujemo – ni pa edina. Tesno sodelujemo s krajanji krajevne skupnosti Miran in še tesneje s krajevno skupnostjo Bilje, iz katere izhaja Ivan Sulič-Car, še posebej z mladino, lovskim društvom Korada, cariniki in milicniki in s Tovarno pohištva Iztok v Mirnu, ki je prevzela skrb za sodelovanje z našim kolektivom. Učinkovito zavarovanje državne meje zahteva neprestano in aktivno vojaško strokovno izpopolnjevanje in idejnopolitično izobraževanje, za kar smo dobili odlično oceno. Vojaki komunisti in mladinci so uspeli povezati in vključiti vse člane naše skupnosti, tako da danes lahko govori-

mo o pristnih medsebojnih odnosih in tovarištvu. Le na tej osnovi lahko izpolnjujemo našo odgovorno nalogo.

Letos smo na svoji »ekonomiji«, kot ji pravimo, ustvarili za okoli 55 tisoč dinarjev čistega dohodka. S povrtninami in svinjino smo zadovoljevali vse naše potrebe.

Ni bilo lahko zmagati v tem tekmovanju, saj je bilo kandidatov za prvo mesto in prehodno zastavico zelo veliko. To je za mene in mojo enoto veliko priznanje in hkrati tudi še večja obveza za prihodnje,« je sklenil Dragič.

Siniša Andjelković, doma iz Radelj, nam je povedal:

»Nikdar si nisem mogel predstavljati, da je življenje na meji lahko tako pestro in zanimivo. Tudi okolje nam je vsem zelo všeč, prebivalci pa so nas sprejeli za svoje. Tu nam zares ne manjka prav nič. Posebno me veseli, ker imamo v prostem času na voljo vrsto športnih objektov, v dobro založeni knjižnici pa tudi lahko vsak najde kaj zanimivega. Tu je tovarištvo, bratstvo in enotnost nad vsem, in sem kot predsednik osnovne organizacije ZSMJ vesel, da smo prvi.«

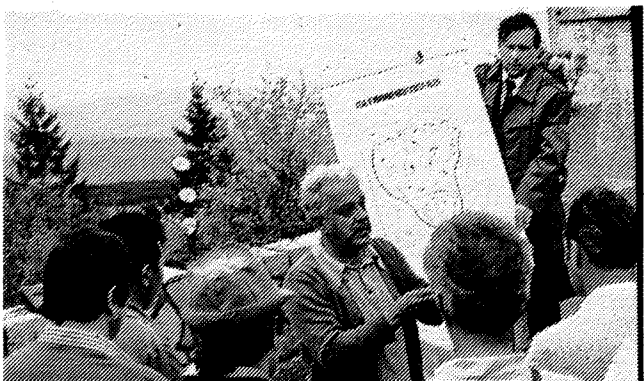
»Naloge opravljamo na precej nenaseljenem območju, ki je po vrhu vsega zelo zaraščeno, razvejano in nepregledno. Zaradi tega moramo torej v vsakem trenutku biti popolnoma pripravljene. Dobro se še spominjam, ko je naša patrulja neke pozne noči ujela skupino 14 ilegalcev. Zato smo toliko bolj hvaležni ljudem na tem območju, ki so nam vedno pripravljene pomagati. To so ljudje, ki jih krasi zares visoka zavest,« je povedal vojak Dahir Musagić, doma iz Duvnega.

Prav gotovo je k uspehom bistveno prispevala dejavnost zveze komunistov in vedno večje uveljavljanje osnovne organizacije zveze socialistične mladine, katere predsednik je vojak Siniša Andjelković, ki si je priporil značko z glednega vojaka. Revolucionarna izročila in usmeritve tovariša Tita so bile in so še vedno izhodišče njihovega vsakdanjega dela, da s skupnimi akcijami in različnimi oblikami sodelovanja z mladino krepijo bojno pripravljenost, varnost in nedotakljivost naših meja.

Mile Gojković

V Novi Gorici so izbrali najboljše

V občinskem tekmovanju rezervnih vojaških starešin »Izbiramo najboljšo krajevno organizacijo ZRVS« je prvo mesto osvojila krajevna organizacija ZRVS Sergej Mašera iz krajevne skupnosti Rastislav Delpin v Novi Gorici. Zmago-

Člani KO ZRVS Sergej Mašera so uspešno uresničili program dela za 1983. leto.

valci, ki skrbno in uspešno delujejo v svojem okolju, so dosegli zelo dobre rezultate na področju podružbljanja SLO in DS, usposabljanja, vključevanja drugih krajanov in zlasti mladine v razne oblike vzgoje in priprav za splošni ljudski odpor. Program idejnopolitičnega izobraževanja in vojaško strokovnega usposabljanja so v celoti uresničili. Drugo mesto in pismeno priznanje je osvojila krajevna organizacija ZRVS Maks Valentincič iz Solkana, krajevna organizacija ZRVS Šempeter iz Šempetra pri Gorici pa je osvojila tretje mesto.

G. M.

Napredovalo 661 rezervnih starešin

V Mariboru je ob dnevu JLA pripravil Sekretariat za ljudsko obrambo občin in mesta Maribora slovesnost ob razglasitvi napredovanj rezervnih vojaških starešin. Sekretar sekretariata za ljudsko obrambo Anton Šebart je v pozdravnem govoru povedal, da je dobilo višji čin 661 rezervnih vojaških starešin, med njimi sedem žensk.

Slavnostni govornik polkovnik Leopold Rožanc je vsem starešinam čestital k napredovanju in spregovoril o vojaško političnih razmerah v svetu, o bojni pripravljenosti enot mariborske garnizije, o modernizaciji ter o prizadevanjih za vključevanje vseh vojaških kolektivov v stabilizacijske napore. Zaostrene razmere v svetu danes terjajo uresničevanje nekaterih osrednjih nalog na področju JLA, kot so tehnična modernizacija, kadrovska in organizacijska krepitev enot, gradnja infrastrukturnih objektov, skrb za boljši standard vajakov in nekatere druge naloge, ki jih enote JLA uresničujejo pri vsakdanjem delu. Danes v enotah JLA racionalno gospodarijo z opremo in oborožitvijo in vrsto del opravljajo sami. Vojaki kolektivi se vključujejo tudi v pridelovanje

hrane na področju »zelenega plana«. Danes posvečajo v JLA posebno pozornost podružbljanju SLO in DS.

Predsednik mestne konference ZRVS Maribor generalmajor Jože Berce je ob napredovanju spregovoril o nalogah ZRVS na področju podružbljanja SLO in DS. Dejal je, da se morajo vsi rezervni vojaški starešine vključevati v programe usposabljanja v organizaciji ZRVS, čeprav imajo vojaške zadolžitve v vojaških enotah. Program strokovnega usposabljanja ZRVS določa nekatere praktične in teoretične teme, ki jih v svojih enotah rezervni starešine ne obravnavajo. V imenu družbenopolitičnih organizacij občin in mesta Maribor je Jože Berce čestital vsem udeležencem srečanja k napredovanju. Udeleženci srečanja so ostali po slovesnem delu na tovariškem srečanju. Slovesnosti so se udeležili tudi predsedniki svetov in komitejev za SLO in DS občin in mesta Maribor, predsedniki in sekretarji mestne konference in občinskih konferenc ZRVS, starešine JLA in teritorialne obrambe, predstavniki DPO občin in mesta Maribora, predstavniki UNZ Maribor in drugi gostje.

M. K.

Obletnica plodnega sodelovanja

Pred nedavnim so predstavniki Zveze rezervnih vojaških starešin pobratene občine Split obiskali Titovo Velenje. Obisk je sodil v okvir priprav na obletnico 10-letnice plodnega in uspešnega sodelovanja med občinskima konferencama Zveze rezervnih vojaških starešin občin Splita in Titovega Velenja. Obletnico bodo proslavili maja letos v Splitu.

Osrednja točka pogovorov v domu borcev in mladine v Titovem Velenju, na katerem so poleg gostov sodelovali tudi predstavniki družbenopolitičnega in družbenega življenja ter ostalih dejavnikov občine Titovo Velenje, je bila poglobljanje in utrjevanje sodelovanja ter njegova razširitev na vsa ostala področja. Zlasti je to potrebno za področja ljudske in teritorialne obrambe, za borcevsko in mladinsko organizacijo ter druge.

Spličani so v Titovem Velenju najprej položili venec k spomeniku tovariša Tita, si ogledali nekatere znamenitosti mesta, popoldan pa položili venec k spomeniku na Graški gori – Gori jurišev. Naslednji dan so si ogledali Topolščico in obiskali pripadnike obmejnih enot v Logarski dolini.

B. Mugerle

Obrambna vzgoja mladih

Program dela komisije za usmerjanje mladih v vojaške poklice pri občinski konferenci SZDL v Mozirju določa, da je treba mlade, predvsem učence osnovnih šol seznaniti z delom in življenjem vojaških starešin.

Tudi program obrambnega krožka na osnovni šoli Mozirje vsebuje to, in še marsikaj, kar je privlačno za mlade, zlasti seznanitev z orožjem, vojaško opremo, sredstvi za zvezo, vojaškimi poklici, zgodovino NOV in prikazovanje raznih filmov na to tematiko.

Tako so najprizadevnejši iz obrambnih krožkov iz vseh štirih osnovnih šol občine Mozirje obiskali konec decembra 1983. leta vojašnico v Celju, kjer so si ogledali razstavljenno orožje in opremo. Največ pozornosti so mladi namenili pehotnemu orožju kakor tudi topovom, kemičnim sredstvom, zaščiti pred njimi in sredstvom za zvezo. Dobro pripravljeni starešine in vojaki so jim nazorno prikazali orožje in opremo naše armade.

Obrambni krožek na OŠ Mozirje ima v svojih vrstah tudi dobre strelce, ki se redno zbirajo vsako soboto na strelišču, vadijo streljanje in se seznanjajo z orožjem. Uspešno delo obrambnega krožka je vsekakor plod dobrega sodelovanja zunanjih sodelavcev, krajevnih organizacij ZRVS, ZZB NOV, strelske, oddelka za ljudsko obrambo in občinskega štaba TO.

Franc Omladič

Razstava orožja

V letnem programu usposabljanja rezervnih vojaških starešin ter krajanov v KS Kokrica pri Kranju je določena tudi razstava pehotne in druge oborožitve, gasilske opreme in priročnik sredstev, ki jih imajo na voljo krajanji. Ob dnevu JLA je pripravilo predsedstvo krajevne konference ZRVS skupaj s svetom krajevne skupnosti, komitejem za SLO in družbeno samozaščito, sekretariatom za ljudsko obrambo občine Kranj in družbenopolitičnimi organizacijami krajevne skupnosti v tamkajšnjem kulturnem domu to zelo zanimivo razstavo. V dveh dneh si jo je ogledalo veliko krajanov, pionirjev, mladincev, borcev in rezervnih starešin iz krajevne skupnosti ter širše okolice.

Krajanji Kokrice so v manjšem obsegu pred tremi leti

organizirali podobno razstavo. Zaradi takratnega velikega zanimanja med občani, zlasti mladino, so zdaj že lanskoletno razstavo ob dnevu JLA 1983. leta razširili z raznimi novostmi v oborožitvi kakor tudi z maketami zaklonišč in učinkom jedrskega žarčenja na človeški organizem. Predvajali so tudi vzgojno izobraževalne filme z obrambno-zaščitno vsebino. Vsi obiskovalci so lahko preskusili svoje sposobnosti v streljanju z zračno puško, kajti najboljši trije so dobili lepe nagrade.

Gasilci so prikazali praktično uporabo razstavljenih gasilskih ter priročnih sredstev. Mlade je predvsem zanimalo sestavljanje in razstavljanje pehotne oborožitve zlasti pušk in pištol. Tudi lovci so razstavili svojo zanimivo oborožitev.

V predsedstvu krajevne

konference ZRVS Kokrica so bili zadovoljni, ker jim je uspelo program izobraževanja in usposabljanja rezervnih starešin in pripadnikov civilne in narodne zaščite v KS izpeljati med krajanji. S tem so seznanili širok krog ljudi z dejavnostjo in aktivnostmi na področju podružbljanja SLO in DS s skupnimi prizadevanji vseh

subjektivnih sil v krajevni skupnosti ter občini.

O načrtnem delu krajevne konference ZRVS Kokrica priča tudi dejstvo, da so za dan JLA prejeli plaketo Zveze rezervnih vojaških starešin Jugoslavije za uspešno opravljeno delo na področju izobraževanja in organiziranosti članstva njihove organizacije.

Marko Čavlovic

Mlade obiskovalce razstave je zanimalo predvsem razstavljanje in sestavljanje pehotnega orožja

Ob štiridesetletnici ustanovitve partizanskega gledališča

Gledališče med narodnoosvobodilno vojno je izšlo kakor vsa partizanska kultura iz - mitingov. Recitacije stihov partizanskih pesnikov in krajši skeči, ki so jih napisali partizanski dramatik pomenijo prve plaze začetke partizanskega gledališča. Seveda pa so bile te prve gledališke znanilke premalo izrazite in učinkovite, potrebno je bilo pravo gledališče. Pot sta mu utrlji večji gledališki skupini: AGITTEATER in Jermanova igralska skupina. Konec junija 1942 je ustanovil IO OF na pobudo partijske konference na Cinku Agitater, ki ga je vodil Janez Kardelj, brat Edvarda Kardaža. Roška ofenziva je uničila to skupino. Jermanova skupina je 4. oktobra 1943 uprizorila Klopčičevo »Mater« v Kočevju pred zborom odposlancev slovenskega naroda. To je bila prva večja gledališka manifestacija v slovenskem partizanskem gibanju. Ta prodorni uspeh Jermanove igralske skupine je spodbudil izvršni odbor Osvobodilne fronte, da je 12. januarja 1944 izdal ustanovni odlok o ustanovitvi Slovenskega narodnega gledališča na osvobodjenem ozemlju.

O pomenu tega odloka je zapisal ravnatelj tega gledališča Filip Kalan: »Vsekakor je bil to vojaški, politični in prosvetni uspeh osvobodilnega boja. Sredi Hitlerjeve policijske trdnjave, v samem srcu zaslužene Evrope, tik po razbiti nacistični ofenzivi na naše ozemlje, se je rodila kulturna ustanova, ki je posredovala svobodno slovensko besedo svobodnim slovenskim ljudem.«

V prestolnici nastajajoče svobodne slovenske republike, v Črnomlju, je bilo partizansko gledališče žarišče vsega kulturnega, prosvetnega in umetniškega ustvarjanja. Okrog njega so se zgrnili partizanski igralci, režiserji, pevci, plesalci, književniki, glasbeni in likovni umetniki. Ves čas je bil njegov ravnatelj in umetniški vodja Filip Kalan-Kumbatovič, njegov namestnik Jože Tiran, dramaturg pa Mile Klopčič.

Jedro partizanskega gledališča je bila igralska dramska družina, ki so jo sestavljali poklicni gledališki igralci: Lojze Potokar, France Presetnik, Jože Gale, Jože Tiran, Stane Česnik, Milan Košak, Erna Starčeva in Vladoša Simčič-Tiranova. Odrski tečaj v Črnomlju, ki so ga opravili borci iz brigad in terenski aktivisti, je pomnožil družino z novimi igralci: Nacetom Simončičem, Dušanom Mevljo, Dragico Ahačičevo, Ivanko Mežanovo, Majdo Doboviškovo in Vido Levstikovo. Proti koncu leta 1944 je prišel v partizansko gledališče Franjo Kumer s Stajerske, iz brigade pa Drago Makuc; igralec epizod je bil Franci Puhar.

Za razvoj partizanskega gledališča sta pomembni dve obdobji. Prvo zajema predvsem politične manifestacije, mitinge, velike množične proslave, spominske dneve naših velikih mož, prireditve ob svobodnih volitvah na osvobodjenem ozemlju in ustanovitve in organizacijo dveh velikih odrskih tečajev v Črnomlju in Semiču. Drugo obdobje pa zajema uprizoritve celovečernih odrskih del.

Prvo obdobje priča o ozki povezanosti partizanskih umetnikov z idejo in programom Osvobodilne fronte. Z velikimi množičnimi prireditvami, na katerih so nastopali pionirji, mladinci, politični delavci, gledališki igralci, pevci, plesalci, recitatorji, pevski in govorni zbori (včasih tudi prek 200 nastopajočih na enem samem večeru!), je partizansko gledališče po pravici doseglo častni naziv ljudskega gledališča.

Kot režiserji velikih kulturno-umetniških prireditev in proslav so se uveljavili Lojze Potokar, France Presetnik, Jože Tiran in Jože Gale. Recitirali in igrali so na teh prireditvah: Potokar, Presetnik, Gale, J. Tiran, Košak, Česnik, Mevlja, Simončič, S. Tiran, Tusulin, Starčeva, Simčičeva, Doboviškova, Ahačičeva, Mežanova, Levstikova, Glavinova, Černičeva in Milerjeva. Folklorno plesno skupino v partizanskem gledališču je vodil ple-

salec in koreograf Štefan Suhi. Njeni člani so bili Doboviškova, Mežanova, Ahačičeva, Glavinova, Černičeva, Kacinova, Simončič, Mevlja in Tusulin. Kasneje je prišla na osvobodeno ozemlje Marta Pavlinova, ki je preživela legendarni pohod Štirinajste divizije na Stajerskem. Pomagala je kot koreografinja in plesna pedagoginja, kajti plesati žal ni mogla več, ker so ji na pohodu zmrznile noge. Štefan Suhi je koreografiral pantomimsko plesno parodijo »Hitlerjeva veličina«. Hitlerja je plesal Nace Simončič, Göringa Slavko Tiran, Goebbelsa Dušan Mevlja. Besedilo, ki ga je govoril Goebbels skozi megafon, je napisal Vitomil Zupan.

Hkrati s poskusi in zarodki partizanskega gledališča so nastajala tudi krajša odrska dela Mateja Bora in Vitomila Zupana. Borov »Gospod lisjak« in skeč »Ječa se je odprla« sta bila stalno na sporedu partizanskih mitingov. Vitomil Zupan je napisal skeče: »Jelenov žleb«, »Aki«, ganljivo zgodbo o štirinajstletnem mitraljezu Akiju, ki je padel za svobodo (to vlogo je napisal »na hrbet« Iztoku Tusulinu), skeč »Punt« in komično enodejanko »Tri zaostale ure«, ki jo je partizansko gledališče v režiji Milana Košaka uprizorjalo z velikim uspehom po vsem osvobodjenem ozemlju. V njej so igrali Presetnik, Česnik, Potokar, Košak, Tusulin in Gustl Anderluh. V mnogih skečih in enodejankah so nastopali tečajniki iz obeh odrskih tečajev. Ob koncu tečaja so nastopili gojenci (prizori iz Cankarja, Gogolja, Shakespeara).

V obdobje improvizirane repertoarja sodi tudi izvedba zborovskega besedila »Rdeča armada« Milana Apiha, ki jo je režiral avtor ob pomoči Jožeta Galeta. Najpomembnejši večer iz tega prvega obdobja je bil »Večer slovenske klasike«, na katerem so partizanski igralci recitali odlomke iz del naših pesniških in proznih klasikov od Jurčiča do Zupaniča. Posebno sta se uveljavila France Presetnik s Krjavljemim monologom iz Jurčičevega Desetega brata in Jože Tiran s Cankarjevo Golgoti.

Umetniški vodja glasbenega oddelka v partizanskem gledališču je bil Ciril Cvetko, ki je dirigiral Komornemu zboru, sestavljenemu iz igralcev partizanskega gledališča in gojencev odrskih tečajev. Kot pianist je spremljal pevke Nado in Bogdano Stritarjevo, Vando Zifnerlovo in Pavlo Kovičovo (vse štiri so nastopale tudi kot dramske igralke), Zdenko Tavčarjevo, pevca Marcela Ostaševskega in Staneta Česnika na vokalnih koncertih. Cvetko je imel tudi vrsto samostojnih pianističnih koncertov, bil pa je tudi neutrujen predavatelj na odrskem tečaju v Črnomlju in avtor scenske glasbe. V partizanskem gledališču je tudi mnogo pomagal Janez Kuhar, ki je bil nepogrešljivi spremljevalec pevcev na

harmoniki in tudi skladatelj. K partizanskemu gledališču je bil dodeljen konec leta 1944 tudi violinist virtuoz Karlo Rupel, ki je s svojimi solističnimi koncerti nastopal v osvobodjeni Beli krajini.

V drugem obdobju je partizansko gledališče začelo uprizorjati pravi dramski spored. Prva uprizoritev je bila Cankarjev »Kralj na Betajnovi« v režiji Mateja Bora in scenografiji Draga Vidmarja v Metliki. Naslovno vlogo je igral Jože Potokar. Pomembne like so ustvarili Presetnik kot Krnec, Starčeva kot Francka, Simčičeva

Člani Slovenskega partizanskega gledališča

kot Nina, Gale kot Maks, Košak kot Župnik, Bogdana Stritarjeva kot Hana, Nada Stritarjeva kot Lužarica, Tiran kot Bernot in Česnik kot sodnik.

Borovo prvo večje odrosko delo, ki ga je spodbudil krstil za »Sinov strel«, kasneje pa spremenil v »Teško uro«, je doživelo svoj krst v Črnomlju v režiji, dramaturški obdelavi in scenografiji Filipa Kalana. Razen Milana Košaka, ki je igral zdravnika dr. Jerišo, so nastopili v glavnih vlogah sami mladi igralci: Tiran je bil Matjaž, Saša, Matoh Simončič, Manja Mežanova, Rado Turk. V obnovljeni režiji je pozneje igral Jerišo Gale, Manjo Simčičeva, Matoha Kumer, Rada Presetnik in Sašo Česnik.

Partizansko gledališče je imelo v tem času že svojo slikarsko, tehnično in krojaško delavnico, ki je izdelovala sodobne in srednjeveške kostume, zasloni in kulise iz svilave zavezniških padal. Gledališki kolektiv je imel skupne zasedbene seje, strokovne, študijske sestanke, politične ure in kritične sestanke. Režiserji in igralci so se temeljito pripravljali na uprizoritve in so v vzajemnem tovariškem ozračju spremljali rast posameznih kreacij in celotne uprizoritve. Mladi igralci, ki so jih z odrskih tečajev pritegnili v krog partizanske igralske družine, so v praktičnih gledaliških preizkušnjah opravljali zrelostni izpit. Rasel je ansambel, ki je bil sposoben igrati tudi velika in zahtevna dela.

V režiji Lojzeta Potokarja je uprizorilo partizansko gledališče v celovečernem sporedu dvojce enodejank Čehova »Snubača« in »Medved«.

V prvi so igrali Potokar, Levstikova in Gale, v drugi pa Presetnik, Starčeva in Česnik. »Snubača« je režiral tudi Jože Tiran. V njegovi režiji so nastopili Simčičeva, Ti-

ran in Košak.

Največkrat je partizansko gledališče igralo borcem Nušičevo »Sumljivo osebo« v režiji Lojza Potokarja. Brigade, ki so prihajale v Črnomelj in si to komedijo ogledale, so se od srca namejale smešnim tipom iz stare Jugoslavije. Z režijo in z interpretacijo glavne vloge (srezi ki načelnik Jerotije) je praznoval najstarejši igralec Lojze Potokar 25-letnico umetniškega dela.

Ob tej priložnosti sem napisal jubilejntu na gledališkem Stenčasu tele verze:

Ko bližaj se objemu Abrahama,
ujet v kletko Talijinega hrama,
ki si tej muzi daroval svoj sok,
srce odprl je, svoj smeh in jok,
strasti kipeče, grozo, čustva blaga,
ki si preklinjal jo, a ji za vraga
uiti nisi mogel - masko snemi:
svoboden človek si postal, verjemi.
Na tleh s krvjo pojene domovine
dočakaš, da zarja Talije osvobodene
obrazce partizanske nam prešine.

V »Sumljivi osebi« so nastopili še Presetnik (Žika), Česnik (Tasa), Gale (Viča), Mevlja (Milisav), Puhar (Milutin), Kumer (gazda Spaso), Tiran (Djoka), Starčeva (Anđja), Ahačičeva (Marica) in Simončič (Aleksa).

Lojze Potokar je režiral tudi drugo Borovo odrosko delo »Raztrgance«, ki so postali

na kulturnem polju, premiere Borovih dram na osvobodjenem ozemlju so bile narodni praznik, praznik Osvobodilne fronte, bleščeč zgled, kako se lahko kultura in narodnoosvobodilni boj dopolnjujeta in kako drug brez drugega ne moreta. Kljub vsemu temu, brez dvoma tudi politično revolucionarnemu obeležju in okolju, v katerem so nastajale Borove drame, pa je neizpodbitna resnica, da je bilo rojstvo Borovih dram in njihova odrska uresničitev v partizanskem gledališču že samo po

čeva, Česnik, Mežanova, Ahačičeva, Milerjeva, Mevlja, Kumer, Puhar in Simončič. Scenograf je bil Branko Simčič.

V Ljubljani je nastopil brž po osvoboditvi na samostojnem recitalu Jože Tiran z besedilom Vitomila Zupana: Andante patetico ali »Povest o panterju Dingu«, ki ga je nastudiral v partizanih. Scensko glasbo je napisal Ciril Cvetko, ki je tudi dirigiral orkestru ob premieri.

Pomladi 1945 so zavezniška letala prepeljala ansambel partizanskega gledališča iz Bele krajine v severno Dalmacijo, kjer je bil varen pred morebitnim umikom nemških armad skozi slovensko osvobodeno ozemlje. Tam se je s študijem in z gostovanji po Dalmaciji pripravljala na skorajšnjo vrnitev v osvobodeno Ljubljano.

Osvobodjena Ljubljana je videla partizansko gledališče 19. maja, ko je v poslopju Opere uprizorilo Borove Raztrgance. Ljubljansko občinstvo je bilo očitno presečeno, pričakovalo je nekakšen agitski teater, to kar je videlo, pa je bilo čisto normalno, ta »pravo« gledališče. Takoj za Raztrganci je sledil Molièrov »Namišljeni bolnik« in nekateri Ljubljančani se niso mogli dovolj načuditi, kako je uspelo partizanskim igralcem nastudirati toliko celovečernih iger... In potem so prišle čestitke od vsepovsod, vsi so bili navdušeni nad partizanskim gledališčem in zelo ponosni nanj. Bilo je rečeno, da bo ostalo partizansko gledališče skupaj, kasneje pa so si odgovorni tovariši premislili in razdelili partizanske igralce po vseh slovenskih poklicnih gledališčih in partizanskega gledališča ni bilo več, sodilo je le še v zgodovino...

Če je imelo partizansko gledališče srečo, da je Matej Bor pisal zanj partizanske drame, pa je Matej Bor imel mnogo manj sreče kot avor, da bi si lahko svoje partizanske drame v partizanskem gledališču tudi ogledal. Tako na primer svojih Raztrgancev v partizanskem gledališču sploh ni videl, ker se je takrat zdrvil v italijanskem Bariju. Za Borovimi Raztrganci se je partizansko gledališče oddolžilo spominu našega prvega dramatika Antona Tomaža Linhartar z njegovim »Zupanovo Micko« v režiji Franceta Presetnika. Scenski okvir je postavil tej igri Branko Simčič. Jako je igral Potokar, Micko Ahačičeva, Süssenheima Česnik, Monkofa Kumer, Anžeta Presetnik, Glazka Mevlja in Sternfeldovko Mežanova.

Poslednja premiera partizanskega gledališča je bila Molièrova komedija »Namišljeni bolnik«, ki jo je režiral Jože Tiran. Naslovno vlogo je odigral Lojze Potokar. Nastopili so še Presetnik, Star-

Dušan Mevlja

Med revijami

Borec št. 11-12

Po ustaljeni navadi in vrstnem redu so rubrike razporejene tudi v zadnji lanki, dvojni številki revije Borec. Tako v prvi, ki je namenjena prispevkom k zgodovini NOB in socialistične revolucije, dr. Dušan Biber objavlja memorandum sira Petra Wilkinsona o vstaji v Sloveniji. Besedilo je tokrat v Borec prvič v celoti objavljeno. Pisca tega memoranduma so med vojno slovenski partizani poznali le pod imenom polkovnik Peter. Sicer pa je bil leta 1940 vršilec dolžnosti vodje britanske misije pri poljski in češkoslovaški vojski, do konca vojne pa na Srednjem vzhodu; bil je eden izmed britanskih oficirjev v upravi za posebne operacije, ki je dobro poznal razmere na Balkanu in v Italiji. Udeležen je bil v uspešnem atentatu na nekdanjega šefa nacistične varnostne službe Heydricha v Pragi. Kasneje je prišel prek hrvaškega ozemlja na slovensko s posebno nalogo razpresti diverzantsko obveščevalno mrežo (britanske uprave za posebne operacije), ki naj bi segla v Avstrijo in katere naloga je bila ustvariti bazo za pomoč osvobodilnim gibanjem v srednji Evropi... Dr. Biber v uvodu pojasnjuje nekatera vprašanja iz Wilkinsonovega besedila, pa tudi nekatere zgodovinske netočnosti, ki so se britanskemu oficirju prikadle v poročilo ali pa je imel napačne podatke. Vsekakor pa je nadvse zanimivo pričevanje, kako so gledali na nas in naš boj neposredni obiskovalci, ki so delček vojne preživeli med partizani.

V spominskem pričevanju tokrat Bogdan Osolnik piše o vlogi upravnih komisij za osvobodeno ozemlje v razvoju ljudske oblasti na Slovenskem, v skici za portret Zvone Kržišnik skicira Vido Tomšičevo, v kotičku za poezijo je pod naslovom Pesmi premagancev predstavljeno sedem pesmi sedmih nemških avtorjev.

V rubriki »Ocenjujemo, spremljamo« predstavlja v dveh člankih dr. Matjaž Klementič dva vidika povezanosti Louisa Adamiča z rodno domovino. V prvem zajema iz tistega, kar je Adamič pisal o Jugoslaviji in Ameriki, v drugem pa o ideološki naravnosti Louisa Adamiča. Janez Mesesnel je prispeval zapis o vsebinski vrednoti Polajnkovih mauthausenskih skic. »Na naš naslov« oziroma v rubriki s tem naslovom objavlja Branko Babič nekaj pojasnili k pripombam dr. Toneta Ferencar, dr. Tone Tominešek pa popravek. Še v enem kotičku za pesem je objavljena ena pod enakim naslovom - »Pesem«, na koncu je priloženo še letno kazalo. Takšen je oris dvojne številke z enojnim obsegom - pa z bogato vsebino.

B. Ž. J.

Udar v Nigeriji Noč generalov

Na Silvestrovo je vojska z očitno dobro organiziranim udarom brez prelivanja krvi vrgla vlado predsednika Shehu Shagarija, razveljavila ustavo, prepovedala vse politične stranke in sleherno politično dejavnost

Okoliščinam, v katerih je mogoče najti vzroke za vojaški udar v Nigeriji, botrujejo predvsem gospodarska kriza, kakršne ta država ni občutila vse od naftnega booma, težave v delovanju političnega sistema, ki se nikakor ni uveljavil v potrebni meri in nenazadnje Shagarijevo odpovedovanje nekaterim »zakonom« v politiki afriških držav. Konkretne vzroki, ki so generale spodbudili prav zdaj, pa je predvsem bojazen pred socialnimi nemiri množic, ki bi se lahko razvili tudi v socialno eksplozijo, kajti Nigerija je dežela 80 milijonov revežev, ki so v zadnjem letu ali dveh postali še revnejši. Zdi se celo, da je bil generalski udar »preventiven«. Gospodarska kriza, ki pesti Nigerijo že dve leti, in korupcija, ki se je razpasla med družbeno aristokracijo, katere pohlep je naraščal premošorazmerno z manjšanjem naftne pogače, nista bili nekaj novega, kar bi zahtevalo neodložljivo »reševanje države pred zlomom«. In to je eden izmed poglavitnih izgovorov, s katerimi generali opravčujejo svoj poseg. Zato se zdi zelo verjetno poročanje dopisnikov Timesa in Guardian, da so generali, ki seveda sodijo v družbeno elito, hoteli preprečiti udar mlajših, veliko bolj radikalnih oficirjev. Udar generalov je bil torej »potrben« predvsem, da bi zavaroval obstoječo družbeno ureditev oziroma status quo v deželi, kjer se kapitalizem – pa naj so na oblasti civilisti ali vojaški vrh – razvija v najbolj grobih oblikah.

Nigerija je naftni boom doživela v letih 1973–74, ko so se cene te povečale za štirikrat. Nafta je postala motor visokoletečih razvojnih načrtov in – kot se je pokazalo zdaj – tudi svojevrstno prekletstvo, ker so vse stavili na naftne milijarde. Naftni boom je dežela dočakala nepraviljena, brez potreb-

ne infrastrukture, zato je začela najemati velika mednarodna posojila. Vse je bilo podrejeno nafti, ki je imela ob nastopu civilne vlade predsednika Shagarija (leta 1979) še vedno visoko vrednost in je prinašala vladi več kot 25 milijard dolarjev proračunskega dohodka. Ko je OPEC – organizacija držav izvoznic nafte, katere članica je tudi Nigerija, znižal ceno in omejil črpanje nafte, je Nigerija padla med mlinske kamne posojilodajalcev, gospodarska kriza pa se je stopnjevala. Nacionalni dohodek na prebivalca je padel dve zadnji leti zapored, brezposelnost se je naglo povečevala in cene so skokovito naraščale. Zelo pozno se je nigerijskim politikam »posvetilo«, da bi moralo biti kmetijstvo eden tistih razvojnih temeljev, ki naj »nasiti« prebivalstvo. Tako pa je Nigerija še vedno odvisna od uvoza hrane, za kar je šlo lani več kot dve milijardi dolarjev. Z najnovejšim prenapetim razvojnim načrtom za obdobje 1981–1985, ki so mu namenili kar 150 milijard dolarjev, so sicer povzdignili »zeleno revolucijo« na ravne državnega cilja številka ena, toda načrt je vseboval tudi takšne nesmotrne, času neprimerne poteze, kot je bila ugradnja nove prestolnice Abudže, ki je veljala že 40 milijard dolarjev. Lagos je resda prenatrpan, toda z Abudžo tega problema niso rešili, saj je postala sedež »politične aristokracije«; obenem je bilo to skoraj vse, kar so od načrtov v celoti uresničili, saj že po dobrem poldrugem letu ni bilo potrebnih sredstev.

Tudi novi politični sistem, vse preveč podoben ameriškeemu, ni zaživel. Nova pravna razdelitev na 19 zveznih držav je resda zmanjšala trenja med približno 300 različnimi narodi, kolikor naj bi jih bilo, vendar ni odpravila poskusov prevlade treh velikih narodov v

političnem, gospodarskem in kulturnem življenju, ki so povzročili krvavo državljansko vojno v Biafri. To so narodi Ibo, Yoruba in Hausa – Fulani.

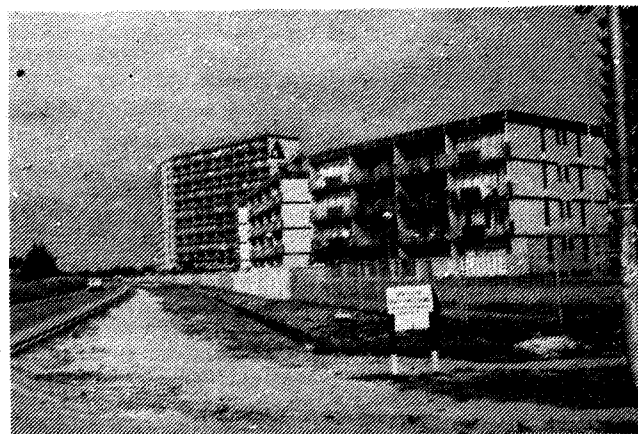
Od 19 držav jih je 12 ostalo narodnostno čistih, njihovih. Tudi politične stranke, od katerih so po novem zahtevali, naj bodo vsenacionalne, prisotne po vsej državi, niso zaživele v novem duhu. Še najbližje je bila Shagarijeva Nacionalna stranka Nigerije (NPN), medtem ko je bila druga najmočnejša politična stranka Združena stran-

Shehu Shagari se je obenem zaradi pritiska posojilodajalcev z zahoda pregrešil ob nekateri »sveta« pravila v afriški politiki. Zavzel se je za zamejnajo Kubancev v Angoli z vseafriškimi silami in tako izrazil za Afriko preveč popustljivo stališče do rasističnega južnoafriškega režima, ki je za Afričane »sveti« sovražnik.

Čeprav je res, da v Nigeriji ni razvitega delavskega gibanja ne v okvirih političnih strank ne sindikatov, je v deželi 80-milijonska množica tistih, ki

Poglavitni nigerijski problem je velikansko neskladje v življenju peščice bogatih in 80 milijonov revežev. To zrcali že bivališča enih in drugih, pri čemer zgornja sodijo med slabša, spodnja pa med boljša.

ka Nigerije (UNP) že izrazito plemensko naravnana. Tudi vsi današnji politiki, vključno s Shagarijem, so imeli pomembne vloge v prvi republiki, ki je bila na las podobna britanskemu sistemu meščanskega parlamentarizma in se niso znali vživeti v novi sistem močne predsedniške republike.

jim je skupno to, da so reveži. Živijo predvsem v mestih in na njihovem obrobju, kamor jih je privabil naftni boom in kjer ostajajo v takšnih grozljivih milijonskih vaseh, kot je tista, ki sem jo imel priložnost videti v neposredni bližini Lagosa.

Imenuje se Maroko, razprostrta se na morski obali, je brez

Pomembnejši podatki o Nigeriji:

Površina 923.768 km²
Prebivalstvo od 80 do 100 milijonov
Oborožene sile 146.000 mož (podatek je iz leta 1980)

Pomembnejši datumi iz zgodovine:

1914 – Združitev severne in južne Nigerije pod britansko upravo
1956 – Zahodna in Vzhodna Nigerija dobila samoupravo
1959 – Severna Nigerija dobi samoupravo, splošne volitve kot uvod v neodvisnost, na katerih zmagajo severnjaki
1960 – Razglasitev neodvisnosti, dr. Azikiwe. (do zadnjega udara vodja Nigerijske ljudske stranke) postane generalni guverner, Abubakar Balewa ministrski predsednik
1962 – Izredno stanje v zahodni pokrajini, Obafemi Awolowo (do zadnjega udara vodja Združene stranke Nigerije) obtožen veleizdaje in zaprt
1963 – Nigerijo razglasi za republiko, dr. Azikiwe postane prvi predsednik republike
1964 – Volitve povzročijo izbruh nasilja na zahodu
1966 – Dva vojaška udara, prvega vodi general Ironsi, drugega general Gowon
1967 – Gowonova vojaška vlada napove ustanovitev 12 zveznih držav, vzhod začne secesionistično vojno pod vodstvom generala Ojukwa, izbruh državljanske vojne
1970 – Konec državljanske vojne v Biafri, general Gowon objavi načrt za vrnitev na civilno vlado v letu 1976
1975 – Vojaški udar, novi šef države je general Murtala Muhamed
1976 – Murtala Muhamed ubit med atentatom, nov udar se je ponesrečil, oblast je prevzel general Obasanjo
1979 – Volitve in nastop Shehu Shagarija
1983 – Volitve, vnovič zmagal Shagarijeva Nacionalna stranka, zadnji dan v letu nov vojaški udar
1984 – Kot nov šef države zapriseže general Muhamed Buhari

vodovoda, kanalizacije in elektrike; je pravo leglo revščine, bolezni, kriminala in prostitucije. Naftni boom je prinesel blagostanje le peščici, ki je čez noč obogatela, tudi z goljufijami v različnih izvozno-uvoznih poslih, potem ko je Nigerija zaradi nafte postala zanimiv partner.

Tu so tudi sumničenja v pravovernost volitev, ki niso neutemeljena. V dveh zveznih državah so jih morali razveljaviti in med ponovitvijo je med neredi umrlo 70 ljudi. Iz več krajev države so poročali o lažnih izidih in strahovanju na voliščih, volilni škandal brez primere pa se je zgodil v vasi Modakeke v državi Ondo, kjer je za vladajočo Shagarijevo stranko volilo kar 170 tisoč volilcev, kar naj bi pomenilo, da ima vsaka družina vsaj 500 članov.

Prezgodaj je, da bi napovedovali, kako bo sedanja vojaška garnitura obvladovala položaj, zlasti gospodarski. Predvsem ne bo nikakršnih korenitih sprememb. Politike in politiziranje bo manj, več pa vojaških koračnic in ukazov. Gene-

rali obljublajo več »reda, dela in discipline«. Obetajo oster obračun s korupcijo in pozabljajo, da so to obljubljale vse vojaške vlade, ki so bile pozneje enako ali še bolj skorupirane kot civilne. Zanimivo je, da so za novega šefa države izbrali generala Muhameda Buharija, ki ni vodil udara in je strokovnjak za nafto, saj je bil v vseh prejšnjih vojaških vladah zadolžen za naftno ministrstvo.

Nigerija ima za seboj še en poskus s civilisti, pred seboj obdobje novih iskanj. Širše gledano je ta nestabilnost, to nihanje med civilno in vojaško vladavino, posledica vpetosti v začaran krog, v katerem se vrtijo dežele v razvoju. Sklepajo ga splošna nerazvitost kot dediščina kolonializma in neokolonialistične odvisnosti, odvisnost od uvoženih modelov političnega in gospodarskega sistema in prepad med oblastjo in množicami, vse bolj tudi pritisk sedanje svetovne gospodarske krize, ki ni obšla niti potencialno tako bogatih držav, kot je Nigerija.

Tekst in fotografiji:
Branko Kastelic

BRANKO KASTELIC

Kitajski vtisi

Med danes in včeraj

Vrh kitajske partije, ki je z visokim zidom strogo ločen od ljudskih množic, še vedno odloča o vsem

Nekitajcu je pravzaprav najtežje razumeti, da so partijski kadri in množice v večini podpirali kulturno revolucijo in sploh vsakršno politiko, ki jo je razglasilo vodstvo, partijski vrh. Pogovarjal sem se z namestnikom sekretarja partije v tovarni lokomotiv in vagonov v Dalianu Liu Lui-fajem. Spomnil sem ga na dejstvo, da je velika večina partijskih kadrov podpirala vse dosedanje politike, od prvotnega »velikega skoka« prek »velike kulturne revolucije« do sedanjega »iskanja resnice v dejstvih«. Nato sem vprašal, če se mu zdi normalno, da ljudje, v tem primeru partijski kadri, tako pogosto in obenem radikalno spreminjajo svoja stališča? Odgovor ni bil povsem direkten, vendar pove veliko o delovanju največje komunistične partije v svetu, ki šteje okrog 40 milijonov članov.

Močan vpliv fevdalizma

V času uresničevanja politike velikega skoka so množice podpirale to politiko zato, ker so mnogi ljudje mislili, da izraža željo delavskega razreda, da bi čimprej spremenili zaozorstvo razmere. Takšne subjektivne želje so spodbudile objektivne zakonitosti.

V začetku kulturne revolucije so ljudske množice zaupale centralnemu komiteju in predsedniku Mau in so sodelovale v veliki kulturni revoluciji. Obenem s razvojem kulturne revolucije pa so vsi opazili, da štirčlanska banda dela velika zla. Zato potem mnogi

niso sodelovali v revoluciji, temveč so vztrajali pri proizvodnji.

Po tretjem plenumu (leta 1975, ko je LR Kitajska začela doživljati veliki preobrat) smo izoblikovali politiko, ki ustreza kitajski stvarnosti. To pomeni, da je sedanja partijska politika v skladu z željami ljudskih množic, in zato jo podpirajo. Partijski kadri vztrajajo na marksizmu – leninizmu in načelu iskanja resnice v dejstvih, zato zdaj ne moremo izgubiti svojega političnega prepričanja.

Ob takšnem odgovoru se je rodilo novo vprašanje, ali in kako nižji partijski kader vpliva na odločitve vrha. Odgovor je bil skup:

Partijske organizacije na različnih ravneh uresničujejo svoje naloge, določene v partijskem statutu. Usposobljene so za to, da uresničujejo partijsko politiko in razne smernice. Če imajo kadri kakšna mnenja, pripombe do politike višjih partijskih kadrov, lahko prek svoje organizacije te sporočijo celo do centralnega komiteja. Četudi imamo pripombe, pa moramo uresničevati sprejeto politiko, določeno prej, dokler je centralni komitej ne spremeni. Ne moremo uveljavljati liberalizma do partijske politike, temveč moramo biti enotni s centralnim komitejem.

Tako je pripovedoval Liu Lui-fa in tako je. Partijski vrh še vedno odloča o vsem in je tudi očem vidno ločen od ljudstva. Sredi Pekinga je z visokim rdečim zidom z vseh štirih strani ograjen od ljudstva. Tu živi, dela in odloča.

2

Nehote se človeku zbudi primerjava z Prepo-vedanim mestom, bivališčem nekdanjih cesarjev, oddaljenim le nekaj kilometrov. Nenadoma pravzaprav spoznaš, kako močan je še vedno vpliv fevdalizma, kar so brez sprenevedanja potrdili vsi naši sogovorniki, med njimi direktor inštituta za marksizem, leninizem in Maove misli Su Šao-dži, ki je povedal, da je Kitajska še vedno pod močnim vplivom fevdalizma, ki je vplival tudi na oblikovanje kulta osebnosti v preteklosti...

Preteklost. Del preteklosti socialistične Kitajske, ki v bistvu ni več del sedanjosti, je mogoče videti v še vedno številnih podobah Stalina, naj gre za plakate ali slikarijo na svili, na ulici ali v knjigarni. Ob dnevu republike, 1. oktobra, je bilo na slovitom Trgu nebeskega miru, ki je vselej zrcalil kitajsko politično stvarnost, šest portretov, skupaj so bili Marxov in Engelsov, skupaj Leninov in Stalinov, medtem ko so nasproti Maovega portreta, ki je na pročelju vhoda v Prepovedano mesto, postavili Sun Jat Sena, pred Maov mavzolej. Kako je danes s kultom osebnosti, smo vprašali, in se prepričali, da Mao ni nič več Bog. Učlovečili so ga in pravijo, če nekoliko poenostavimo, da je 60 odstotkov njegovih nauk bilo pravilnih, 40 pa napačnih. Kulturne osebnosti ni več, dodajajo, vsilila ga je banda štirih v obdobju kulturne revolucije. Vprašanje je bilo toliko bolj primerno in aktualno, ker je ta čas na kitajskem največja knjižna uspešnica – zbrano delo Teng Hsiao-pinga, danes največje avtoritete v kitajskem vrhu in oblikovalca velikih kitajskih sprememb v zadnjih letih. Doslej so natisnili že 40 milijonov zbranih del; obenem ni naključje, da Maove misli od nedavno niso več »obvezno osnovno berilo« za partijsko izobraževanje. Človek dobi vtis, da je Teng Hsiao-ping s prestola sicer odrinil Mao Ce-tunga, vendar nanj sam ni sedel.

Preverjanje, ne čistka

Sele v zadnjih tednih je po nekajletnem za-
tišju na »ideološki fronti« čutiti določene pre-

mike. Sedanji oblikovalci politike, zlasti Teng Hsiao-ping, so se znašli v precepu med dvema izzivoma. Na eni strani je dogmatsko razpoložena levica, ki sodi, da je šel v obračunu s preteklostjo predalet, medtem ko liberalno naravnana desnica – terminologija je Kitajska – skupaj z delom humanistične inteligence meni, da ni šel dovolj daleč v osvobajanju teoretične misli. Odgovori na te izzive še niso povsem jasni, vendar za zdaj poteka vse v slogu poenostavljene ugotovitve »če smo v preteklosti napravili leve napake, zdaj ne smemo dovoliti desnih«.

Sredi oktobra je CK KP Kitajske sestavil triletni program »velikega preverjanja« partijskega kadra, pri čemer poudarjajo, da ne gre za čistko. V tem obdobju naj bi registrirali vse člane partije in s tem dokončno odpravili vpliv kulturne revolucije in levičarjev. Tistim, ki jih bodo izključili iz partije, bodo omogočili, da še naprej delajo. Izjeme bodo le člani, ki so zagrešili zločine. Njim bo sodil zakon. Gre očitno za nekakšno gibanje za obnovo partije, ki naj bi iz nje odpravilo dogmatike, »levo nevarnost«, ki jo imenujejo »strup«. Obenem naj bi partija spoznala in se usposobila za boj proti nevarnosti z desne, ki ji pravijo »idejno osnesnaževanje« in »buržoazni liberalizem«. Torej, ne levo ne desno, temveč posredi.

Revolucionarne spremembe na vasi

Medtem ko se v partiji ukvarjajo s takšnimi »nadzemskimi« vprašanji, se dežela naglo spreminja. Spremembe v družbenih, političnih in gospodarskih tokovih najbolj pozitivno občuti kitajska vas, kjer se pojavlja tudi nekaj novega za socialistično Kitajsko – socialne razlike, tudi zelo velike. Kmetje že lep čas proizvajajo za trg in najbolj pridni, iznajdljivi so čez noč obogateli. To zadnje je treba razumeti dobesedno, kajti ni jih tako malo, ki so že kupili vse, kar je bilo mogoče kupiti.

(se bo nadaljevalo)

V službi odpora

Ob petih popoldne zadnjega dne novembra 1943. leta so v Zagradcu pri Grosupljem domobranci postrelili troje kurirjev Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Po zabeleži v »Slovincu«, ki je 5. decembra 1943 prvi poročal o tem domobranskem zločinu, so pri pokojnikih našli »zelo mnogo komunistične pošte, ki so jo nosili venkaj iz Ljubljane«. Življenjska pot treh kurirjev se je tedaj iztekla prej, kot so mogli opravičiti svojo zadnjo nalogo, neznani matičar pa je v mrliško matično knjigo napisal, da so se ustreljeni mladeniči imenovali Franc Čuček, Ivan Peter nel in Radko Vute.

Prav je, da se po 40 letih od tega tragičnega dogodka spomnimo na njih. V tem sestavku bomo na podlagi gradiva iz zgodovinskega arhiva CK ZK Slovenije in spominskih pričevanj, zbranih v zborniku Skozi viharje v lepšo prihodnost (Ptuj, 1981), na kratko pregledali življenjsko pot Franca Čučka, ki je bil vodja skupine padlih kurirjev.

Franč Čuček, z ilegalnim imenom Černivec ali Murko, absolvent veterine, je bil rojen na Ptuj 1915. leta v družini trgovca z vinom. Maturiral je na ptujski gimnaziji 1933. leta, po maturi pa je nadaljeval študij veterine v Zagrebu. Že med šolanjem na ptujski gimnaziji je sodeloval s sošolci – znanimi komunisti, kot so Ivan Bratko, Tone Žnidaršič, Mirko Centrih, Ivan Potrč idr. Med študijem v Zagrebu je bil zelo aktiven že od prvega leta študija v akademskem društvu Triglav, ves čas študija pa je povezan s ptujskimi komunisti. Večkrat je z njim sodeloval pri trosilnih in napisnih akcijah. Njegova vdova Zinka se spominja, da je bil pri tem »naravnost drzen«, saj je žandarjem raztresel ilegalne letake pred nosom in napisal revolucionarna gesla na javnih prostorih. Vendar je imel srečo, da ga pri tem niso nikdar zalotili. Po prekinutvi študija se je vrnil na Ptuj, kjer je vodil trgovino z vinom in gostilno. Kljub temu je še naprej sodeloval s KP. Pri svojih obiskih kmetov v Halozah, kjer je nakupoval, je na primer zbral mnogo podpisov za Društvo prijateljev Sovjetske zveze.

V času po okupaciji Jugoslavije je skupaj z drugimi komunisti, ki so še ostali na Ptuj, deloval v frontni organizaciji s posebno nalogo zbiranja orožja in pripravljanja sabotažnih akcij v vaseh na desnem bregu Drave, kjer je imel največ znanec. Dne 22. julija 1941 so ga nemške okupacijske oblasti skupaj z ženo in petmesečnim sinom izselile v Hrvaško

Franč Čuček, z ilegalnim imenom Črnivec ali Murko

Dubico. Tam je iskal zvezo z odporniškim gibanjem, ponoči pa se je udeleževal sestankov s Srbi, ki so se zvečer zatekali v gozdove, ker so se bali, da bi jih mogli ustaši na domovih pobiti. Ko je začetni strogi nadzor nad gibanjem izseljenecv nekoliko popustil, si je izprosil pri lokalnih ustaških oblasteh dovolilnico za pot v Zagreb z izgovorom, da se mora vpisati na veterinarsko fakulteto. V Zagrebu mu je uspelo pri odboru Rdečega križa izpo-

slovati za ženo in za sina prostor na vlaku za Ljubljano, sam pa je ostal v Dubici in konec oktobra ilegalno prišel za njima.

V Ljubljani se je takoj povezal z narodnoosvobodilnim gibanjem. Postal je kurir med CK KPS v Ljubljani in CK KPH v Zagrebu. Prvo pošto je odnesel že v začetku novembra 1941, in sicer v škatlici vžigalic z dvojnimi dnom. (Naslednja pisma je prenašal v hrbtih trdo vezanih knjig, v robovih plašča, v konzerвах in – največkrat – v kovčku z dvojnimi dnom.) Marca 1943 je iz Zagreba spremljal na njuni poti iz Zagreba prek Karlovca v Metliko tudi Edvarda Kar-delja in Ivana Mačka. Dušan Kraigher – Jug, s katerim je sodeloval v društvu Triglav in ki je bil tedaj med organizatorji Centralne tehnike KPS, pa ga je

zadolžil še za delo v Centralni tehniki v sektorju za pirotehniko.

Po odhodu inž. Tiborja Škerlaka iz Ljubljane je prevzel vodstvo sektorja za pirotehniko. V tistem času so bili temeljni pirotehniški v glavnem razna legalna kovinsko-obrtna in inštalaterska podjetja, ki so imela v svojih delavnicah, v skritih bunkerjih ilegalne pirotehnične delavnice. Izdelovali in polnili so bombe, mešali razstreliva in izdelo-

vali drugo orožje. Poleg dveh takih delavnic na Vodnikovih cesti in v Kotnikovi ulici je bila najpomembnejša pasarska delavnica Pavle Mencejeve v Medvedovi ulici. Čuček je v začetku 1943. leta sodeloval pri poskusih, da bi izdelali metalec ognja, kasneje pa je skupaj s Kovačem in inž. Bloudkom izdelal ročno bombo, podobno nemškimi bombam z ročajem. Za bombe je sam izdeloval detonatorje; kovinska ohišja, lesene ročaje in podobne elemente pa so izdelovale razne delavnice. Pri polnjenju tulca za bombe je 7. februarja 1943 prišlo do nesreče. Z leseno pletilko je mešal razstrelivo, v katerem je bilo približno za gram živosrebrnega fulminata. Posoda mu je eksplodirala v rokah, tako da mu je odneslo vse konice prstov z nohti, razen na levem mezinu. Eksplozija mu je močno razmesarila tudi levo dlan.

V začetku pomladi 1943. leta so mu zaupali še eno nalogo. Prevzemati je moral pošto, ki jo je pošiljal v Ljubljano CK KPS po raznih kanalih. Prav tako je ilegalno spravil iz Ljubljane na osvobodeno ozemlje aktiviste narodnoosvobodilnega gibanja in je 1943. leta tudi večkrat spremljal Miro Svetina na njeni poti iz Ljubljane na Bazo 20. Avgusta 1943 je s pomočjo dovolilnice italijanskih okupacijskih oblasti, da sme v novomeškem okraju opravljati veterinarsko prakso, zlasti cepljenje proti svinjski rdečici za jesensko sezono 1943, sodeloval pri odpravi dveh vagonov raznega materiala iz Ljubljane na osvobodeno ozemlje.

Po kapitulaciji Italije je 12. septembra 1943 odšel na osvobodeno ozemlje, kjer je bil kurir glavnega štaba in je prenašal pošto do javke blizu Ljubljane in nazaj. Glavni štab je vedel, da postavljajo domobranci zasede, in je zato opozoril Čučka na nevarnost ter mu dodal še dva spremljevalca.

Božidar Jezernik

Padli tovariši in Jože Kramar-Juš

V članku JOŽKO TALAMYI-JANEZ JE BIL UBIT V ZASEDI je Drago Novak pisal v TV 15 8. decembra 1983, da sta v Prekmurje prišla julija 1944 Jože Kramar-Juš in Dane Šumenjak-Miran. Z Jušem sem se srečal aprila, ko sva šla skupaj kot delegata slovenske mladine na drugi kongres USAOJ, ki je bil maja v Drvarju. Letos je minilo 39 let od Juševe smrti in njegovih tovarišev, ki so darovali svoja mlada življenja za svobodo. Pri zbiranju gradiva o udeležencih kongresa sem zbral tudi nekaj pričevanj delegatov, svojcev in soborcev o Juševem delovanju v Prekmurju. Črpal sem tudi podatke iz knjige F. Godine Prekmurje v NOB.

Jože se je rodil 10. julija 1924 v Trnju pri Črensovcu v bližini Lendave. Ko v času stare Jugoslavije ni bilo dela, je oče odšel na delo v Kanado. Leta 1960, ko se je vračal z našo ladjo v domovino, je na ladji umrl. Pripeljali so ga v Trnje in tu pokopali. Mati Verona se je po moževem odhodu v tujino ubadala z zemljo na srednji kmetiji. Skrbela je za tri hčerke in sina. Med NOB se je tudi ona vključila v prizadevanja za osvoboditev domovine. Umrla je leta 1969.

Po osnovni šoli je Jože obiskoval gimnazijo v Murski Soboti. Do okupacije stare Jugoslavije je končal 6. razred. Učenje mu ni delalo težav. V šoli se je spoznal z naprednimi dijaki. Po aprilskih dogodkih 1941. leta se je pridružil naprednim borcem, ki so se pod vodstvom KP pripravljali k upor in pozivali ljudstvo v narodnoosvobodilni boj.

Ko so okupatorji obesili prve organizatorje NOG in ustrelili Stefana Kovača, je skupaj s F. Škobernetom odšel v Varaždin na Hrvaško. Prekmurje je bilo takrat priključeno k Madžarski. Tam je nekaj časa obiskoval gimnazijo. Odločil se je vstopiti med borce v narodnoosvobodilno vojsko. S Škobernetom sta se priključila v začetku leta 1942 Kalniškemu odredu. Juš je v januarju 1943 odšel v Slavonijo in se bojeval v 16. omladinski brigadi, v kateri je bil sekretar Skoja. Ko je bil ob neki priložnosti s hrvaškimi borci na slovenskem območju, je ostal v Sloveniji. Mati in sestre niso vedele, kje hodi. Šele avgusta 1944 se je Juš oglašil doma v Trnju. Skrivaj je prišel domov še nekajkrat in se sestal z mamo in se-

strami.

Delegati za kongres smo si med potjo pripovedovali, kako rešujemo naloge z mladino na terenu in v vojski. Juš je pripovedoval, da je prišel iz Hrvaške v Slovenijo zato, da bi se vključil med mladino, ki je organizirana v zvezi slovenske mladine, in da bi rad odšel na delo med mladino v rodno Prekmurje. Omenil je, da je bil od marca do odhoda na kongres v skojevskem tečaju v Beli krajini.

Tu se je učil in nabiral izkušnje. Ker ni prišlo dovolj delegatov s Štajerske, je PK SKOJ izbral nekaj tečajnikov in jih vključil v delegacijo: Ivanka Vidic-Pepca, Juš in Petje Marija-Vida so zastopali mladino okrožja Litijskega, Rado Gabrovec-Gavč in Matija Knap pa sta predstavljala mladino Savinjske, oziroma oblastni komite Skoj za Štajersko. Iz enot 4. operativne cone so prišli s Štajerske, Milan Vodopivec-Savo, Drago Limoni-Ljubo, Polonča Suštar, vsi delegati iz Šlandrove brigade, Viktor Očepek-Zmago pa je bil delegat iz Kamniško-zasavskega odreda.

Juš je bil prijeten tovariš, tako da ni bilo težko navezati z njim topel tovariški odnos. Ostal mi je v lepem spominu, ko smo se vračali iz Drvarja po gorati Plešivici in premagovali korak za korakom s snegom pobeljeno goro. Pomagal je tovarišem, ki so opešali, in tovarišicam, ki so težko hodile po naporni poti. Pripovedoval nam je, kako se je udeležil več bitk in napadov na ustaške in domobranske posadke na Hrvaškem. Zelo si je želel priti v Slovenijo.

Na kongresu ni sodeloval v razpravi, bil pa je neutru-

MATO UTOVIČ

NOVOLETNA PRAZNOVANJA PRED VRATI PEKLA

»Čudež« pred novim letom 1944

»Precej bolje smo pričakovali novo leto 1944. Novice so bile spodbudne: Rusi so osvobodili Kijev, zavezniki so počasi napredovali v Italiji, daleč na jugu se je rojevala nova Jugoslavija. Na silvestrovo smo delali le do 12. ure. Zvečer je naš starešina kot »dober kristjan« proslavljala na svoj način. V prazničnih dneh ga je vedno prevzela neka pobožna sentimentalnost, ki ni bila preveč v skladu z njegovo kriminalno preteklostjo. Vse politične zapornike je zaničeval. Da prideš v zapor, ker si ubijal, ropal in podobno, mu je bilo razumljivo – toda zaradi politike, ne! Na Silvestrovo se mu je zelo mudilo. V naglici je razdelil skromne porcije kruha. Pri tem je zalotil nekega Poljaka, ki mu je skušal izmakniti kosček kruha. Za kazeno ga je postavil pred vrata barake in mu okrog vratu obesil napis »Kruh sem kradel«. Obljubil mu je, da bo moral tako stati vso »sveto noč«. Jutri pa da bo dobil 25 udarcev z bikovko na zadnjo plat. Ta večer sem moral kot poklicni brivec striti in briti internirance in jim po sredi glave narediti tri do pet centimetrov široko črto, ki smo jo imenovali »Lagerstrasse«. Ene sem na ta način lepšal za praznike, druge pa za krematorij. Po večernih

opravkih je starešina organiziral proslavljanje praznika. Nekaterim internirancem je veliko dušno dovolil, da so smeli priti iz prostora »B« v prostor »A«, kjer je bil njegov sedež. Tu ni tako smrdelo po znoju, gnojnih ranah, po urinu, po krvi in podobno. Posrečilo se mu je, da je nekatere Slovence pregovoril, naj mu zapojejo slovenske pesmi. »Da,« so rekli Slovenci, »toda le s pogojem, da nocoj ne bo pregleda uši – in pa, če oprostiš Poljaku, ki stoji pred vrati.« Starešina je sprejel pogoje in Slovenci so s solzami v očeh zapeli: »Sveta noč, blažena noč«. Malo pred polnočjo smo zaslišali praskanje po zunanjih vratih. Sprva se za to nismo zmenili. Mislili smo, da je veter. Ko je postajalo praskanje močnejše, so nekateri videli v tem »božje znamenje« in so pričakovali čudež. Ker se je praskanje ponovilo, je starešina segel po žepni bateriji in pomignil sobnemu redarju, naj gre z njim. Previdno sta se približevala vratom in jih odprla. V prostor je zapihal mrzel zrak. Vsi smo radovedno pričakovali, kaj bo. Pred vrati je na tleh klečal nag interniranec, ki je komaj kazal znake življenja. Bil je pravi okostnjak in je mrmrljal: »Pomoč, prijatelji!« »Tu je zdaj vaš čudež«, so se oglašili nekateri. »Tu imate Kristusa, ki je prišel med vas v Maurhausen, da bi nam pomagal.« »Mir, tovariši!« so ga mirili nekateri. »Pred nami leži naš

2

sotrpini, moramo mu pomagati.« Obstopili smo okostnjak, ki je ves prestrašen in otrepel ždel pred vrati. Zavili smo ga v oedo in prenesli noter. Ko si je malce opomogel, nam je v mešanici nemškega in španskega jezika povedal, kaj se je z njim zgodilo. Ime mu je bilo Emanuel in je bil na španskem bloku št. 11. Že dalj časa je bolehal na črevesju. Ni šel na revir, da bi tam poiskal zdravniško pomoč, ker se je bal selekcije in plinske celice. Včeraj ga je na apelu obšla slabost in je omedlel. Mislili so, da je mrtev, zato so ga odnesli v krematorij in odložili na kup mrličev. Zavedel se je šele med mrličji. »S težavo sem dojel, kaj se je zgodilo z menoj. Bilo mi je jasno, da so me imeli za mrtvega. Oh, kako me je strah! Še zdaj se bojim, da me bodo živega sežgali,« je pripovedoval. Španca smo zadržali pri sebi do jutra. Za silo smo ga oblekli in nahranili. Pomagali so nam tovariši, ki so prejemale pakete. Zjutraj smo ga zanesli na španski blok, kjer smo ga izročili njegovim tovarišem. Že odpisanega Emanuela je pisar na bloku znova vpisal v seznam živih. Ko smo odhajali z njegovega bloka, so nam Španci skozi okna barake prisrčno mahali in klicali: »Srečne praznike! Hvala jugoslovanskim prijateljem!«

Novoletna proslava v taborišču

V popolnoma drugačnih razmerah smo pričakali novo leto 1945. Vsi smo vedeli, da se bliža konec vojne. V Mauthausen so vsak dan prihajali novi transporti iz drugih koncentracijskih taborišč, ki so jih Nemci izpraznili pri umiku pred Rdečo armado. Eden takšnih transportov je konec leta 1944 prišel iz Beograda. Ti jetniki so nam pripovedovali, da je naše glavno mesto osvobodeno in da zavezniki napredujejo na vseh frontah. Vse to je prispevalo k izboljšanju življenja v taborišču. Vendar je

bil Mauthausen še vedno eno najslabših taborišč. Toda esesovci konec leta 1944 so se močno razlikovali od esesovcev iz leta 1942. Večina ni več »verovala« v »čudežno orožje«. Imeli so druge skrbi, postali so bolj realni. Predvsem so drug drugega spraševali: »Kje je Ivan?« Mislili so na Rdečo armado. Američanov se niso toliko bali. Niso več tako naduto hodili po taborišču. Njihov vojaški korak se je močno spremenil, postal je podoben koraku upokojencev. Poleg tega se je zelo zaostila potreba suženjski delovni sili. Himmler je ukazal, da je treba zmanjšati smrtnost v koncentracijskih taboriščih. Zato je tudi stroga disciplina v taborišču popustila in dovolili so nam novoletno proslavo. Skromno kulturno prireditev je organiziral in vodil mednarodni komite internirancev. Prireditev je bila v baraki št. 15. Takoj po večernem apelu na Silvestrovo 1944 se je taborišče pogreznilo v temo, da ne bi s svojimi lučmi kazalo pot zavezniki letalom. Le blok št. 15 je bil razsvetljen. Na vsa okna in vrata so obesili temne zavese. Ne vem, kako je bilo po drugih taboriščih, toda mislim, da je to bila enkratna novoletna prireditev v koncentracijskem taborišču. Vsi si niso mogli ogledati programa. Iz vsake barake pa je prišlo nekaj internirancev, ki so se smeli udeležiti proslave. Sedeli smo tesno stisnjeni na tleh. Za uvod smo poslušali zabavno glasbo, ki jo je izvajal taboriščni orkester. Ta orkester je večkrat igral, ko smo se zvečer vračali utrujeni z dela v taborišče, igral je v nedeljo popoldne in v skrajšani zasedbi tudi ob obeležjih. Za godbeniki so nastopili avstrijski umetniki, ki so izvajali odlomke iz operete »Pri belem in Jugoslovani smo peli partizanske pesmi, Španci so zapeli eno pesem, Čehi neko svojo narodno, a preživeli Romi so pripravili artistski program. Po prireditvi so se manjše sku-

den pri izmenjavi izkušenj o delu z mladino in veliko se je pogovarjal s tovariši, ki jih je srečal v hrvaški delegaciji. Iz kongresnih dokumentov razberemo, da je bil že takrat član KPS. S kongresa smo se delegati konec maja vrnili v Metliko. Tu smo nekaj dni počivali in se nato napotili vsak na svoj teren. Juš je bil poslan skupaj z nekaterimi delegati na Štajersko. O tem je zapisala delegatka Ivanka Vidic-Pepca tole: »Po dvodnevem počitku v Metliki smo se trije Štajerci odločili sami nadaljevati pot proti Stični, da bi dobili zvezo s kurirji za prehod prek meje in Save. Pa nismo uspeli. Hoteli smo z 12. brigado prek meje med bivšo Ljubljansko pokrajino in Nemčijo, ki je bila posejana z minami. V brigadi smo srečali F. Kreseta-Cobana, ki je bil tudi delegat na kongresu USAOJ. Pri Preski smo se ločili. Mi smo nadaljevali pot po svoje. Prišli smo do meje.

Ko se je zdanilo, smo v daljavi zagledali hrib nad Šmartnim pri Litiji, ki sem ga poznala, ker sem se tam večkrat sestajala z mladinci. Potem smo hodili čez hrib in dol proti točki, ki smo jo imeli pred seboj. Dvakrat smo padli v nemško zasedo. Nemci so se pomikali proti Preski, ki so jo dan prej napadli borci 12. brigade in po-

stojanko zavzeli. Z veliko srečo smo našli zvezo s skopjevo sekretarko v Šmihlu, in ta nas je potem povezala s kurirji, ki so nas vodili na Janče. Zveza prek Save te dni ni delovala zaradi nemške hajke. Dva dni smo zaman iskali zveze s kurirji onstran Save. Nato sem sama odšla s kurirjem do Save, Gavč in Juš pa sta ostala na Jančah. Juš se je hudo prehladil in ni mogel bolan, kuhala ga je vročina, nadaljevati poti. Ob Savi sem srečala Alojza Kolmana-Maroka, ki je prišel s Štajerske na Dolensko z večjo skupino spremljevalcev. Marok je posredoval, da me je Miklavž, znani partizanski brodnik, vzel v majhen čoln in me prepeljal na Štajersko. Takrat sem zadnjič videla Juša. Konec leta 1944 sem izvedela, da je oktobra v Prekmurju padel.«

Nekaj dni pred usodnim 17. oktobrom je bil Juš doma v Trnju. Domačin je dejal, da gre v Soboto, kjer ima več opravkov. Nihče ni slutil, da je bilo to poslednje slovo. Dogodki 15. oktobra, ko je Horthy po radiu zaprosil zavzete za mir in je pretrgal zveze z Nemčijo, so vnesli nemir med vojake, ki so množično dezertirali. Zavedni ljudje v Soboti so se razveselili, in celo na ulici ka-

zali svoje zadovoljstvo. Nekateri so celo menili, da naj bi prišla dolgo pričakovana svoboda.

Tako razpoloženje in dogodki so Juša in tovariše tako razveselili, da so se v veliki vnemi odločili za nepreviden korak. Napisali so pismo in ga poslali na poveljstvo. Madžarom so predlagali, da bi skupaj udarili po nemški vojski. Po spletu okoliščin se je vse zasukalo drugače. Madžari predloga niso sprejeli. Nasprotno. Sklenili so udariti po tistih, ki so ponujali sodelovanje za boj proti Nemcem. Juš in tovariši so bili pri Brumnovih, ko so jih presenetili madžarski policisti. Od tu so se umaknili. Pri tem pa je prišlo do streljanja. Juš je kril umik tovarišev in je bil pri gramozni jami na cesti, ki pelje za Bakovce, hudo ranjen. Ni videl drugega izhoda, ko da si je sam vzel življenje. Madžari so po ovađuhovi zasluzgi pobili Kosijsa, Šumenjaka in ujeli hudo ranjenega Bojana-Črviča.

Prihodnje leto se bomo ob 40-letnici sestali preživeli udeleženci 2. kongresa na tovarišstvo srečanju. Spomnili se bomo tudi padlih v NOB. Na Štajerskem so padli še Zora Rupena-Katja, Marija Petje-Vida in Milan Vodopivec-Savo.

Jerko Skok

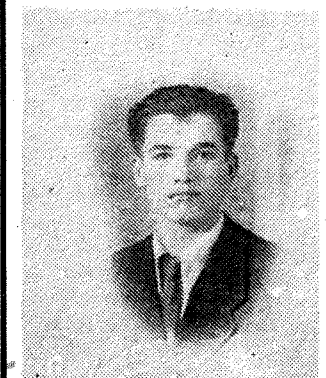
O prvoborcu Rajku Bergincu

Rajko Berginc se je rodil 29. 9. 1923 v vasi Komno na Tolminskem v revni kmečki družini. Še mlad fant je doživljal v italijanski šoli odpor do fašistične vzgoje in poitalijancjevanja Slovencev pod tem režimom. Nasilno so hoteli odvzeti Slovincem na Primorskem vse narodnostne in jezikovne pravice. Že tedaj se je Rajko skušal upreti fašistični okupaciji.

Po prvi svetovni vojni je ostalo veliko vojnega materiala, predvsem pehotnega orožja, ki je bilo skrito po različnih hišah. Mladi fantje, ki jih je vodil Rajko, so se vsako soboto in nedeljo urili v streljanju, in sicer na Kolo vratu ter pod Krnom. Vsi so bili oboroženi s puškami. Pri poskusnem streljanju mu je puško razneslo in je bil ranjen v roko in desno oko. Navzoči fantje Anton Gaberšek, Jože Gaberšek in Franc Smrekar so se dogovorili, da nihče ne bo povedal po resnici, kaj se je zgodilo. Izgovarjali naj bi se, da so našli staro strelno orožje, ki je po nesrečnem naključju eksplodiralo. Ko je oče odpe-

Konec leta 1942 je aktivno sodeloval v zbiranju hrane pri zanesljivih kmetih, ki jih je že organiziral za upor. V tem času je že bila v krnskem masivu 2. četa Slovenskega odreda, ki jo je bilo potrebno moralno in vojaško okrepiti. Rajko je začel akcijo za razširjanje odbora OF in zbiral je nove borce. Po njegovi zasluzgi sta dva borca že decembra 1942 odšla k partizanom. To sta bila Ivan Pitornic in Janko Smrekar. Januarja so odšli Vinko Gaberšek, februarja 1943 Stanko Berginc, Rudi Smrekar, Danko Gaberšek, Ivan Cimpric in Mirko Pitarnic. Marca so odšli še Ivan Rutar-Zagorac in oba Jelcova - Jože in Janez iz Sela.

Ob kapitulaciji Italije se je Rajko poleg številnih domačinov, ki so prišli iz italijanske vojske, napotil v partizane na relejnjo postajo v Mrzli Vrh, v ilegali. Delo, ki ga je opravljal v ilegali, je bilo uspešno, vendar je kmalu dobil nalogo od okrožnega komiteja ZKS za Tolminsko, da mora spet na teren. Terensko delo je zahtevalo veliko napora in veliko odpovedi. Ravno v času Kobariske republike je bilo potrebno naporno delati za oskrbovanje in mobilizacijo enot in odborov OF. Po padcu Kobariske republike, 1. novembra 1943, je postalo delo na terenu še težje. Ilegalnega dela ni mogel več skriti. Tedaj so se začeli pojavljati ovađuhi in nemški privrženci, prikriti v vasi Kamno. Med njimi so bili tudi partizanski dezertjerji, (kot je bil L. I.). V dveh mesecih je bil kot partizan dvakrat v nemških rokah. Prvič so ga izpustili po zasluzanju v začetku novembra 1943, drugič je bil zaprt decembra. Po vseh poročilih je on sodeloval 5. januarja 1944 v nočnem napadu na Kamno, preoblečen v nemško uniformo. Po izpustitvi iz zapore je sam priznal Viktorju Maligoju, da je bil prisiljen izdati Nemcem Maligoja in Rajka. Posvaril ga je, naj se pazi. Rajku ni povedal, da ga je on izdal, ker se je bal zaslužene kazni.

Rajko Berginc

ljaj Rajka k zdravniku, ga je dr. Morangar prijavil orožnikom. Kmalu so začeli preiskovati. Čeprav so Italijani imeli dobro obveščevalno službo, niso zvedeli resnice o tej nesreči. S postopkom so prenehali šele ob začetku vojne, 6. aprila 1941. Pri tem si je Rajko pridobil veliko izkušenj, kako ravnati s fašističnimi oblastmi.

Še pred napadom na Jugoslavijo so Italijani mobilizirali vse letnike, sposobne za enote, to je od 1910-1921, po okupaciji pa še letnika 1922 in 1923. Ker Rajko ni bil sposoben za vojsko zaradi poškodbe očesa, je ostal doma. Že ob pripravah za napad na staro Jugoslavijo je Rajko premišljal, kako bi se masčeval fašističnim oblastem. Začel je zbirati mlade fante za morebitne sabotaže.

Celotno delo je bilo strogo konspirativno in sarnoiniciativno brez pravega vodstva. Po kapitulaciji Jugoslavije se je kmalu začela porajati misel o oboroženem boju proti okupatorju.

V jeseni leta 1941 so se začeli vračati emigranti iz stare Jugoslavije ter prinašati razne novice o uporu v Jugoslaviji. Ustanavljali so že odbore OF, najprej na Tolminskem, nato pa še po vaseh. Rajko je postal prvi član odbora OF za Kamno, januarja 1942. V odboru je bil zadolžen za vojaškega referenta in obveščevalno službo (zbiranje vseh podatkov o gibanju italijanskih vojakov na obveščevalnem območju, zbiranje starega orožja, denarne pomoči, izdelavo zaklonišč za aktiviste OF, propagiranje o odporu proti fašizmu itd.).

Organiziral je večino vaščanov za zaupno delo. Vsa navodila za delo je dobival v letu 1941 od Antona Šturma z Livka. Ko je prišel jeseni 1942 na Tolminsko Ferdo Kravanja (Peter Skalar), pa je dobival navodila od njega.

barid. Ker je prejšnji dan med tekmo izgubil čevlje in bluzo, mu je sestra Marija odnesla naslednjega dne obleko in obutev v Kobarid. Stražarja je pregovorila, da jo je pustil za trenutek k nje-mu. V pogovoru ji je Rajko povedal, da za njega ni rešitve. Povedal ji je tudi, da ga ni nihče zaslusal. To je še en dokaz o izdaji. Poleg L. I. je bil v to vključen tudi kamenjski župnik Stanko Pontar, ki je poznal celotno Rajkovo delo na terenu. Podatke je dobival v cerkvi, nato pa jih je pošiljal Nemcem. Ko je zvedel za Rajkovo smrt (ustreljen je bil 9. januarja 1944 pred Pstinarjevo domačijo v Kobaridu), se je začel hinavsko jokati in nekaj dni zatem je zapustil Kamno v spremstvu Nemcev in odšel v Kobarid, kjer je nadaljeval umazano domobransko delo črne roke. Predvsem je ustrahoval na Kamnem, kjer so bili najdeni sledovi črne roke.

Na poti do ustrelitve, ko so ga spremljali trije nemški vojaki, je Rajko naročil Pstinarci, naj pozdravi domače. V zgodovinskem arhivu pri CK ZKS pa piše, da je zakri-

Spomenik Rajku Bergincu v Kobaridu

čal: »Naj živi KPJ in svoboda ter Tito in Stalin.«

Pobudo za izdelavo spomenika v spomin Rajku je dal profesor likovne vzgoje Miloš Volarič iniciativnemu odboru OS Manfreda Andreja v Kobaridu. Odboru ZB Kobarid je predlagal, da ga bo sam izdelal s svojimi učenci, kar je tudi storil. Spomenik je postavljen na kraju, kjer so Nemci ustrelili Rajka 9. januarja 1944.

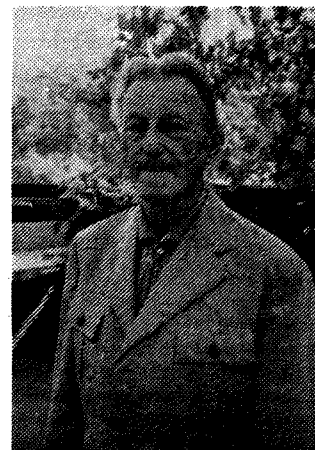
Za trud in delo ter za ohranjanje spomenika se zahvaljujem vsem organizatorjem, profesorju Milošu Volariču, ter dijakom te šole, ki skrbijo za spomenik in prenašanje izročil NOB.

Stanko Berginc-Maks

Hvala za ponovno dokazano tovarištvo

Ko sem 30. novembra 1983 praznoval v svojem domu v Slivcah pri Rakeku 80. rojstni dan, sem prejel številne čestitke od posameznih soborcev, od podobora Šerčerjeve brigade, ki je bila v sestavi slavne 14. divizije, od predstavnikov 30. divizije ter od občinskega Združenja zveze borcev NOV Cerkljica. Resnično sem bil veselo presenečen ob tolikšni pozornosti in ob dokazih še vedno trajajočega, nepozabnega tovarištva. Med drugim so mi nekateri zapisali tudi, da so prebrali o mojih hudih trenutkih, ki sem jih doživljal v boju na Nanosu septembra 1943. Veseli so, da sem še vedno živ in zdrav, čeprav sem bil med vojno večkrat v smrtni nevarnosti. Čudno se jim zdi, da nisem

prej nikdar o tem kaj dosti pripovedoval. Zdaj še bolj

Osemdesetletni Andrej Istenič

spoznavam, kaj je pravo tovarištvo, ki je nastalo in se kalilo v hudih in krvavih bojih, ki je rodilo najboljšo - zlato svobodo. Če bi takšno tovarištvo nastajalo in v večji meri vladalo tudi danes, bi bilo naše življenje lahko mnogo boljše. Iz globine srca se zahvaljujem vsem, ki so mi poslali čestitke, prisrčno in tovariško jih pozdravljam, udeležencem seje podobora 2. SNOUB »Ljubo Šerčer«, ki so mi na svoji seji pokazali izredno pozornost, pa zagotavljam, da se bom prihodnjega srečanja prav rad udeležil, če bom le mogel. - Vsem soborcem, prijateljem in uredništvu »TV 15 Naš tovariš« pa želi uspešno in zdravo 1984. leto.

Andrej Istenič

pine pomenkovale o trenutnem položaju. Pri takšnih govorih je bila jugoslovanska skupina vedno številčno močna. Jugoslovani smo imeli veliko prijateljev med političnimi interniranci drugih narodov. Naš ugled pri ostalih je rasel predvsem zaradi tovarištva med nami in zaradi mednarodne solidarnosti. Naš pogovor je vodil tovariš Tone Dolinšek iz Ljubljane, ki je s svojimi besedami pojasnjeval naš boj. Ta večer se je med nas pomešal bivši nemški oficir, ki so ga pred kratkim zaprli nacisti. Bil je srednjih let, zelo krepak in močan, dobro vzgojen in uglajen. Hitro se je vživel v taboriščno življenje. Na sebi je imel še vedno vojaške hlače. Nekateri nemški politični zaporniki so ga poznali iz civilnega življenja in so nam povedali, da se je pregrešil proti vojaški disciplini. Bil pa je nasprotnik hitlerizma in je simpatiziral s tistimi, ki so julija 1944 izvedli atentat na Hitlerja. Nemec nas je nekaj časa mirno poslušal. Ko pa je po naši mimiki in besedah dojel, da brez strahu preklinjamo nacizem, nam je zaupal, se sprostil in se sam vključil v pogovor. Po nemško nam je razlagal, da zunaj v zaupnih krogih krožijo govorice, kako je Hitler po atentatu postal apatičen, boječ in nezaupljiv. Nemški oficir je nadaljeval: »Führer ni več tako samozavesten in je korajj podoben nekdanjemu vodji, ki je znal omamiti množice. Njegovi najbližji sodelavci skrivnostno šepetajo, da je Hitler izgubil človek, da se mu tresejo roke in da eno nogo težko vleče za seboj.« »Jaz sem tudi izgubljen,« je dodal Karel Jug iz Celja. Oficir je pripovedoval: »Führer je duševno odsoten, je siv v obraz in ima podplute oči.« »Kakšne pa so naše oči?« je vprašal Erno Selič iz Maribora. Nemec se ni pustil motiti in je končal: »Septembra letos je Hitler doživel živčni zlom. Moral je v posteljo. Dr. Morell ga je nekoliko zakrpal. Ne

more pa več obrzdati svoje narave. Pogosto pada v histerično divjanje.« »Mi pa se veselimo,« je kratko rekel Jože Jarše, nadučitelj iz Celja. »Skratka, naš Adolf Hitler je pri koncu,« je rekel Nemec. Pri teh besedah je skočil pokonci Rus Curka, objel Nemca in mu voščil: »S Novim godom, tovariši!« »Angehneme Feiertage,« mu je nekoliko zmeden odvrnil oficir. Te besede so zvenele iskreno. Pomenile so čisto drugačne praznike, kot so bili prazniki dnevi v Mariboru leta 1941. Malo pred polnočjo so nas razgnali esesovski klci: »Ugasnite luči!« Potrebovali so temo, da mi ne bi videli, kako vodijo na blok 20 internirancev, ki so bili obsojeni na smrt, ker so v vojnih taboriščih organizirali politično delo.

Novoletni dan je bil izredno lep. Dežurni oficir je dovolil, da smo lahko spali malo več ko po navadi. Nekje okrog sedme ure se je nenadoma zaslislala piščalka starešine taborišča in klci: »Nosilci trupel, zbor!« »Že spet!« je vzdihoval Prežihov Voranc v baraki št. 24 in si hitro natikal coklje, da bi odhitel na zborni mesto nosilcev mrličev. To neprijetno delo je bilo edino telesno delo, ki ga je Prežihov Voranc moral opravljati pri nas. Jugoslovanska taboriščna organizacija ga je prd drugimi težjimi deli zaščitila.

Tudi letos bomo obrnili list koledarja in stopili v novo leto. V družinskem krogu bomo ponovno krasili jelke in prizigali sveče. Drug drugemu bomo voščili. Mnogi med nami se bodo v teh trenutkih spomnili junakov, ki so v vojni izgubili življenja. Mnogi niso imeli sreče, da bi z nami dočakali svobodo. Toda svet se ni ničesar naučil iz preteklosti. Spet grnadijo nevarno orožje. Prestrašeni smo, sprašujemo se, ali res ni nikogar, ki bi jastrebom porezal peruti.

Konec

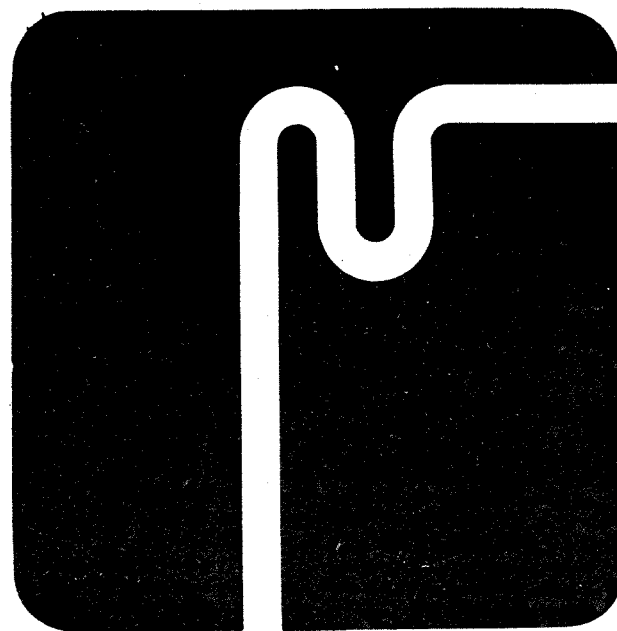

SOZD KEMIJA

DO TEOL – LJUBLJANA

TOVARNA POMOŽNIH
SREDSTEV IN SINTETSKIH
PRALNIH SUROVIN –

BRZOJAV: TEOL LJUBLJANA □ ŽIRO RAČUN 50103-601-15031 □ UPRAVA: ZALOŠKA 54 – 61001 □ POŠTNI PREDAL 299-VI □ TELEFONI: N. C. (061) 444-162 □ DIREKTOR: 445-800 □ ŠEF RAZVOJNO-RAZISKOVALNE SLUŽBE: 441-979 □ ŠEF KADROVSKE SPLOŠNE SLUŽBE: 441-357 □ TOVARNIŠKA 48, N. C. 441-304 □ ŠEF TEHNOLOŠKO-INVESTICIJSKE SLUŽBE: 441-704 □ ŠEF NABAVNE SLUŽBE: 441-288 □ ŠEF PRODAJNE SLUŽBE: 441-321 □ ŠEF FINANČNE SLUŽBE: 441-304 □ SALDAKONTI: 441-529 □ ŠEF PLANSKO-ANALITSKE SLUŽBE: 441-304 □ TELEX 31324

velana

tovarna zaves p.o.
ljubljana,
šmartinska 52

Mercator – mednarodna trgovina

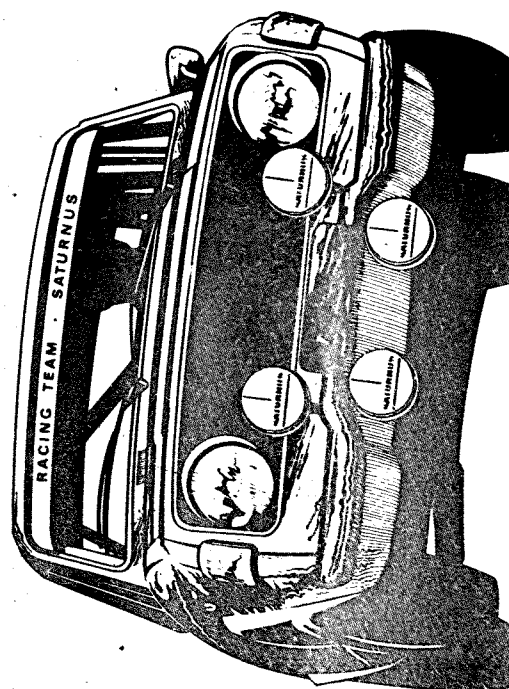
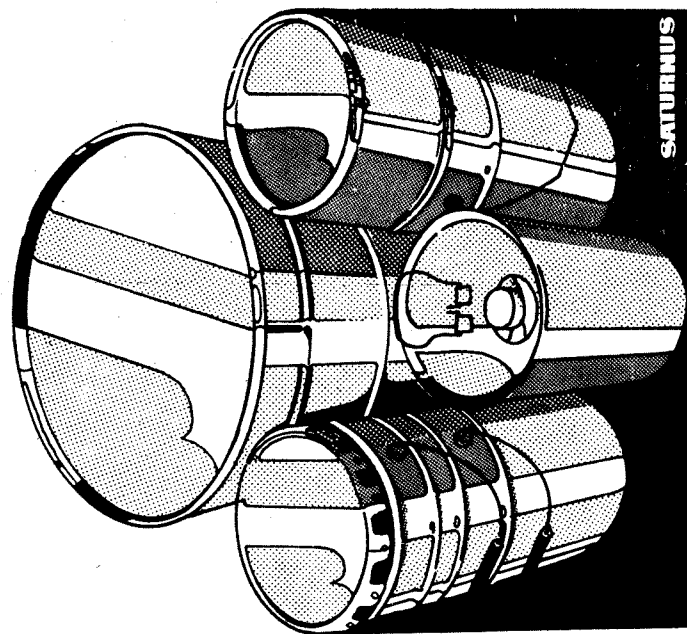
*Organizacija za
opravljanje del zunanje
in notranje trgovine,
proizvodnje, predelave
in poslovnih storitev, n.
sol. o.*

Ljubljana, Titova 66

Telefon: (061) 310-688
Telegram: Slovsad Ljubljana
Telex: 31-379
Poštni predal: 95, 61109 Ljubljana

SATURNUS Proletarska 4, Ljubljana

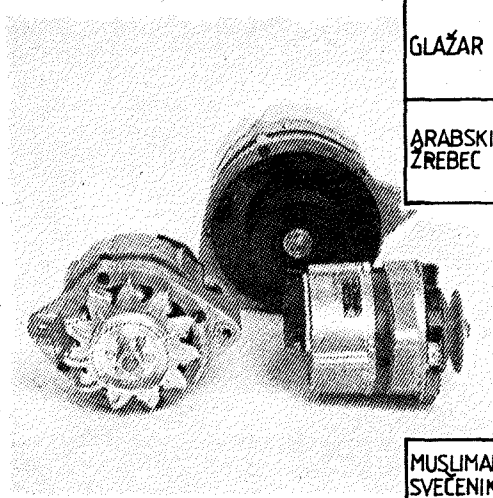
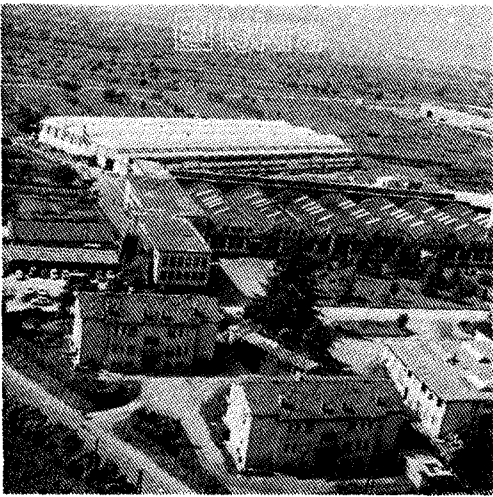
SATURNUS

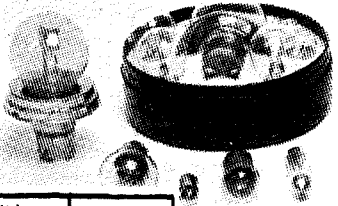
NAGRADNA
KRIŽANKA

Iskra tozd
Avtoelektrika
Nova Gorica

Razpis nagradne križanke

Tokrat vam je nagradno križanko pripravila tovarna Iskra, tozd Avtoelektrika iz Nove Gorice. Pri reševanju vam želimo veliko uspeha, rešitve pa pošljite do 26. januarja 1984 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, Ljubljana. Na spodnji levi rob pripišite oznako Iskra.

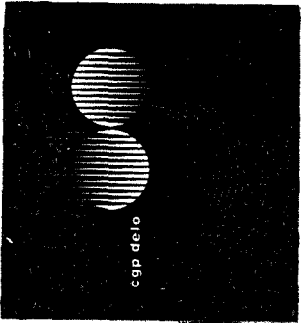
VEZNIK	SOCVETJE	SORAZMER DEL	LESEN PLUG	SREBRO		TROVESLAČ	SLAP SAVINJE	KIS	PANČEVO	
					KRDELO SLOVENS. NOGOMET.					
GORA NA PRIMORSK. OČE				ROGELJ T.Ž. IME					DOLINA NA KOROSKEM DVIG	
										REKA MED IRANOM IN SZ
GLAŽAR				ŽID. Ž. IME ŠTEVNIK				VRSTA ROŽE KATRAN		
ARABSKI ZREBEC			PALICA PRI FLUGU POLOSEL				TRST DEVET PEVCEV		STAR SLOVAN DEL VOZA	
GOGO IVANOVSKI	NADLEŽNE ŽUŽELKE ARABSKI POGLAVAR				HUNSKI POGLAVAR TRINOČ					
								SRB. IME ŽEN. IME		
MUSLIMAN SVEČENIK				UJEVIČ BOTER				ST. OČKA JONES		
KRAJ PRI LJUBLJANI			STRGALKA JAPONSKA IGRA							
							MAKARSKA			

**NAGRADNI
KUPON**

IME: _____

PRIIMEK: _____

NASLOV: _____

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje
Delo

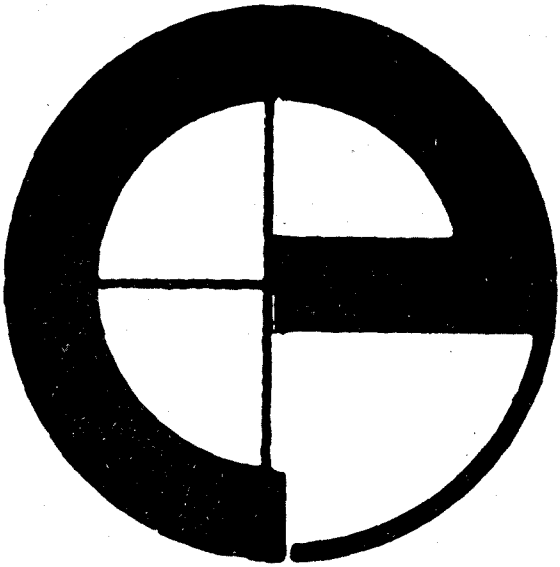
TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35
p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj

Predstavništvo Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

- stavljenje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

Emona
blagovni
center

o. sub. o.

Ljubljana

61112 Ljubljana,
Šmartinska 130,
Slovenija, Jugoslavija

telefon: (061) 441-944
Telex: 31-135 YU Emona
p. p.: 18
Tekoči račun: 50100-607-65763

V spomin na Rada Pehačka

Na nedavni ustanovi skupščini Doma invalidov in borcev NOV na Malenškovi 1 v Ljubljani so predstavniki borčevskih in invalidskih organizacij namenili največ pozornosti delu dosedanjega Sveta doma in gradbenega odbora pri obnovi in gradnji športno-rekreativnih objektov, namenjenih borcem NOV in invalidom.

Za obnovo in gradnjo je bilo treba zbrati precejšnja sredstva. Nemalo zaslug pri tem imajo nekatere organizacije združenega dela, dosedanja Svet doma, velik pa je tudi delež pokojnega Rada Pehačka, znanega borca, revolucionarja in nosilca partizanske spomenice. Z obnovo sedanjih in gradnjo novih športnorekreativnih poslopij naj bi začeli leta 1980, končali pa 1985. Toda dosedanja Svet je upošteval podrazitve in omejitve glede novih naložb, tako da so že končana vsa gradbena dela, vredna približno 4 stare milijarde dinarjev.

Kljub prizadevanjem Sveta doma in gradbenega odbora se niso mogli izogniti vrtočlavi-

mu naraščanju cen. Nova skupščina bo o tem še spregovorila na prihodnjih sejah.

Ob koncu ustanovne skupščine so sprejeli predlog, da se bo dom imenoval po Radu Pehačku v zahvalo za njegove zasluge pri razvoju športno-rekreativne dejavnosti med borci in invalidi, ter pri zbiranju finančnih sredstev za obnovo in gradnjo doma. Dan po ustanovni skupščini Doma invalidov in borcev NOV Rado Pehaček je bila volilno-programska konferenca društva invalidov občine Ljubljana Šiška, ki so se udeležili predstavniki borčevskih, invalidskih in družbenopolitičnih organizacij, med njimi tudi narodni heroj Stanko Semič-Daki. Največ pozornosti so namenili položaju invalidov, ustanavljanju aktivov v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih ter delu in nalogam na novo izvoljenega izvršilnega odbora in skupščine društva invalidov.

Ob tej priložnosti je podpredsednik SO Ljubljana Šiška Branko Kovačič izročil najviš-

Vinko Rakovec prejema državno odlikovanje Foto: J. Čurin

ja državna odlikovanja in družbena priznanja najzaslužnejšim delavcem te humanitarne organizacije. Red dela s srebrnim vencem sta prejela Vinko Rakovec, ki sedaj prevzema dolžnost predsednika Zveze invalidov mesta Ljubljane, ter Jože Tič, Slavko Podlipec pa je bil odlikovan z redom republike z bronastim vencem.

Jože Čurin

To zgodilo se je...

... Ob vznožju hribov se je dan rodil. V tej lepi uri, zanje neveseli, so se poslednjikrat tesno objeli. Krog njih se južni veter je lovil.

Ob vznožju hribov se je dan rodil. Kot voz po klancu so zdrdrali strelji, za hip so ptiči v vejah onemeli in črni oblak je jutranjico skril...

Petek je bil, 30. december minulo leto. Gramozna jama na Svetju v Medvodah v večernih urah. Gosta megla ni prizanesla udeležencem spominke slovesnosti, ki je bila ta dan ob spomeniku, v počastitev 40-letnice od tistega dne, ko so na tem kraju ugasnila življenja nedolžnih talcev, ki so se zavedali, da je kljub bližajoči se smrti svoboda na njihovi strani.

Kot vsa leta doslej, so tudi ob koncu lanskega leta v spomin na padle izzvenele recitacije in žalostinke učencev osnovne šole, DPD Svo-

boda, pihalnega orkestra Donit in medvoškega moškega pevskega zbora. »Vsako leto s skromnostjo, a z vsem srcem nas vseh, od pionirjev, krajanov, delovnih ljudi pa do predstavnikov borčevskih in družbenopolitičnih organizacij, želimo počastiti spomin na padle, ki so tu, skoraj na pragu svobode, darovali sebe za svobodo, ki so jo le želeli...« je med drugim poudarila Nada Tičar ob spominski slovesnosti v medvoški Gramozni jami.

Jože Čurin

Javna družbena priznanja

Kot vsako leto so v Slovenski Bistrici ob njihovem občinskem prazniku, ki jih spominja na poslednjo borbo danes legendarnega Pohorskega bataljona, podelili javna družbena priznanja.

Ta priznanja so podelili na slavnostni seji vseh zborov občinske skupščine, ki so se je poleg delegatov pobratnih občin Svetozareva in Čičevca ter bratske občine Bosanska Dubrava udeležili še

Sergej Kraigher, Mitja Ribičič, Franc Poglajen, Boris Čizmek-Bor in drugi.

Priznanja so prejeli: Marcel Supe - plaketo občine kot najvišje priznanje, nagrado Pohorskega bataljona Ferdo Serbelj, priznanja občine pa so dobili Rudi Levart, Alojz Mikolič, Tomislav Jovanovič iz Svetozareva, Drago Rojko, Vida Orthaber, Jožica Janežič, Erik Berčnik, Anton Šuc, Jože Kranjc

in Jože Slaček.

Nagrajencem sta priznanja za njihovo družbenopolitično delo izročila Adolf Klokočnik, predsednik občine Slovenska Bistrica in Ivan Ferk, predsednik SZDL. V kulturnem delu pa so nastopili člani KUD Črešnjevca, učenci tamkajšnje šole, ki nosi ime po Veljku Vlahoviču, učenci glasbene šole in oktet teritorialne obrambe.

Franjo Hovnik

ŠPORT IN REKREACIJA

Borci, Cerklje vabijo

V Cerkljah na Gorenjskem in drugih vaseh pod Krvavcem je vse pripravljeno za nedeljski, peti množični smučarski tek »Gorenjskega odreda«.

Organizatorji pričakujejo, da se bo te spominke in smučarske prireditve udeležilo 1500 tekmovalcev, ki se bodo pomerili v sedmih kategorijah. Moški in ženske bodo tekli na petindvajset kilometrov dolgi progi, rekreativci na sedemkilometrski, prav toliko pa meri tudi pionirska proga.

Letos prvič bodo v posebni kategoriji tekli borci. Njihova proga bo dolga sedem kilometrov, tek pa se imenuje po našem časopisu. Po teku se bodo borci-smučarji zbrali v kulturnem domu v Cerkljah, kjer jim organizatorji pripravljajo družabno srečanje. Tako tek ne bo imel zgolj tekmovalnega značaja, ampak tudi družabnega.

Vsi, ki se niste prijavi udeležbe in plačali startnine, boste to lahko storili v Cerkljah. Startnina znaša 200 dinarjev, pionirji in pionirke pa startajo brezplačno. Organizatorji bodo vsem tekmovalcem izročili spominske značke. Kakšna bo, ali zlata, srebrna ali bronasta, je odvisno od zaostanka za časom zmagovalca. Po pošti pa bodo vsakemu poslali tudi priznanje.

Vsa priznanja bodo izpisali na računalniških Delta Iskra, ki je tudi pokrovitelj smučarskih tekov v Cerkljah. Sicer pa ta delovna organizacija skrbi za obdelavo podatkov na enajstih smučarskih prireditvah, od tekem za svetovni pokal pa do množičnih spominskih prireditev.

B. K.

ŠPORT IN REKREACIJA

RADIO ŠE POMNITE - TOVARIŠI

V nedeljo, 15. januarja 1984 bo na I. programu Radia Ljubljana na sporedu oddaja, v kateri bodo nekdanji komandanti in komisari slovenske narodnoosvobodilne vojske obujali spomine na soborce Milovana Šaranovića, Predraga Jevtića in druge tovariše, ki so prišli iz vrhovnega štaba v Slovenijo proti koncu leta 1942. Poslal jih je komandant vrhovnega štaba NOV in POJ Tito. V slovenskih brigadah, divizijah in korpusih so se kot komandanti bojevali za svobodo slovenskega naroda in nekateri med njimi zanj žrtvovali svoja življenja.

Obvestili

Odbor skupnosti borcev letalcev prekomorčev prosi vse nekdanje pripadnike 1. in 2. letalske eskadrilje NOVJ ter mehanične letalske čete, naj pošljejo svoj naslov občinskemu odboru ZZZB NOV Piran. Podatke potrebujemo v zvezi s proslavo 40-letnice oblikovanja omenjenih enot.

Odbor

Osnovna organizacija ZB NOV Javornik Jese-nice organizira v počastitev 51 kurirjev, padlih v Karavankah, smuk karavanskih kurirjev, ki bo v nedeljo, 15. januarja 1984 s startom ob 10. uri. Ker v Javornškem Rovtu ni dovolj snega, bo tekmovalje na smučiščih v Podkorenu. Med drugimi kategorijami, kot so šole, ZSMS, TO, JLA, ZRVS in druge, bo tudi kategorija članov ZB. Zato komisija za rekreacijo pri odboru Prešernove brigade vabi člane ZB, tekmovalce v alpskih disciplinah, naj se prijavijo na ZB NOV Javornik Koroška Bela, tovarišu Jožetu Zidarju, telefon (064) 81-561 int. 2339 ali uro pred tekmovaljem na smučišču.

Odbor za rekreacijo pri odboru Prešernove brigade

Zahvala

Občinski odbor ZZZB NOV Črnomelj pripravi vsakič ob novem letu skromno obdaritev za svoje bolne in ostarele člane iz krajevnih ZB v občini. V skromnem darilu je izražena tudi čvrsta vez in povezanost med nami borci, kakršna je bila med NOB. Danes, ko smo ostareli in bolni, smo darila tem bolj veseli. Zato se v imenu obdarovancev iskreno zahvaljujemo občinskemu odboru ZZZB NOV Črnomelj za izkazano pozornost do svojih članov.

Tone Jerman

Reševalcem nagradne križanke

Izmed tistih, ki so pravilno rešili našo nagradno križanko »Hoteli Palas«, bodo knjižne nagrade dobili: **Franc Gričar** Ravgavska 31, Novo mesto, **Gregor Rupnik**, Sercejeva 10, Šoštanj in **Ivo Znidar**, Graska 15, Litija.

Pravilna rešitev križanke je: kokta, humor, moč, obrok, orija, Aja, peon, atol, Darej, termalne kopeli, er, Eil, Nil, inhalacija, asa, Nioba, apel, ti, Kras, Ana, br, ol, nit, lar, pas, retina, acer, Nuška, letališče, Sas, Osim, bazen, omela, komat.

Pogovor z Janezom Wuttejem-Lucom, predsednikom Zveze koroških partizanov v Celovcu

Zazrti v preteklost in čim tesneje povezani

»Zvezo koroških partizanov smo ustanovili že 6. marca 1946. leta v dvorani Peterhof v Celovcu. Prav gotovo zaradi tega, da bi se lahko organizirano zoperstavili nekdanjim nacistom in tolerantnemu odnosu takratnih britanskih zasedbenih oblast, ki so se ne le povezale z medvojnimi nacisti, ampak so celo skupaj z njimi trpinčile in preganjale partizanske borce in druge demokrate v boju za svobodo.

Ob ustanovitvi Zveze smo tudi sklenili, da moramo predvsem skrbeti za ohranjanje revolucionarnih in borbenih tradicij NOB. Že takrat smo namreč bili priče oživljanj neofašizma. Borci si na avstrijskem Koroškem prizadevamo, da bi naš boj nadaljevala mladina. Glede tega imamo že nekaj lepih zgledov.

Kako je vaša Zveza organizirana?

»Njeno delo je usmerjeno široko frontovsko, ne glede na ideološko prepričanje posameznikov. Včlanjena je v Zvezo slovenskih organizacij, ki je naslednica OF. Naša zveza si že vsa leta prizadeva za čim tesnejše sodelovanje z naprednimi silami in organizacijami v Avstriji.

Kakšno pa je sodelovanje med vašo Zvezo in borčevskimi organizacijami v matični Sloveniji?

»Zelo dobro. Predvsem nam veliko pomaga RO ZZZB NOV Slovenije, osrednji odbor koroških partizanov v Ljubljani, občinska združenja in krajevne organizacije ZZZB NOV obmejnih občin od Maribora pa tja do Jesenic. Brez tako dobrega sodelovanja in izdatne pomoči naša Zveza ne bi mo-

gla sprejeti vseh dosedanjih načrtov in marsikaj bi ostalo neuresničeno.

Dobre odnose imamo tudi s Koroškim pokrajinskim muzejem, revulucije v Slovenjem Gradcu. Njihovi delavci so nam pomagali urediti spominsko razstavo na Peršmanovi domačiji. Prav tako tesno sodelujemo z Muzejem ljudske revolucije v Ljubljani, ki smo mu dali na voljo vse dokumente iz NOB na Koroškem.

Zveza se dobro zaveda svojega zgodovinskega in političnega poslanstva. Zelo si prizadevamo, da bi nadomestili vse, kar smo prejšnja leta zamudili. Da bi bili pri svojem delu še bolj učinkoviti, smo po vsej zamejski Koroški ustanovili osem področnih odborov, ki vsi dobro delajo.

Naši borci prihajajo v leta. Na zadnjem občnem zboru

smo zaradi tega tudi sklenili, da se lahko v našo zvezo vključijo še mladi, poštvovalni in zavedni naprednjaki, ki nas bodo nasledili.

Na občnem zboru Zveze v Celovcu ste med drugim govorili o vaših prizadevanjih za uresničitev narodnostnih pravic?

»Seveda! Zelo je boleče, da se moramo po tolikih letih, ko smo premagali fašizem, še vedno boriti proti njihovim ostankom. Sovražnik je sicer uradno premagan, njegov duh in taktika se spreminjata.

Ko gre za izpolnitev 7. člena avstrijske državne pogodbe, pozabljajo na tisto, s čimer so se prej postavljali. Brez partizanske borbe v letu 1945 ne bi

dobili dvojezične zakonodaje, ki pa jo je v letu 1958 ukinil takratni deželni glavar Wedenik na pritisk Heimatdiensta. Tudi ne bi bilo slovenske gimnazije in ne tistih dvojezičnih napisnih tabel po obrobni krajih Koroške, ki so pozneje doživljale že znano usodo.

Tako se torej vaša Zveza skupaj z Zvezo slovenskih organizacij in Narodnim svetom koroških Slovencev po tolikih letih še vedno bori za temeljne manjšinske pravice?

»Tako je! Če hočemo koroški Slovenci ohraniti svojo narodno identiteto, samostojnost, narodno zavest in kljubovati vsem pojavom, moramo združiti vse naše sile. To tembolj,

ker nas z raznih strani »tolažijo«, češ, da je treba potrpeti in da se bo že nekako uredilo, da nam bodo naše pravice, ki so zajamčene v 7. členu državne pogodbe, tudi priznane. To je seveda zelo težko verjeti.

V zadnjem času nam nena-klonjeni ali celo sovražni elementi podtikajo in hočejo prikazati v sredstvih javnega obveščanja in na televiziji, češ da se je odporniško gibanje na

Koroškem pričelo šele proti koncu vojne. Kar zadeva partizane pa, da so se na Koroškem borili za komunizem in za priključitev tega dela Koroške k Jugoslaviji.

Nemški nacisti so v Železni kaplji, Borovljah in Selah že v letu 1942 zaprli več kot 200 protifašistov. Kljub strahovitemu nemškemu terorju so odporniško gibanje in koroške partizanske enote dosegle tolikšen razmah, da so celo nacistični veljaki obupali in razglasili ozemlje južno od Drave za »Dominiertes Bandengebiet«. Zato mora naša Zveza stalno razkrinkavati takšno lažno propagando in javnosti dokazovati, da so se koroški partizani borili za osvoboditev Avstrije. Borci na avstrijskem Koroškem in z nami nemško govoreči demokrati menimo, da je boj za narodnostne pravice slovenske manjšine in pravzaprav tudi Hrvaške, v bistvu tudi boj za demokratično Avstrijo.

In kakšne so vaše prihodnje naloge?

»Cimprej bi radi izdali pregled vseh partizanskih obeležij in spomenikov na Koroškem v obeh jezikih, z zgodovinskim uvodom in kratkim opisom. Skrajni čas je, da postavimo obeležja še tam, kjer je izkravala večja ali manjša partizanska enota, bila zajeta in na zverinski način umorjena. Slej ko prej naj bi končali tudi popisovanje zgodovine na Koroškem. Da bi ohranili zgodovino in razvijali tradicije ter jih prenašali na mlajše generacije, bomo nadaljevali s partizanskimi pogo-di, v kraje, ki so bili pomembni v času NOB.

Osrednji odbor koroških partizanov v Ljubljani in Zveza koroških partizanov sta pripravila za vse partizane, domačije in aktiviste zahvalne diplome z značko OF, kot priznanje njihovi poštvovalnosti in prispevku k zmagi nad fašizmom. Takšna priznanja bodo dobili tudi sodelujoči nemško govoreči demokrati na Koroškem.

Še tesneje se bomo povezali s štajerskimi in avstrijskimi borci in antifašisti, zlasti na Koroškem, ter dunajskimi in dokumentacijskim arhivom na Dunaju. Želimo tudi obnoviti akcijo za Gašparjevo bralno značko. Ne gre le za branje knjige Gamsi na plazu, temveč za prebiranje razne antifašistične literature iz NOB.

Drago Miklavc

Janez Wutte-Luc, predsednik Zveze koroških partizanov

V spomin na Eda Bolkovega

Edo Turk, po domače Bolkov, je umrl 20. novembra lani. Tako se je s hrčljivi iz ulice Ghega v Trstu, kjer je usodnega 23. aprila leta 1944 nemški gestapo zverinsko obračunal z borci za svobodo, Edovima bratoma Francem in Joškom ter sestro Micko, pridružila še ena boleča izguba.

Edo se je vse od malega kalil v delu in kraški burji v časih, ko smo otroci, kot je sam rad omenjal, poljubljali kruh, saj je bil v kritičnih vojnih in drugih hudih časih zelo poredkoma na jedilniku številne, enajstčlanske Bolkove družine.

Posnemajoč svoje rodoljubne starše je Edo skupaj z brati in sestrama stisnjenih zob in pesti ob trdem delu na domači kmetiji srečno previharil vse težave zlohotnega in nevarnega fašizma ter se skupaj s svojci vključil v narodnoosvobodilno vojno. Šel je po poti, ki so mu jo nakazali prvoborci Karlo Maslo, Ivan Turšič-Iztok in drugi tovariši iz Pivške in Brkinske čete.

Bolkov Edo se je aktivno vključil v NOV takoj po vrnitvi iz delovnega bataljona in po zlomu fašistične Italije. Ognjeni krst je prejel med partizansko ofenzivo konec septembra 1943. leta na nemško tankovsko kolono in elitno enoto SS nad Razdrtim in drugod po Nanosu. Edo je bil borec Gradnikove brigade, kasneje pa je delal kot starešina v intendaturi na širšem območju 9. korpusa. Spomladi leta 1944 je bil sprejet v SKOJ in je služil NOV z vso zagnanostjo mladega človeka, ne glede na moralne in fizične žrtve svoje družine pod fašizmom.

Po vojni je bil voljen v razne organe ljudske oblasti v domačem kraju in v okviru občine Postojna. Posebej se je odlikoval kot organizator in gospodarstvenik v kmetijski zadruzi in kot direktor tovarne mesnih izdelkov v Postojni. Tam se je pred nekaj leti tudi upokojil, vendar je še naprej delal v vseh družbenopolitičnih organizacijah. Konstruktivno, človeško in kot pošten član ZK se je zavzemal za napredek naše socialistične družbe in svojih krajanov. Edo je delal vse do zadnjega diha, bil je steber krajevnih skupnosti Hrenovice, kjer bo še dolgo nenadomestljiv. Prav tako bo ostal nepozaben v spominih in srcih hrenoviških krajanov. Za velik prispevek pri gradnji domovine je Edo prejel številna odlikovanja in priznanja.

L. B.

Olga Potokar-Grbin

Tiho, kakor je zadnje čase živela, se je letošnjo jesen poslovila od znancev in prijateljev Olga Potočar-Grbin, borka iz znane dolenjske partizanske družine.

Pokopana je v majhni istrski vasi Ližnjanu, kjer je bil od poroke naprej njen drugi dom.

Spadala je med tiste naše zavedne ljudi, ki so že pred drugo svetovno vojno sodelovali v naprednih organizacijah. Tako je nastopala kot vnet članica Sokola v telovadnih vrstah in se udeleževala tudi širših zborov (vsesokolskega zleta v Sarajevu 1932. leta...). Vzgojena v družini z desetimi otroki je bila vajena trdega kmečkega in gostilniškega dela.

Željna znanja, se je prijavila na poseben tečaj za otroške vzgojiteljice v Beogradu in ga tudi uspešno končala. Nabrala si je vrsto izkušenj in je vestno celo vrsto let opravljala delo otroške negovalke, tudi v povojnih letih v Mariboru in kasneje v Pulju.

V narodnoosvobodilnem boju je sodelovala od enainštiridesetega leta na domači Mirni peči. Znanje so njene nabiralne akcije ob Miklavžu in božiču v prvih vojnih letih. Niso je omajale ne pikre pripombe ne nevarnosti. Nobena pot ji ni bila pretežka, noben napor odveč.

Ko je v zgodnji pomladi dvainštiridesetega padel njen mlajši brat Lojz (med prvimi mirnopskimi žrtvami), ni omagala. Vztrajala je tudi, ko sta kasneje padel njen starejši brat Karel in najmlajši - Tinček. Še z večjo vnemo se je zagnala v delo.

Ko so se zgodaj jeseni 1942. leta, po veliki italijanski ofenzivi, okupatorji in njihovi pomagači začeli znati nad prebivalstvom, so izropali tudi Potočarjev dom na Mirni peči. Domače so izgnali v internacijo in zapore. Olga se je znašla tudi v teh, izredno

oteženih okoliščinah. Povezala se je z OF in delovala naprej. Ko so jo izpustili sovražniki iz zapore, je morala predvsem zaradi belogardistov proč od domačega kraja. Še vedno pa je niso prestrašili.

Takoj po vojni je na Mirni peči skrbela za obnovitev in posodobitev življenja. Marsikdo se še danes spominja graditve ambulante RK in drugih akcij, ki jih je podžigala Olgina vnema.

Cez čas jo je poklicno delo zvalo naprej v Maribor in kasneje v Pulj, kjer si je ustvarila dom in še dolga leta vneto delovala v vrtcih in v družbenopolitičnih organizacijah. Hitro si je pridobivala nove prijatelje in njeno delo je bilo nadvse cenjeno.

Vsi, ki smo poznali njo in njeno delo in smo jo imeli radi, se bomo spominjali njene iskrene tovarištva in humanosti.

Mara Rupena

V spomin Ludviku Smrekarju

Kot letnik osemnajst je pripadal tistim generacijam, ki so bile rojene za boj, za to, da z osvoboditvijo naroda postavijo na glavo tudi stari svet in ustvarijo temelje lepšega, bolj človeškega. Izhajal je iz skromne delavske družine iz Podlipoglava. Kot mlad delavec je v pevskem zboru zadvoške »Vzajemnosti« vsrkal mnoge revolucionarne misli. Zato ni čudno, da je bil poleti 1941. leta zaprt in se po pobegu znašel v znameniti Molniški partizanski četi. Kasneje je postal intendat Stanetovega drugega štajerskega bataljona na Pugledu in v hudi zimi 1941-42 je navezal najtesnejše stike z ožljem OF. Februarja 1942 je bil ranjen v spopadu z obmejno italijansko milico. Po ozdravitvi je bil komandant »šolskega logorja« za Pugledom, skozi katerega je šla cela vojska novih partizanov proti Polici in na Dolenjsko. Spremljal je tudi del izvršnega odbora in glavnega poveljstva, ki je z Borisom Kidričem na čelu potovalo na Kočevsko.

Pomembno nalogo je opravil takrat, ko je skrbel za zavarovanje in oskrbo dola glavnega poveljstva, CK in izvršnega odbora, ki so se pred odhodom v Dolomite zadrževali na Razori in v hribih proti Javoru.

Kot komandant tretjega bataljona ZDO je sodeloval pri zasnovi številnih akcij, zlasti ob napadih na belogardistične postojanke ob Polja, Bizovika do Police. Prve mesece 1943. je odšel v Dolomite in potem na Dolenjsko.

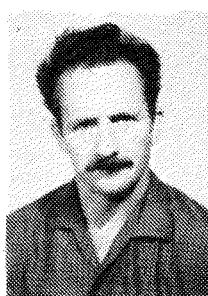
Po končani vojni je z vsemi silami sodeloval pri obnovi porušene domovine. Opravljal je vrsto dolžnosti; tako je bil član občinskega komiteja ZKS, predsednik občinskega odbora UROJ, član republiškega odbora UROJ, delegat zvezne konference ZP in UROJ, član okrajnega odbora ZVVIJ, član gospodarske zbornice in predsednik sveta za obrt, večletni predsednik združenja za kmetijsko mehanizacijo SRS, večletni predsednik združenja za proizvodnjo kmetijske mehanizacije v Beogradu, podpredsednik republiškega odbora za tradicije in zgodovino NOB in odbornik mestne skupščine Ljubljane. Ob vseh teh funkcijah pa je bil tudi uspešen gospodarstvenik in nazadnje je bil generalni direktor delovne organizacije Agrostroj.

Naša družba se mu je za njegovo delo med vojno in po njej oddolžila s priznanji. Ludvik Smrekar je bil nosilec partizanske spomenice 1941, reda za hrabrost, reda za slug za narod II., reda bratstva in enotnosti II., reda za vojne zasluge II. in reda dela II. stopnje.

Ob smrti senatorja Umberta Terracinija

V Rimu je decembra umrl komunist in senator Umberto Terracini, eden od ustanoviteljev komunistične partije Italije. Več kot šestdeset let je bil v prvih vrstah borcev proti fašizmu in za pravo demokracijo v Italiji, tudi v letih po drugi svetovni vojni. Nad sedemnajst let je preživel v fašističnih zaporih in konfinacijah, prav tako kot naš Joža Srebrnič, s katerim je bil senator Terracini konfiniran na otoku Ponzi.

V zvezi s smrtjo tovariša Srebrniča sva si s Terracinijem pred dvainajstimi leti izmenjala več pism. V enem izmed pism je senator Terracini omenil, da mu je o smrti tovariša Srebrniča znano samo to, da je

Ivan Ferlič

Ivan Ferlič se je rodil 1927. leta v Trbovljah. Od avgusta 1941. leta je bil v internaciji. Od 1944. leta je bil v NO Podravska Slatina in kasneje v Osječki udarni brigadi. Umrl je avgusta lani v Trbovljah.

Franc Šmit

Rodil se je 1921. leta v Trbovljah. Bil je borec Šlandrove brigade in kurir v štabu 4. operativne cone. Od njega smo se poslovičili avgusta lani v Trbovljah.

Rudolf Babuder

V Brezovici pri Materiji smo se novembra lani poslovili od Rudolfa Babuderja, rojenega 1904. leta v Materiji. Po zlomu Italije je postal član OF za vas Materijo in kasneje tajnik.

Miran Juvan

Oktober lani je umrl Miran Juvan iz Zagorja. Rodil se je 1920. leta. V začetku okupacije je denarno in organizirano pomagal v OF. Leta 1943 je bil aretiran in odpeljan v taborišče. Bil je odlikovan z medaljo zaslug za narod.

Jože Ključevšek

Od Jožeta Ključevške smo se poslovičili oktobra lani na zagorskem pokopališču. Rodil se je 1908. leta na Lokah pri Zagorju. Med aktivne borce se je vključil 1944. leta in se bojeval v Šlandrovi brigadi in na dolenskem vojnem področju. Za zasluge v NOV je bil dvakrat odlikovan.

Ivanka Rožič

Novembra je umrla Ivanka Rožič-Urška, rojena 1903. leta v Pregari. Leta 1943 je bila izvoljena za predsednico Rdečega križa za 9. istrski rajon, naslednje leto pa je bila blagajničarka AFŽ. Fašisti so ji požgali dom, vendar ni klonila. Ves čas je aktivno delala za NOB. Konec leta 1944 je bila zaprta v Buzetu. Za svoje delo je sprejela več odlikovanj. Od nje smo se poslovičili na Skofijah.

IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI IMELI SMO LJUDI

padel med NOB kot partizan. V daljšem pismu sem mu potem sporočil vse nadrobnosti o tragični smrti tovariša Srebrniča dne 11. julija 1944, ko je utonil v narasli Soči. Terracini se mi je v pismu z dne 20. junija 1972 zahvalil za podatke. Med drugim je v pismu zapisal tudi tole: »V našem časniku »L'antifascista« imam namen napisati nekaj stolpcev v njegov spomin, saj Srebrnič ostaja resnično zgled vsem, ki jim je bil protifašizem - in jim je še - glavni razlog njihovega političnega in socialnega boja. Tudi tu v Italiji se ga mnogi spominjajo, čeprav morda manj neposredno kot tovariši Slovenci, ki so skupaj z njim bojevali zadnje slavne bitke.«

Nemalo sem bil presenečen, ko sem konec julija 1972 po pošti prejel pet izvodov časopisa z objavljenim Terracinijevim člankom. Ob strani članka je bila objavljena tudi pesem Smrt v Brdih z notami - v slovensčini!!! - katere fotografije, posnete iz pesmarice Pesmi za mladenke, sem mu bil poslal skupaj s podatki o smrti tovariša Srebrniča. Tako je naša lepa partizanska pesem izšla v slovensčini v tistem Rimu, kjer je fašistični diktator z balkona Beneške palače tolikokrat grmel in grozil Slovincem na Primorskem z uničenjem in smrtjo!

Pa ne samo to. Skupaj s Srebrničem, senatorjem Terracinijem, Francem Štoko in drugimi slovenskimi in italijanskimi protifašisti je bila na otoku Ponzi konfinirana tudi italijanska pisateljica Cesira Fiori, učiteljica po poklicu. Od 1933 do 1943 je bila po fašističnih zaporih in konfinacijah. Po osvoboditvi je napisala knjigo: Una donna nelle carceri fasciste - Žena v fašističnih zaporih. Uvod v knjigo ji je napisal prav senator Umberto Terracini. V knjigi je posvetila dve strani našemu Srebrničju. Opisala ga je kot - predsednika mednarodne organizacije kmetov, advokata, genialnega jezikoslovca, globokega poznavalca marksizma, učenjaka etnologije in socialnih ved, poznavalca problemov vseh slovanskih narodov. V konfinaciji je pisal obširno delo o zgodovini Slovencev, o razvoju naroda, jezika in naved. To veliko delo so mu fašisti zaplenili, ko je leta 1938 po prestani konfinaciji zapuščal otok Ponzo. Avtorica ni mogla najti dovolj besed o človeški dobroti našega Srebrniča. Po osvoboditvi me je leta 1972 prosila, da bi ji poslal ploščo s pesmijo Smrt v Brdih. To sem rad naredil. V pismu mi je potem sporočila, da so jo poslušali številni tovariši, ki stanujejo v tistem delu Rima kakor ona.

Naj bodo te vrstice v spomin na dobre tovariše - komuniste, ki jih ni več med nami: Joži Srebrničju, senatorju Umberto Terraciniju, učiteljici Cesiri Fiori, Francu Štoki in vsem številnim drugim tovarišem, ki so trpeli po fašističnih zaporih.

Andrej Pagon-Ogarev

Lojzeta Murna vsi pogrešamo

Pol leta je poteklo, kar se je v Poljanah pri Dol. Toplicah množica nekdanjih soborcev, domačinov ter prijateljev zbrala ob preranem grobu 63-letnega Lojzeta Murna. Od pomladi 1942 je pomagal graditi roške partizanske bolnišnice, skrbel vse do konca vojne za njihovo varnost in oskrbo, zdaj pa so ga že dolgo, dolgo vrsto let poznali ljudje iz vseh krajev Slovenije kot enega najboljših vodnikov po partizanskem Rogu. Najbolj ga je bila vesela mladina, ki v trumah prihaja na Rog na obiske te naše nikoli premagane partizanske trdnjave. Lojze je znal povedati najbolj zanimive dogodke iz let NOV na domač, prikupen in vabljen način, da je pritegnil stare in mlade. Ljudje so ga spraševali, kako je bilo med vojno na Rogu in v krajih pod roškimi gozdovi.

Spomladi 1942 je Lojze Muren odšel med roške partizane, že julija 1942 pa so ga sprejeli v vrste komunistov. Do konca vojne je opravljal zelo odgovorne naloge pri varovanju skrivnosti bolnišnic na Rogu, saj ga je poznal ko domačo hišo in bil sposoben sodelavec tovarišev, ki so vodili te naše predragocene zdravstvene postojanke. Po osvoboditvi se je kot aktiven družbenopolitični delavec takoj vključil v obnovo, bil je član okrajnega komiteja KP, sekretar občinskega komiteja pa predsednik občinskega vodstva ZB v Dolenjskih Toplicah. Domače Poljane mu bodo vedno hvaležne za napredek in razvoj, ki so ga dosegle tudi s pomočjo njegovega dolgoletnega prizadevanja. Socialistična skupnost se ga je spomnila s številnimi odlikovanji za vse, kar je dal osvoboditvi in revoluciji.

Pol leta je minilo, odkar smo se poslovičili od Lojzeta Murna - a ga še danes vsi pod Rogom radi jemljejo v spomin, se nasmejajo na račun njegove bistroumnosti in zdravega humorja, s katerim se je tako zelo priljubil našim ljudem. Pogrešajo pa ga vsi, morda še najbolj njegovi ljubi roški gozdovi, Baza 20 in mladi rodovi, ki jim je tako iz srca odstopal skrivnosti partizanskega Roga.

Ljudje ne pravijo zaman: kdor je živel in delal za narod tako kot Murnov Lojze, tega ne moremo pozabiti.

Tone Gošnik

Andrej Korenčan

Goriško vojno področje

Ob letošnjem praznovanju štiridesete obletnice ustanovitve Devetega korpusa narodnoosvobodilne vojske in partizanskih odredov Jugoslavije in priključitve Primorske k matični Sloveniji in Jugoslaviji se spominjamo tudi ustanovitve prve zaledne vojne oblasti na Primorskem. Pred štiridesetimi leti je Deveti korpus ustanovil komande idrijskega, vipavskega in tolimskega vojnega področja, ki so imele v svojem sestavu številne komande mest in partizanske straže. To so bili prvi izvršilni organi vojne oblasti.

Kasneje je bilo vipavsko vojno področje preimenovano v goriško vojno področje, ki mu je bilo nato priključeno še idrijsko vojno področje. Goriško vojno področje je tako imelo v svojem sestavu od takrat komande mest Gorice, Ajdovščine, Sežane, Senožeč, Idrije, Cepovana, Cerknega in Postojne ter je le z nekaterimi manjšimi organizacijskimi spremembami tako organizirano delovalo do konca vojne.

S svojimi enotami je opravilo mnogo nalog in tako razbremenjevalo operativne enote v zaledju. Osnovne naloge so bile: mobilizacija v narodnoosvobodilno vojsko in partizanske odrede Slovenije, preskrba enot narodnoosvobodilne vojske s hrano in opremo, pripravljanje skladišč hrane, opreme, streliva in orožja, organiziranje partizanskih delavnic ter izvajanje javnih del v dogovoru z narodnoosvobodilnimi odbori in organizacijami Osvobodilne fronte, organiziranje zdravstvene in veterinarske službe v zaledju, redno oskrbovanje teh ustanov z opremo in kadri, organiziranje obveščevalne in protiobveščevalne službe, boj proti peti koloni, izdajstvu in sabotaži, vzdrževanje reda, organiziranje in vzdrževanje prometa ter poštnih in telefonskih zvez na celotnem območju, postavljanje vojaških sodišč in kazensko vzgojnih ustanov ter upravljanje premoženja, zaplenjenega sovražnikom. Še posebej pa so morale komande vojnih področij in komande mesta skrbeti za tesno povezanost z narodnoosvobodilnimi odbori in odbori Osvobodilne fronte ter raznimi komisijami za politično delo in sodelovanje v raznih vprašanjih.

Pomembne revolucionarne naloge

Goriško vojno področje je delovalo v glavnem na strateško neugodnem terenu. To še posebno velja za predel Vipavske doline, okolico Gorice, Kras, predmestja in bližnje okolice Trsta, Pivko, Idrijsko ter Baško grapo. Ta predel je bil gost naseljen. V njegovi sosesčini so bila večja mesta in prometne povezave, po katerih je potekal gost promet sovražnikovega vojnega stroja. Gozdnih površin tod ni veliko. Komanda področja in komande mest so se morale pogosto premikati in opravljati svoje naloge med številnimi sovražnimi postojankami. Kljub temu so uspešno delovale predvsem zato, ker jim je pomagalo zavedno ljudstvo, ki je svojo vojsko ter oblast, civilno in vojaško, varovalo, hranilo in obveščalo o sovražniku in njegovih manevrih. Uspejo jim je zdržati na ogroženih primorskih tleh in opravljati pomembne revolucionarne naloge vse do osvoboditve. Tedaj so moštva komand mest med prvimi enotami vkorakala v svoja vnaprej določena mesta. Komanda goriškega vojnega področja, ki je bila ob koncu vojne reorganizirana v komando mesta Gorice, pa je z delom svojih borcev in odseki zasedla policijsko zgradbo na Travniku v Gorici, in to že nekaj ur pred prihodom borcev Prešernove brigade, ki so nato dokončno osvobodili Gorico. Tu je postavila vojno oblast in nadaljevala svoje poslanstvo, tako kot ostale komande mest v svojih krajih, toda tedaj v osvobojenem mestu.

Posebnost tega dela Slovenije je bila, da je prestal petindvajset let pod Italijo in da je moral okusiti vso surovost fašistične tiranije. Prebivalstvo je bilo v nekaterih krajih dvojezično, v večjih mestih so celo prevladovali pripadniki italijanske narodnosti. To je od komande goriškega vojnega področja zahtevalo še poseben posluš za pravilen odnos do prebivalstva. Svojevrsten je bil odnos do sosednje, s hrano bogate Furlanije. Prav po zaslugi našega pravičnega odnosa do Italijanov in Furlanov je bilo prebivalstvo teh krajev naklonjeno našemu boju in se je ideja o socialni revoluciji širila tudi tja. V teh krajih so začele po kapitulaciji Italije vznikat italijanske partizanske enote, poleg njih je prebivalstvo zelo podpiralo s hrano tudi naše. Tudi v današnjih, dobrih etničnih odnosih se zrcali tradicija takratne pravične narodnostne politike, saj je mnogo Italijanov in Furlanov sodelovalo z našim narodnoosvobodilnim bojem – bodisi v bojnih enotah ali pa na gospodarskem in političnem področju. Naši borci, ki so skrbeli za sodelovanje z njimi, so odhajali v Gorico, Trst, Videm in Tržič ter hodili po vsej Furlaniji, po potrebi pa so potovali celo v notranjost Italije. Tam so imeli zveste in iskrene sodelavce, dobre tovariše. Tradicija teh osebnih stikov obstaja še dandanes.

S pravičnim političnim delovanjem, predvsem z zakonitimi postopki, si je goriško vojno področje pridobilo in uživalo splošen ugled. Pri tem so mu, seveda, pomagale politične organizacije na terenu.

Raznoverstna dejavnost

Posebno je bilo pomembno delo odsekov goriškega vojnega področja in komand mest pri razvoju partizanskega gospodarstva: preksrbe, prometa, zvez, javnih del, zdravstva, veterinarske službe itd. Pri tem so pomagali tudi strokovnjaki iz Devetega korpusa. To je bil uspešen poskus izkoristiti vse ekonomske, tehnološke, tehnične, organizacijske in kadrovske zmogljivosti v takratnem skrajno težavnem položaju. Razvilo se je partizansko gospodarstvo na nerazvitem območju Primorske – ob sodelovanju bolj razvite Gorenjske in gospodarsko še močnejših, industrijskih mest Gorice, Trsta, Vidma in Tržiča ter rodovitne Furlanije – za potrebe Devetega pa tudi Sedmega korpusa ter političnih organizacij, ljudske oblasti in prebivalstva. Težavne razmere so zahtevale od vsakega posameznega partizana in raznoverstnih strokovnjakov visoko politično in delovno zavest, velike napore in veliko iznajdljivost pri organiziranju gospodarske dejavnosti – preskrbe oziroma prehrane in vsega, kar je bilo neobhodno potrebno za razvoj narodnoosvobodilnega gibanja.

Poleg velikega števila skladišč je bilo na ozemlju goriškega vojnega področja, kolikor je doslej ugotovljeno, sto petdeset delavnic dvajsetih različnih panog. Razvijali sta se mala industrija in obrt različnih strok. Delovali so mlinci, elektrarne, žage in drugi specializirani obrati, ki so bili sicer samostojni in zelo razkropljeni, vendar je bilo njihovo delovanje organizirano. Težave pri pridobivanju ustreznega materiala za vzdrževanje, popravila in tudi obnovo so premagovali z vztrajnostjo in iznajdljivostjo. Sovražnik si je na vse mogoče načine prizadeval, da bi odkril in uničil naše obrate ter partizansko gospodarsko dejavnost sploh, toda njegovi poskusi so bili zvečine jalovi. Hkrati mu je bilo preprečeno, da bi te zmogljivosti izkoristil sam.

Še posebej velja poudariti delovanje tehnično-prometne dejavnosti in dejavnost treh bataljonov narodnoosvobodilne vojne gradnje – Novgrada. Visoko kvalificirani strokovnjaki – partizani različnih strok so izdelovali v mehaničnih in drugih delavnicah razno orodje za gradbeno dejavnost in popravila. Graditi in popravljati je bilo treba ceste, mostove, bolnišnične objekte, električne centrale, hiše itd. Dobro je bil organiziran tudi transport. Ti bataljoni oziroma njihove ekipe so pod strokovnim vodstvom inženirjev, tehnikov in vodij obratov raznih strok uspešno opravljali zahtevna dela in ustvarjali že takrat višjo obliko organizacije na področju izvajanja javnih del v takem obsegu, kakršnega verjetno do takrat Slovensko primorje še ni poznalo. Iz nekaterih razpoložljivih zmogljivosti organizacije in kadra so po vojni nastala podjetja, ki so imela pri obnovi tega dela Slovenije zelo pomembno vlogo. Iz njih se je kasneje razvila še posebno gradbena operativna, ki je bila osnova za nekatera današnja večja gradbena podjetja oziroma organizacije združenega dela na Primorskem.

Tako so bile že takrat ustvarjene možnosti oziroma osnove za razvoj gradbeništva in nekaterih panog industrije, ki so se uspešno uveljavile in so dandanes na vidnem mestu slovenskega gospodarstva. Vse te naloge pri razvijanju partizanskega gospodarstva pa ne bi bile uspešne, če ne bi pri tem sodelovalo primorsko ljudstvo, ki se je nesebično vključilo v skupna prizadevanja in tako dalo velik prispevek k naporom za osvoboditev, obnovo in razvoj socialistične samoupravne družbe. Prav zaradi tega je ohranitev in podružbljenje krovič goriškega vojnega področja brez dvoma zelo pomembno posebno z vidika ljudske obrambe in družbene samozastite zlasti za našo mlado generacijo. Te pa seveda niso še dovolj dognane in bi bilo treba zato zbrati še veliko gradiva med živimi borci in aktivisti.

(se bo nadaljevalo)

Z obiska v Dolenjskem muzeju
Novomeška razglednica

Lahko bi jo začeli pisati, kot to kulturniki vsako leto bolj hrupno počno: bolj ko nas stiska stabilizacija, manj je denarja za kulturo... Toda, izognimo se tokrat takšnim ponavljajočim se tarnanjem (čeprav so seveda vsa nadvse resna in resnična). V novomeškem muzeju, Dolenjskem imenovanem, so nam raje povedali nekaj o tem, kaj so v minulemu letu postorili in kaj načrtujejo za letos.

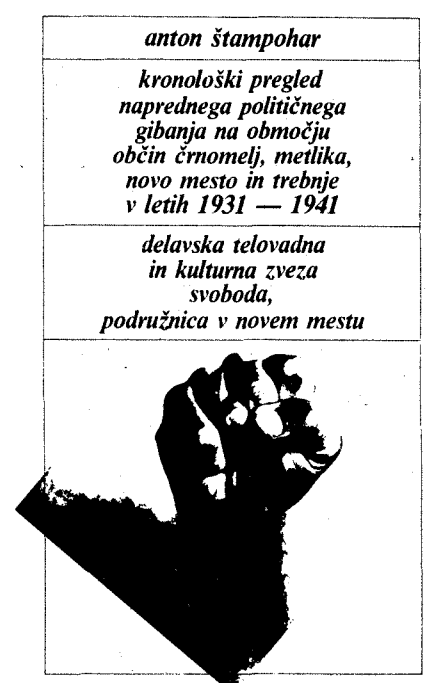
Muzej NOB si je, tako ocenjujejo, ogledalo več kot pet tisoč obiskovalcev. To je sicer lepo število, vendar so si obetali, da ga bo obiskalo morda več turistov in organiziranih skupin. Poleg nekaj posebnih, zaokroženih tematskih razstav na temo NOB velja omeniti tudi bogato likovno bero. To je ob koncu leta zaokročila likovna razstava del Hinka Smrekarja (posredovala jo je ljubljanska narodna galerija), v novem letu pa se začne s prikazom fotografskih stvari imenitnega fotografa svetovnega slovesa Billa Branta.

V Novem mestu in pod pokroviteljstvom Dolenjskega muzeja že urejajo zbirko in stavbo Jakčevega doma, ki bo, tako načrtujejo in si prizadevajo, nared za mojstrovno petinosemdesetletnico, 16. julija.

Potomci oziroma dediči zapuščine dolenjskega slikarja Vladimirja Lamuta so lani poklonili Dolenjskemu muzeju 62 del tega avtorja, pretežno risb in skic iz obdobja narodnoosvobodilnega boja in prvih po vojnih let (od teh je izjemne dokumentacijske vrednosti likovni zapis po poteh četrte in pete ofenzive).

* Muzej želi predstaviti širši Lamutov opus, zato organizatorji upajo, da jim bo pri načrtovanju razstave širšega obsega priskočil na pomoč tudi Muzej ljudske revolucije Slovenije, ki hrani večje število Lamutovih del.

Ce izpustimo nekatere razstave in načrte s področja arheologije (na Dolenjskem je

Naslovnica Štampoharjevega kronološkega pregleda naprednega političnega gibanja na območju štirih dolenjskih občin v letih 1931–1941

nimi možnostmi – pridobivali in inventarizirali novo gradivo, dopolnjevali obstoječe zbirke, v oddelku NOB pa nameravajo postaviti razstavo Društva kmečkih fantov in deklet na Dolenjskem, v publicistični de-

Jarčevih osemdeset let

Pred novim letom, prav na božični dan, je v Novem mestu slavil nadvse živo in polnokrvno osemdesetletnico življenja dolenjski kulturniški veljak, profesor Janko Jarč. Dva dni prej se je zbral ožji krog njegovih dolgoletnih tovarišev in sošolcev ter prijateljev, ki so mu sami in v imenu cele vrste ustanov zaželeli zdravja v prihodnje in v spokojnih letih v mestu ob Krki.

Rodil se je v Črnomlju 25. decembra 1903. leta. Osnovno šolo je obiskoval v Gradcu in Kostanjevici na Krki in se nato šolal v novomeški gimnaziji. Študij je nato nadaljeval leta 1922 na mladi slovenski univerzi. Nad zgodovino in slavistiko je bil navdušen z vsem srcem. Ob profesorjih, kakršni so bili dr. France Kidrič, Prijatelj, Kos, Izidor Cankar, Vojeslav Mole, Ramovš in drugi, si je bogatil obzorje in ga dopolnil še s kratkotrajnim bivanjem v Pragi. Leta 1931 je diplomiral iz svetovne in narodne zgodovine ter literarne zgodovine jugoslovanskih narodov.

Profesorjevanje v Soboti, Novem mestu in na Ptuj, je generaciji njegovih dijakov vtisnilo prijetne spomine. Seveda pa je najdaljše obdobje njegovega življenja ne ločljivo povezano z Novim mestom, z izjemno organizacijsko sposobnostjo, ki jo je s svojo nalezljivo življenjsko in znanstveno neučakanostjo prenašal na druge in dose-

gel povsod, kjer je deloval, velike uspehe. Bil je začetnik načrtnega ohranjanja in zbiranja za dolenjske arhive, osnove današnjih muzejskih dejavnosti. Vojna, že druga, ki ji je bil priča, je prekinila snovanje muzeja. In ves čas do vojne je profesor Janko Jarč tudi po strokovni plati raziskoval novomeško in dolenjsko preteklost, svoje izsledke pa objavljaj v takratnih strokovnih revijah. Zaradi političnega nasprotovanja

režimu je bil 1938. leta prestavljen na Ptuj, tik pred začetkom vojne pa se je umaknil v Novo mesto, kjer se je hitro pridružil delu Osvobodilne fronte slovenskega naroda.

Spomladi 1942. leta so ga Italijani zaprli in nato internirali v Monigo in Gonars. Čeprav se je bolan vrnil v Novo mesto, je bil hitro spet pri svojem delu – še ne povsem zdrav je spravljal na varno arhivalije, zbiral okupatorske arhive in pred Nemci skril na varno večji del zbranega gradiva. Takš-

na pot je peljala naprej – k partizanom, najprej v Levstikovo brigado. Februarja 1944 pa je bil dodeljen Znanstvenemu inštitutu, ki ga je v Črnomlju ustanovil IO OF. Prav njegovi skriti arhivi – del jih je sovražnik našel in uničil – so postali temelj arhiva tega inštituta. In tako do osvoboditve. Leta 1951 se je vrnil v Novo mesto in sodeloval pri pospešenih pripravah prostorov za formalno že novoustanovljeni muzej. Vse odtlej je Jarčevo ime neodtegljivo povezano z Dolenjskim muzejem.

V ličnem katalogu »Vezilu profesorju Janku Jarču«, ki so ga izdali Dolenjski muzej, Studijska knjižnica Mirana Jarca in Kulturna skupnost Novo mesto, niso kar tako zapisali... Novo mesto in Dolenjska bi takrat potrebovala najmanj deset Jarčev, on pa je bil skoraj sam. Jarčev koncept muzeja je bil bistveno širši, kot mnogi danes pojmujejo. Zanj je bila to kulturna, izobraževalna in tudi znanstvena ustanova, ki naj bi razvijala svojo dejavnost v okviru več znanstvenih disciplin – arheologije, etnografije, umetnostne zgodovine in tudi literarne zgodovine...

Ce bi ga danes vprašali, kolikšen delček njegove zamisli se je že uresničil, bi najbrž izustil katero bridko. Toda tako je z vsemi, ki v svojih glavah sučejo misli in dejavno živijo. Nikoli niso zadovoljni z doseženim. Vedno želijo več in bolje, to pa je navsezadnje gibalo našega razvoja.

nekaj imenitnih najdišč) in etnologije ter kulturne zgodovine, moramo vsekakor omeniti dve knjigi izpod peresa Antona Štampoharja, kustosa oddelka za NOB in ljudsko revolucijo v Dolenjskem muzeju. Prva je kronološki pregled naprednega političnega gibanja na območju občin Metlika, Črnomelj, Novo mesto in Trebnje v letih 1931–1941 ter delavske telovadne in kulturne zveze Svoboda, podružnice v Novem mestu. Druga knjiga pa zajema »Iz revolucionarne preteklosti pod Gorjanci 1918–1941«. Slednjo je založil (ob pomoči delovnih organizacij) Gorjanski bataljon, prvo pa občinski srez Zveze sindikatov Novo mesto.

V letošnjem letu bodo – v skladu s finanč-

javnosti bodo pripravili turistično-propagandno publikacijo o območju Zumberak-Gorjanci, dokončali tekst »Leto 1941 na Dolenjskem«, priskočili na pomoč osnovnim in drugim šolam, strokovno vodili obiskovalce skozi svoje zbirke, pomagali študentom pri študiju in sodelovali, kot nam je povedal v. d. ravnatelj Dolenjskega muzeja Ludvik Tončič, z vsemi, ki imajo dobro voljo kaj dobrega skupaj spraviti. Načrtujejo dvajset likovnih razstav skozi vse leto, deloma lastnih postavitev deloma v sodelovanju z drugimi ustanovami. In, še naprej se bodo borili za več odmerjenih sredstev, da bi lahko Novomeščanom in Dolenjcem omogočili več in boljšo kulturno ponudbo.

B. Ž. J.

Konec

Po poteh partizanske Jelovice Simbol upora

Dražgoše, prijazna gorenjska vasica, so bile minulo nedeljo središče Slovenije. Številne poti so bile že od ranega jutra polne ljudi, ki so hiteli na prizorišče legendarne bitke, ki je tam potekala pred dvainštiridesetimi leti. Ogledati so si hoteli znamenito Bičkovo skalo pa veličasten spomenik zmagi Cankarjevega bataljona, ki stoji nekoliko niže pod vasjo, ob cesti proti Železnikom. Navdušeno so pozdravili tudi tekmovalce, ki so sodelovali v tekmovalnem delu prireditev v Dražgošah.

Kot že vrsto let doslej, je bila tudi letos osnovna šola središče dogajanja v Dražgošah. Ob njej so bili cilji tek-

zo. Tako smo izgubili precej dragocenega časa. Sicer pa smo se za tekmovalce v Dražgošah pripravljali deset

Damjan Golja

Drago Bratuša

movanj, ob njej so se zbirali pohodniki, mladina in nekdanji borci.

Na cilj so tekmovalce čakale velike posode s čajem, ki se jim je prilegal po nekaj kilometrih napornega teka in hoje. Nekoliko vstran sta stala dva fanta s čajem v roki in se pogovarjala. Obklečena sta bila v beli maskirni obleki. Bila sta Damjan Golja in Drago Bratuša z Bleda, znana mladinska veslača, sicer pa člana ekipe JLA iz Maribora. V njuni ekipi so bili sami mladi vojaki in se niso imeli časa pripravljati za to prireditev. Proga je bila zahtevna in zelo ledena. Na poti so drug drugemu pomagali in se spodbujali.

Nekoliko slabe volje je bil tudi Domen Verdnik iz Slovenskih Konjic, član ekipe JLA iz Ajdovščine: »Naša ekipa bi se lahko veliko bolje uvrstila, pa nam je omagal en član, oziroma je imel kri-

dni. Telesno pripravljenost smo poskušali izboljšati tako, da smo tekli iz Ajdovščine do Vipave in nazaj.«

Bojan Vrečič

Vodja ekipe UNZ Celje Bojan Vrečič pa je potožil, da so se pripravljali samo dva dopoldneva. Njihova telesna pripravljenost je samo posledica redne vadbe med delovnim časom. Zelo zado-

Poleg številnih rekreativnih in spominskih prireditev sodijo v Dražgoše tudi prava športna tekmovanja. Tako je bila v Mostah na Jelovici, ker v Dražgošah ni bilo dovolj snega, prva tekma za jugoslovanski smučarski pokal »Maršala Tita« v tej sezoni. Najboljši je bil Sušnik pred Munihom (oba Slovenija), tretje mesto pa je presenetljivo zasedel Murat Hodžić (Srbija).

Zmagovalci jubilejnega, desetega teka po poteh heroja Kebeta pa so bili člani ekipe, ki so jo sestavljali rezervni vojaški starešine in mladinci iz Radovljice. Na drugo mesto so se nekoliko nenadejano uvrstili tekmovalci iz Kočevja, tretja pa je bila ekipa iz Domžal.

Na teku patrulj so slavili zmago teritorialci iz Radovljice, pred TO z Jesenic in iz Trčiča. Med patruljami organov za notranje zadeve je bila najboljša ekipa zaščitne enote milice, pred kadeti iz Tacna in ekipo UNZ Ljubljana-okolica. Pri teritorialkah so slavile Škofjeločanke pred Kranjčankami. Med ekipami JLA so zmagali Kranjčani pred Škofjo Loko in Tolminom. Pri republiških ekipah pa je bil vrstni red takšen: Črna gora, Makedonija in Hrvaška.

voljen je bil s streljanjem. Vsa ekipa je bila tudi prepričana, da bodo tekli na smučeh. Bojan Vrečič je še zatr-

Domen Verdnik

dil, da bodo za prihodnje prireditev sestavili takšno ekipo, ki bo zelo dobro pripravljena.

Tone Kunaver

Teka patrulj se je prvič udeležila ekipa teritorialne obrambe iz občine Ljubljana Bežigrad. Vodja ekipe Tone Kunaver je povedal, da so se na Dražgoše pripravljali samo šest dni, zato je kar zado-

voljen z rezultatom. Tuji streljali so dobro, ostalo jim je deset nabojev. V prihodnje se bo ekipa bolje pripravljala, ker je proga zelo težka in če ne vadiš zadosti, jo lahko kar prehodiš. Po njegovem mnenju bi morali postaviti tudi strelšče. Zdaj je preblizu startu, najbolje pa bi bilo, če bi streljali nekje med četrtem in sedmim kilometrom proge.

Na oglasno desko, na kateri so bili rezultati teka po poteh heroja Kebeta, je napeto gledal tudi Stane Martinjak iz ekipe ZRVS in ZSMS iz Cerkelj na Gorenjskem. »Proga ni bila težka, vsaj zame ne. Aktivno se ukvarjam s smučanjem, in sicer s klasično kombinacijo. Zdaj sem poškodovan, pa sem prišel na to prireditev, sicer bi v Mostah na Jelovici tekkel za Jugoslovanski smučarski pokal. Naša ekipa se ni do-

Stane Martinjak

bro uvrstila, ker smo pre malo izenačeni, pa tudi odgovarjali smo bolj tako...« Ze od petka pa so bili v Dražgošah taborniki odreda Svobodni Kamnitnik iz Škofje Loke. Robert Pagon,

ki je gospodar v odredu, je pvoedal, da že vrsto let postavljajo šotore. To je v bistvu propagandni tabor. Sicer pa so imeli taborniki tudi tekmovalce, ki se imenuje Glas svobodne Jelovice. Moči so merili v prvi pomoči, poznavanju topografije in narave. Prav tako so se odpravili na orientacijski pohod. Njihov tabor je obiskalo veliko ljudi, ki so se zanimali za to in ono iz taborniškega življenja. Zelo radi so jim ustregli.

Urni kazalci so se počasi približevali dvanajsti. Okolica osnovne šole je bila skoraj opustela, brez ljudi. Vsi skupaj - obiskovalci, tekmovalci, borci in prebivalci Dražgoš so se zbrali ob velikem spomeniku in se tako spomnili junakov, ki so se tri dni upirali povampirjenemu nacizmu in mu zadali boleč udarec.

Robert Pagon

Po končani proslavi so se obiskovalci odpravili proti domu, prav gotovo pa si je večina obljubila, da bo tudi prihodnje leto prišla na te prireditev.

Bojan Kuntarič

Brez meja

Igre ali žaloigre brez meja? Kar hočemo, kakor se vzame; ostane nam pa, da se vselej, kakor tudi zdaj, zgražamo ali obupujemo nad zmeraj ponovnim divjanjem cen - brez meja. Kaj bi še radi? Cene imajo pač stalno - kronično - stekline, zato pa nam ostane vsaj kratka tolažba, ko jih cepijo ali zamrznejo, da bo zaleglo malo bolj kot nič recimo nekaj mesecev ali vsaj tednov. Sicer pa bi nas moralo že izučiti ob prastari ugotovitvi, da cene niso nikdar poznale mej, odkar je človeštvo začelo trgovati, mešetariti ali kratkomalo »delati«, »določati«, »planirati«, »formirati« pa še, končno, »zamrzovati« cene. Ljudje so si namreč zmeraj domišljali, da sami »delajo«, »formirajo« cene, medtem ko je bil za tem skrivnosten hudič, ki se škodoželjno igra z nami; nas vrti s cenami vred, nas trpinči, zasušnjuje, peha iz tira naših visokoletnih gospodarskih načrtov. O cenah je mogoče modrovati pa tudi mlitati prazne, »postavljati teorije«, pisati »analize« in seveda tudi debele knjige ter razvijati nekakšno ekonomsko znanost. Nič čudnega ni, če se zaradi teh nedoumljivo skrivnostnih, preklelih cen shajajo na svojih kongresih, simpozijih in tekmovanjih, kdo bo namlatil več bolj ali manj nerazumljive modrosti o »ekonomskih zakonitostih« - skoraj vsi naši brezmejno učeni ekonomisti. Ni treba ugibati, ali se med njihovim modrovanjem cene ustavi-jo ali ustrašijo, pa tudi ne, kdo se sploh ravna po odrešilnih predlogih oziroma, ali tisti, ki odločajo, potem cene balzamirajo in dajo na hladno ali pa si vsi skupaj damo kaj hladnega na glavo.

Ali je torej mogoče reči o cenah še kaj drugega kakor le to, kaj se je spet podražilo ali kako visoko so »poskočile« cene? Tega pač ni treba zmeraj znova zapisovati, kako poskakujejo spričo tega ljudje in kakšne kletvice si morajo vselej izmisliti, da so res nove, kakor so vselej »nove« cene. Navsezadnje - ali gre za ljudi ali cene? In kdo je kriv, da cene ne poznajo mej ali da jim jih moramo predpisovati (»maksimirati«) z nekakšnimi zamrznitvami? Vselej se zdi, da imajo nekako slabo vest, ko se cene povzpnejo na višjo raven. Kako, s čim smo ga polomili? Kdo je zakrivil izgube, primanjkljaje, kam so izpuhtele tiste milijarde, ki jih primanjkuje n. pr. elektrogospodarstvu? Torej smo uživali kot žohar v masti tako rekoč zastoj elektriko in prejemali na pol zastoj nafte, bencin, premog, olje, sladkor? Prejemali smo nezasišeno »mastno« dohodke, torej nezasluzeno, zdravili smo se in sladkali z uvoženimi zdravili na račun uboge izkoriščene družbe in - človek bi se v zemljo udrl od sramu: družba mora zdaj popravljati naše napake, našo nevestnost, »neodgovornost«, a je tako prizanesljiva, da nam sploh nič ne očita, marveč le »s krvavecim srcem« predpisuje »nove« cene.

Kaj pa mi? Kažemo le sramotno nerazumevanje, zabavljamo povsod in ob vsaki priložnosti, namesto da bi skesano priznali, kako smo srečni, ker živimo v tako »dinamičnih« časih, ko so pač tudi, predvsem, cene brezmejno dinamične.

efes

Po poteh heroja Kebeta

V okviru prireditev »Po poteh partizanske Jelovice« je letos potekalo tudi deseto tekmovalstvo po poteh heroja Kebeta, v katerem nastopajo ekipe, ki jih sestavljajo trije rezervni vojaški starešine in trije mladinci. Vsako leto startajo v Kropi, nato jih pot vodi mimo Jamnika, kjer se pri spomeniku poklonijo spomenu Lojzeta Kebeta-Stefana in nato naprej v Dražgoše.

Letos je vse tekmovalce in druge, zbrane v sindikalnem domu v Kropi, pozdravil predsednik republiške konference ZRVS Janez Japelj. Poudaril je, da to tekmovalstvo sodi med prireditev, ki združujejo tudi mnoge oblike trajnega in plodnega skupnega dela obeh organizacij na področju SLO in DS. V njem se med drugim prepletajo mladostna svežina in hotenje članov ZSM po novih spoznanjih z izkušnjami in znanjem rezervnih vojaških starešin, ki so si ga pridobili v raznih oblikah usposabljanja ter pri delu v svojih življenjskih in delovnih okoljih. Usposabljanje rezervnih starešin je naravno zlasti v stalno dopolnjevanje idejnopolitičnega znanja, s čimer se utrjuje njihovo zavestno in ustvarjalno delovanje v organizacijah ZRVS kot frontnemu delu socialistične zveze. Naloge, ki jih imajo zlasti na področju SLO in DS, zahtevajo celovito osebnost, ki je opredeljena za socialistično samoupravljanje in pripravljena uresničevati naloge za njegov nadaljnji razvoj, ohranjati tradicije NOV in revolucije.

Nato so ekipe reševale testne naloge in streljale z malokalibrsko puško. Ob deveti uri pa se je proti Dražgošam pognala prva ekipa in nato vsako minuto naslednjo. Letos je po poteh heroja Kebeta teklo štirideset občinskih ekip iz vse Slovenije.

Bojan Kuntarič

V globini zemlje se naša kri pretaka

Na Pohorju so se odrezali smučarji - tekaci, kar okrog 70 se jih je udeležilo že tradicionalnega teka po poteh Pohorskega bataljona. K Trem žeblijem je prispela tudi partizanska patrulja, ki je med svojim pohodom obiskala kar, kot nam je povedal Milan Ivanuš-Vencelj, predsednik ZB NOV Slovenska Bistrica, 17 partizanskih družin, jim zaželela srečno novo leto in jih skromno obdarila. Njihov pohod je trajal kar dva dni. Niso se ustrašili snega, svojo nalogo so uspešno opravili, o čemer so pred spomenikom raportirali predsedniku občinske skupščine Adolfu Klokočevniku.

Sicer pa letošnji obletnici boja Pohorskega bataljona ni posvečena le osrednja proslava pri spominskih obeležjih, kajti sleherni borec ima sredi gozda svoj spomenik - kamen iz trdnega pohorskega granita, ampak pripravijo v občini še številne druge kulturne in športne prireditev. Nekatere se bodo končale šole 21. januarja.

Tako lahko zapišemo, da legenda o padlih borcih Pohorskega bataljona danes živi v srcih ljudi, zlasti med mladimi. O njem pojejo pesmi, deklamirajo recitatorji, njihov boj opisujejo knjige, igre, izklesani so kamni, uliti je spomenik iz bronu. V zbirki Kurirčkova pošta imamo slikanico o Pohorskem bataljonu in tudi TV-15 naša tovariš mu namenja vsako leto kar precej prostora. Na

Osankarici je skrbno urejen muzej, ki si ga je doslej ogledalo že nekaj sto tisoč ljudi iz vse Jugoslavije pa tudi iz tujine.

Kljub temu je gotovo zlasti v umetniškem ustvarjanju še marsikaj znanega in neznanega, kar posega v tiste dneve in trenutke dogajanja pri Treh žeblijah. Vsega ne vemo. Nedvomno pa je zgodovina in veličina poslednje bitke najbolj pritegnila pisatelja Franca Filipiča, ki je napisal že tri knjige o junakih s Pohorja.

Na Osankarici smo kar pred muzejem pohorskim junakom zaustavili Milana Ivanuš-Vencelja, predsednika ZB NOV Slovenska Bistrica, ki nam je kljub kopici drugih skrbi in dolžnosti povedal:

»Letos je praznik res nekoliko skromnejši. Vseeno pa smo kot vedno povabili medsebojno preživeli borci, ki jih je sprejel predsed-

nik občine Adolf Klokočevnik. Večje proslave bomo imeli vsakih pet let. Zadnja je bila lani ob 40. obletnici boja Pohorskega bataljona.«

Številne proslave so vedno združene z obujanjem spominov na nekdanje hude pa tudi lepe čase, na dni, ko se je po vsej naši domovini kovalo prijateljstvo in tovarštvo. In sredi gozda na Pohorju so izkpraveli hrabri borci, najmlajšemu je bilo komaj 14 let, in na samotnih kamnih, ki kot venec spletajo osrednji spomenik, so izklesana ilegalna imena junakov. Niso se menili za velikansko premoč sovražnika, ki je bil tudi do zob oborožen, pogumno so sprejeli svoj poslednji boj. To ni bil boj junakov, ki bi jim smrt prizanašala, temveč borba, v kateri tudi smrt ni bila zama. Pohorski junaki so med nami danes vedno enako mladi in živi v naših srcih.

Franjo Hovnik

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občica v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 - Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji - uredniki: ŽIVA DROLE - TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ - notranja politika; MILENKO STRAŠEK - reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ - naša organizacija; Lektorica: redaktorica: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN, SENCAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 - Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana - Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din - Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-803-45772 - TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 - Rokopisov in fotografij, ne vračamo - Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temnejnega davka od prometa proizvodov - Korektore in tisk: ČGP Dejo, Ljubljana, Titova 35